

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

AGNĖ ALEKSONYTĖ
TEISĖS EDUKOLOGIJA

**TEISINIS ŠVIETIMAS KAIP POZITYVIO
TĖVYSTĖS PRIELAIDA**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Doc. Dr. Vilma Živilė Jonynienė

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS	3
I. TEISINIS ŠVIETIMAS.....	7
1.1. Teisinio švietimo ir teisinio ugdymo sampratos.....	7
1.2. Visuomenės teisinio švietimo ypatumai Lietuvoje.....	11
II. POZITYVI TĖVYSTĖ.....	14
2.1. Pozityvios tėvystės samprata.....	14
2.1.1. Pozityvioji disciplina.....	18
2.2. Europos Taryba kaip pozityvios tėvystės skleidėja.....	20
2.3. Pozityvios tėvystės sąsajos su vaikų – tėvų teisėmis ir pareigomis.....	23
2.4. Pozityvios tėvystės apraiškos Lietuvoje bei pasaulyje	25
III. TYRIMAS: TEISINIS ŠVIETIMAS KAIP POZITYVIOS TĖVYSTĖS PRIELAIDA.....	31
3.1. Metodika ir organizavimas.....	31
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	33
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
ANOTACIJA	64
ANNOTATION	65
SANTRAUKA	66
SUMMARY	68
PRIEDAI.....	70

IVADAS

TEMOS AKTUALUMAS IR NAUJUMAS

Teisinis švietimas, kuris skatintų pozityvią tėvystę, pirmiausia turėtų būti neatsiejamas nuo vaiko teisių apsaugos. Žmogaus teisių stebėjimo instituto tyrimų duomenimis išryškėjo ypač didelės problemos, susijusios su vaiko teisėmis - aukštas vaikų, kaip socialinės grupės, skurdo lygis, be tinkamos priežiūros bei teisių užtikrinimo palikti ekonominių emigrantų vaikai, smurto tarp bendraamžių mokyklose bei šeimose augimas. Patiriamų problemų sprendimą apsunkina nepakankamas psichologinės pagalbos ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos prieinamumas (Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2009). Vis trapesnė tampa šeimos institucija.

Pasak Leliūgienės I., šeima - tai pirmoji ugdymo institucija, kuri labiausia įtakoja visą tolesnį asmens gyvenimą. Būtent šeimoje suteikiami pirmieji dorovingumo pagrindai, formuojasi pagrindinės elgesio normos, atsiveria žmogaus vidinis pasaulis bei individualios asmens savybės. Šeima – pagrindinis socializacijos veiksnys, kurio dėka vaikas įgyja esminių socialinių žinių, susiformuoja įgūdžius bei gebėjimus, perima vertybes ir idealus, taisykles ir normas, būtinas gyvenant jį supančioje visuomenėje (Leliūgienė, 2002).

Pateiktą šeimos apibrėžimą galime gretinti su vis populiarejančia pozityvia tėvyste. Tai gana naujas reiškinys daugeliui tiek vyresnių, tiek jaunesnių tėvų. „Plačiąja prasme - tai įgyti įgūdžiai, kaip rūpintis savo vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus“ (Kazmaras, 2009). Tam, kad įtvirtintume pozityvios tėvystės dermę mūsų šeimoms bei tėvams, auginantiems vaikus, būtina atsižvelgti į daugelį punktų: tinkamai auklėti, prižiūrėti, rūpintis, apsaugoti savo vaiką, užtikrinti jo teises šeimoje, taip pat būti atsidavusiam ir kitiems šeimoms nariams.

Norint tinkamai įgyvendinti šiuos požymius, reikia nemažai žinių, patirties, taip pat ir vidinių paskatų. Ypač jauniems tėvams kyla nemažai klausimų dėl vaikų auklėjimo bei rūpinimosi. Kol kas mes galime pamatyti tokius projektus, kaip „Augink atsakingai“, kuriuo siekiama pakeisti tėvų požiūrį į vaikų auklėjimą ir paskatinti bendravimą šeimose. Taip pat nuo 2009 metų vykdomas projektas „Vaiko teisių gynimas didinant tėvų ir rūpybos atstovų globėjiškus ir tėvystės įgūdžius“ (Bendruomenių kaitos centras). Dar viena priemonė, skatinanti pozityvią tėvystę, - ESF finansuojamas projektas: „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, kurio uždaviniai siejasi su teisiniu švietimu: rengiami informaciniai ir šviečiamieji seminarai apie šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo priemones bei sistemingos asmeninės teisininkų konsultacijos dirbantiems asmenims (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas). Lietuvos gyventojų apklausos duomenys (Lietuvos statistikos departamentas. Lietuvos gyventojų teisinės žinios 2009 m.) rodo, kad žmonės pasigenda teisinės informacijos, mažai žino, kur ją gauti, daug klausimų kyla

susidūrus su tam tikrom šeimoms problemomis. O labiausiai su vaiku susijęs Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas taip pat nėra žinomas ne vienai šeimai, o tuo labiau, kokių būdu jį reiktų įgyvendinti atsižvelgiant į savo vaiko poreikius.

Šiuo metu didžioji dalis visuomenės pateisina smurto panaudojimą kaip auklėjimo priemonę. Pagrindinė to priežastis - elementarus žinių trūkumas ir bausmės už smurtavimą išvengiamumas (Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2009). Todėl vis labiau plėtojama vaiko teisių kontrolė, apsauga, skatinama atsižvelgti į vaiko teises, jas žinoti ir nepažeidinėti. Požiūris į vaiką yra esminis veiksnys, tiesiogiai susijęs su suaugusiųjų elgesiu su vaiku, jo poreikių patenkinimu, galimybe save realizuoti, o jo teisių įgyvendinimas galimas tik per kitus asmenis, t.y. tėvus (Kairienė, 2007), kurie pirmiausia privalėtų žinoti svarbiausius teisinius šaltinius, apsaugančius vaiką: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Vaiko teisių konvencija. Todėl teisinis švietimas, ypač vaiko teisių klausimais, gali būti traktuojama kaip pozityvios tėvystės prielaida.

TEMOS IŠTIRTUMAS

Lietuvoje pozityvios tėvystės reiškimosi ypatybes nagrinėjo J. Jonynienė (Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksnių apžvalga, 2010), R. Jurkuvienė (Pozityvų šeimos įvaizdį ir šeimos savivertę padedantys kurti veiksniai, 2008), prie pozityvios tėvystės skatinimo daug prisidėjo VšĮ „Vaiko namas“ direktorius, psichologas E. Karmaza. Jis organizuoja seminarus tėvams ir su šeimomis dirbantiems specialistams apie pozityvios tėvystės principus, moko teigiamai ir be bausmių auklėti savo vaiką panaudojant vaiko elgesio keitimo strategiją.

Apžvelgę pasaulio pasiekimus, pamatyta, kad pozityvi tėvystė plėtojama stipriau. Kuriamos sistemos, kaip tėvams pagelbėti auginant bei auklėjant savo vaiką. Ypač paplitusi Australijoje M. S. Sanderio Trigubos P – pozityvios tėvystės programa (Triple P-Positive Parenting Program), kurios įtaką ir reikšmingumą tyrinėjo šie mokslininkai: Graaf I., Speetjens P., Smit F., Wolff M., Tavecchio L. (Effectiveness of the Triple P Positive Parenting Program on Parenting: A Meta-Analysis, 2008), Nowak Ch., Heinrichs N. (A Comprehensive Meta-Analysis of Triple P-Positive Parenting Program Using Hierarchical Linear Modeling: Effectiveness and Moderating Variables, 2008). Pozityvaus auklėjimo principus pateikia žymus Amerikos filosofijos daktaras John Gray (Vaikai kilę iš dangaus). Teisinio švietimo temomis rašo tokie autoriai: Bulotas R. (2004), Šlapkauskas V. (2004), Vidrinskaitė S., Rowe D. (1996), Starkey H. (1996), Heater D. (1996).

TEMOS PROBLEMA

Gilinantis į temą „Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida“, išryškėja nemažai probleminių aspektų. Pastebima, kad šeimoms ir tėvams, auginantiems vaikus, trūksta teisinio švietimo bei teisinių žinių, kurios padėtų atsakyti į nemažai iškylančių klausimų dėl vaiko ir šeimos gerovės. Lietuvos Respublikos kodeksuose, įstatymuose, nutarimuose išdėstytas tekstas yra painus, jį nelengva suprasti eiliniam gyventojui, dažnai net nežinoma, kur galima rasti tinkamos informacijos, susidūrus su teisinės srities problema. Jei tėvai būtų labiau informuoti apie teisinius dalykus, pozityvi tėvystė būtų daug sparčiau plėtojama ir įgyvendinama, nes tai užkirstų kelią smurtui prieš vaikus ir nepriežiūrai, taip pat nekiltų tiek daug klausimų, nesusipratimų susidūrus su teisiniais niuansais. Teisinių žinių stoka tarsi stabdo pozityvios tėvystės galimybes daugumai šeimų. Todėl išryškinami tokie pagrindiniai probleminiai klausimai: *Kodėl teisinis švietimas reikšmingas pozityviai tėvystei? Kaip skatinti tėvus domėtis, žinoti ir užtikrinti savo vaiko teises, pareigas šeimoje, mokykloje ir kitoje socialinėje aplinkoje?*

TYRIMO OBJEKTAS

Teisinio švietimo raiška ir reikšmė pozityviajai tėvystei.

TYRIMO HIPOTEZĖ

Teisinių žinių trūkumas trikdo pozityvios tėvystės plėtrą.

TYRIMO TIKSLAS

Atskleisti teisinio švietimo reikšmę pozityvios tėvystės formavimuisi.

TYRIMO UŽDAVINIAI

1. Aptarti pozityvios tėvystės bei teisinio švietimo sampratas, remiantis teisine bei moksline literatūra.
2. Apžvelgti pozityvios tėvystės apraiškas Lietuvoje ir pasaulyje.
3. Analizuoti teisinio švietimo reikšmingumą ir prieinamumą, remiantis tėvų patirtimi.
4. Išryškinti teisinio švietimo sąsajas su pozityvia tėvyste.

KIEKYBINIO TYRIMO DIZAINAS

Tyrimo imties nustatymas.

Tyrimui parinktas tikimybinis – atsitiktinis imties sudarymo būdas, kuris atstovauja visai generalinei aibei ir rodo, kad iš jos atsitiktinai buvo parinktos reikiamos tiriamos grupės narių skaičius.

Tiriamieji – Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos mokinių tėvai. Imties dydis: 303 respondentai.

Tyrimo metodas

Tyrimui naudojama apklausa raštu. Klausimynas sudarytas siekiant atsakyti į probleminius tyrimo klausimus bei iškeltą hipotezę. Svarbu sužinoti, ką tėvai mano apie teisinį švietimą, ar jaučia jo trūkumą, ar teisinis švietimas būtų kaip pagalbininkas siekiant pozityvios tėvystės.

Duomenų analizė

Atlikus apklausą buvo naudojama aprašomoji statistika – pirminis kiekybinis duomenų apdorojimas išsamiems skaičiavimams (duomenų grupavimas, statistinių charakteristikų skaičiavimas, grafinis stebėjimų skaičiavimas) su kompiuterine Microsoft Excel programa.

I. TEISINIS ŠVIETIMAS

1.1. Teisinio švietimo ir teisinio ugdymo sampratos

Teisinis švietimas – pakankamai naujas terminas mūsų visuomenei, todėl norint giliau pažvelgti į jo prasmę, svarbu aptarti šių žodžių atskiras reikšmes: kas yra *švietimas* ir kas yra *teisė*, kaip šie terminai apibrėžiami skirtingų autorių įvairiuose šaltiniuose.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (Žin., 2003, Nr. 63-2853) teigiama, kad švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti – prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Todėl jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis (Žin., 2003, Nr. 63-2853).

Teisės sąvoka spaudoje ir kasdienėje kalboje vartojama įvairiomis prasmėmis (dažnai skaitome ir girdime sakant „asmeninė teisė“, „moralinė teisė“ ir kt.). Pasak Dambrauskienės G. (2004) teisine prasme sąvoka „teisė“ vartojama kaip asmens elgesio socialinio įvertinimo (teisėto ar neteisėto) matas (kriterijus). Remiantis teisės normomis, nustatoma, kurie asmens poelgiai yra leistini (taigi ir teisėti), kurie - draudžiami (neteisėti) ir kokie galimi neleistino elgesio (teisės pažeidimo) padariniai (sankcijos). Moksliniuose darbuose, atsižvelgiant į teisės, kaip socialinio fenomeno, savybes, teisė paprastai apibrėžiama kaip valstybės nustatytų ar sankcionuotų ir jos saugomų privalomų elgesio taisyklių (normų) visuma. (Dambrauskienė ir kt., 2004).

Pasak Vaišvilos A. (2000), pats teisės terminas nėra vienareikšmis: turime žmogaus teisę, prigimtine teisę, objektinę teisę (teisės normų sistemą), pozityviają teisę (sukurtą valstybės), subjektinę teisę (pareigų vykdymu konkretaus asmens susikurtą leistiną elgesį). Teisė yra socialinis interesas, paverstas visuotinai privalomo elgesio taisykle, skirta norminti žmonių elgesį, derinti priešingus interesus (Vaišvila, 2000).

Vansevičius S. (2000) teigia, kad teisė yra laisvės matas, teisingumo norma, visuomenės susitarimo, kompromiso priemonė. Teisės samprata turi padėti nustatyti, teisėtas ar neteisėtas žmonių elgesys ir visi jo padariniai. Teisės normos yra bendrieji formaliai užfiksuoti norminiai valstybės teisėto elgesio kriterijai, nustatantys teisiškai leistiną ir ginamą elgesį ir tokio elgesio ribas. Kaip bendrosios elgesio taisyklės, teisės normos tiesiogiai nereglamentuoja, nenustato žmonių elgesio, o daro tai atsižvelgdamos tik į tam tikras socialinio gyvenimo sritis (Vansevičius, 2000).

„Socialinė teisės paskirtis - būti nuolatiniu patikimu reguliavimo ir gynybos mechanizmu, garantuojančiu visuomeninių santykių dalyviams ir jų kolektyvams teisėto elgesio erdvę greta ekonominių, bendrųjų socialinių ir psichologinių reguliatorių ir stimulų visoje materialųjų ir dvasinių interesų sistemoje. Būtinai du teisės sampratos elementai: 1) norminis teisės pobūdis (teisės buvimas ir paskirtis - būtinai normuoti ir tvarkyti visuomeninius santykius); 2) svarbiausias šio tvarkymo dalykas - įtvirtinti autonomiškos asmenybės laisvę, teisiškai leistino elgesio erdvę“ (Vansevičius, 2000).

Taigi apibendrinus šias sąvokas galima teigti, kad švietime svarbiausia padėti asmeniui tobulėti, mokytis, ugdytis, kad jaustųsi pilnaverčiu žmogumi. O teisė – tai tam tikrų normų visuma, kurių privalo laikytis kiekvienas iš mūsų. Todėl apjungus teisę ir švietimą išryškėja tai, kad švietimas, jo turinys, turėtų būti nukreiptas į teisinius dalykus, normas, teisinių žinių įgijimą, nes tai labai svarbu darniam asmenybės vystymuisi bei sėkmingai integracijai į visuomenę.

Teisinis švietimas glaudžiai siejamas su teisiniu ugdymu, todėl įvairiuose šaltiniuose jie pateikiami kaip tapatūs arba labai panašūs dalykai, tačiau skirtumų yra ir svarbu juos apžvelgti.

„*Visuomenės teisinis švietimas* - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas. Visuomenės teisinis švietimas svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė geriau prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų teisės normų, išmanydama savo teises, laisves ir pareigas „(Žin., 2008, Nr. 146-5870). „Teisinis visuomenės švietimas yra glaudžiai susijęs su žmogaus teisių apsauga. Teisės aktai ir teisinės institucijos yra pagrindinės žmonėms prieinamos savo teisių gynimo priemonės. Efektyvus šių priemonių naudojimas, kaip ir pačių priemonių egzistavimas ir kokybė, priklauso nuo teisinio švietimo veiksmingumo“ (Žin., 2004, Nr. 188-7015).

Teisinis ugdymas – tai sistemingas, teigiamas poveikis teisei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui. (Tidikis, 2003). Pagrindinis teisinio ugdymo tikslas – ne tik teikti teisinę informaciją apie teisėtą elgesį, bet ir ugdyti asmens valią, pasiryžimą elgtis teisėtai bei žadinti teisėtai elgtis palankią asmens motyvaciją. (Vaišvila, 2004). Taip pat teisinis ugdymas – skatina pratinti jaunąją kartą gerbti įstatymus kaip visuomenės normalaus funkcionavimo pagrindą. Teisiniui ugdymui priskiriamas teigiamų nuostatų ir įsitikinimo uždavinys. (Pekauskas, Grigaliūnaitė, 2008).

Trumpai aptarus šias dvi sampratas galima sakyti, kad teisinis ugdymas labiau pritaikytas vaikams, jaunimui, o teisinis švietimas skirtas suaugusiems žmonėms, todėl giliau žvelgiant į teisinio švietimo plėtojimą, būtų naudinga plačiau panagrinėti teisinio ugdymo dermę.

Šlapkausko V. (2004) teigimu teisinis ugdymas žmogų veikia trimis kryptimis: tikslingai, kryptingai socializuoja individą, formuoja jo sugebėjimus atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis, elgtis pagal visuomenėje priimtus elgesio modelius tokiu būdu formuodamas asmenybę ir padėdamas jai prisitaikyti gyventi visuomenėje; skatina individą perimti tam tikrą vertybių sistemą; padeda individui susiformuoti teisėto elgesio įgūdžius nulemdamas individo teisinės kultūros formavimąsi.

Teisinis auklėjimas – tai sistemingas, teigiamas poveikis teisinei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui. Jo tikslas – ne tik teikti teisinę informaciją apie teisėtą elgesį, bet ir ugdyti valingą asmens pasiryžimą elgtis teisėtai, diegti teisėtam elgesiui palankią motyvaciją, ugdyti vientisą mintimis ir elgesiu nesusidvejusią asmenybę. Taigi vien tik teisinių žinių pateikimo ir išaiškinimo bei žinojimo nepakanka tam, kad būtų išugdytas asmenybės gebėjimas gyventi remiantis teisiniais principais. Šlapkauskas V. (2004) nurodo ir tam tikras priemones, kuriomis ir yra įgyvendinamas teisinis ugdymas. Viena iš jų – teisinės informacijos turinys, kita – žodis, kalba, trečioji – veiksmas, ketvirtoji – teisėto elgesio pavyzdys.

Pastebėtina, kad teisinis ugdymas glaudžiai susijęs su doriniu, socialiniu, politiniu, ekonominiu ir pilietiniu auklėjimu taip pat yra demokratinio auklėjimo pamatas. Todėl akivaizdu, kad minėtasis ugdymas susijęs su doriniu, pilietiniu ir ekonominiu ugdymu, ypač glaudžiai susijusiais su asmenybės socializacija, kur ši tiesiog ir yra teisinio ugdymo pagrindas. Teisinio ugdymo turinį čia reprezentuoja šios sritys:

- žmogus: jo prigimtis ir poreikiai, laisvės bei teisės;
- visuomeninė: žmonių veikla ir santykiai, šių santykių reguliavimas teisėtvara, įstatymai;
- valstybė: samprata, demokratinės vertybės ir principai, pavojai, kurie jiems gali grėsti, įstatymų leidžiamoji, vykdomoji, teisminė valdžia, pilietis kaip valstybės kūrimo ir valdymo dalyvis (Šlapkauskas, 2004).

Taigi apžvelgę teisinio ugdymo pagrindinius elementus, galime pasigilinti į teisinio švietimo plėtojimosi galimybes. Pagrindiniai teisinio švietimo uždaviniai - formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programose vykdančiose įstaigose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas, sistemingai informuoti ir konsultuoti socialines visuomenės grupes teisiniais klausimais.

2004-2008 metų teisinio švietimo programoje išskiriami teisinio švietimo metodai: teisinės sąmonės ugdymas, teisinės informacijos teikimas, teisinis konsultavimas. Ir jų taikymas: teisinis informavimas (informacinės kampanijos, konferencijos, informacijos prieigų regionuose steigimas); teisinis konsultavimas (ne tik TM padalinys, bet ir kitos institucijos); savivaldybių administracijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis teisinės kompetencijos ugdymas; teisinis informavimas ir teisinės kultūros ugdymas mokyklose (Žin., 2004, Nr. 188-7015).

Rowe D. (1994) teigimu, piliečiai neturi būti teisės specialistai, tačiau jie turi įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių įgyvendinti teisės normas, labai svarbu:

- pagrindinių teisės savybių žinojimas;
- esminių teisės sistemos elementų supratimas;
- supratimas, kaip kuriami ir keičiami įstatymai, kokia yra demokratinė procesų esmė;

- žinojimas, kad įstatymai yra pagrįsti vertybėmis ir įsitikinimais, kurių dalis piliečių gali ir nepripažinti;
- supratimas, kad įstatymas ne visada sutampa su teisingumu ir gebėjimu būti kūrybiškai kritiškam dėl įstatymo;
- žinojimas ir gebėjimas sužinoti, kada ir kaip ieškoti specialisto pagalbos ir patarimo.

Hiteris D. (1996) ypač pasisakė už švietimą apie žmogaus teises, nuo kuo ir turėtų būti pradėtas visuotinis teisinis švietimas. Jo teigimu, žmogaus teisės yra tiek pat etikos, kiek ir teisės reikalas. Pati žmogaus teisių sąvoka kyla iš žmogaus moralinės prigimties ir piliečio santykio su valstybe pripažinimo, o įstatymai, kurie reglamentuoja teisių principus nedviprasmiškai palaiko šią pagrindinę aksiomą, teisinis ir moralinis švietimas atlieka svarbų vaidmenį švietime apie žmogaus teises. Teisinis švietimas tik neseniai tapo sisteminga mokymo programos dalimi ir tai tik kai kuriose šalyse. Tačiau kaip tik teisė praeityje ir dabar apibrėžia teisių ribas ir apimtį (Starkey, 1996).

Listeris J. (1996), tyrinėjęs žmogaus teises, teigė, kad švietimas apie žmogaus teises privalo naudoti naujas, veikla grindžiamas mokymo ir mokymosi formas (darbą grupėse, problemų sprendimo pratimus, socialinę dramą, vaidinimą ir žaidimą), taip pat įprastus metodus dėl šios priežasties: pagrindinės žmogaus teisių vertybės sutampa su pagrindinėmis švietimo apie demokratiją vertybėmis. Šios vertybės apima laisvę, pakantumą, pagarbą įtikinimui (mąstymui, įtikinėjimui) ir tiesai (įrodytiems faktams). Deividas Bridžas (David Bridges), parašęs knygą „Švietimas, demokratija ir diskusija“, išvardina pagrindinius diskusijos grupėje moralinės kultūros principus (Starkey, 1996):

• nuosaikumas;	• laisvė;
• taikumas ir tvarkingumas;	• lygybė;
• teisingumas;	• pagarba asmenims.

Kadangi teisinis švietimas dažniausiai taikomas suaugusiems, suaugusiųjų mokymo įstaigose, seminaruose ar kitokio pobūdžio mokymuose, apžvelgsime, koks turėtų būti teisinių žinių teikimo procesas. Jaager T. ir Irons J. (2006) apibrėžia tokius dalykus apie suaugusiųjų mokymąsi:

- mokymosi procesą suvokia kaip kelią nuo priklausomybės į savarankiškumą;
- mokymosi metu pasinaudoja turima patirtimi;
- yra pasirengę mokytis, kai pasijunta naujuose vaidmenyse;
- nori spręsti problemas ir įgytas žinias taikyti nedelsiant.

Suaugusių mokymas turėtų siekti šių tikslų:

- padėti suaugusiems įgyti brandų savęs supratimą. Suaugusieji turėtų suvokti savo poreikius, motyvaciją, interesus, gabumus bei tikslus;
- padėti suaugusiesiems tobulinti pagarbos, tolerancijos ir meilės aplinkiniams nuostatas;

- padėti suaugusiesiems įgyti dinamišką požiūrį į gyvenimą. Suaugusieji turėtų pripažinti pokyčius ir suvokti save kaip nuolat besikeičiančias asmenybes;
- padėti suaugusiesiems įgyti įgūdžių, reikalingų savo asmenybės potencialui realizuoti. Kiekvienas žmogus turi gabumų, kuriuos realizavus, jis galėtų prisidėti prie savo asmeninės ir visos visuomenės gerovės kūrimo. Šio potencialo realizavimui yra reikalingi įvairūs profesiniai, socialiniai, rekreaciniai, pilietiniai, meniniai ir kt. sugebėjimai bei įgūdžiai;
- padėti suaugusiesiems suvokti pamatines žmogiškąsias vertybes. Suaugusieji turėtų būti susipažinę su kultūriniu ir moksliniu aplinkos, kurioje jie gyvena, paveldu;
- padėti suaugusiesiems suprasti visuomenę bei inicijuoti ir valdyti socialinius pokyčius (Jaager, Irons 2006).

1.2. Visuomenės teisinio švietimo ypatumai Lietuvoje

Įdėmiau visuomenės teisiniu švietimu Lietuvoje pradėta domėtis visiškai neseniai. Pirmasis žingsnis tai – įsitraukimas į teisinio švietimo projektą „Street law“ 1998 m. „Street Law“ projekto idėja atsirado ir pirmą kartą pradėta įgyvendinti JAV Džordžtauno universitete (Vašingtone) 1971 m., kai teisės studentai ėmė dėstyti teisės pagrindus Kolumbijos apygardos bendrojo lavinimo mokyklų vyresniųjų klasių moksleiviams, pataisos įstaigų auklėtiniams, atskiroms žmonių grupėms per nevyriausybinę organizaciją.

Šio projekto esmė ir svarbiausias principas - supažindinti su praktine teise, t.y. su tokia teise, su kuria žmogus susiduria kasdieniniame gyvenime, išaiškinti, kaip valstybėje galiojantys įstatymai įtakoja žmonių kasdieninį gyvenimą (pvz., kai žmogus ką nors perka, nuomoja butą, sudaro santuoką ar skiriasi, kaltinamas nusikaltimo ar teisės pažeidimo padarymu ir pan.) Siekiama duoti žmonėms atsakymą į daugelį su teise susijusių klausimų: kokias teises ir laisves asmuo turi, kaip jomis tinkamai naudotis, kur kreiptis konkrečių teisių ir laisvių pažeidimo atveju? Kaip valstybėje egzistuojanti teisinė sistema ir įstatymai gali apsaugoti juos, jų teises ir interesus? Kaip žmogus turi elgtis konkrečiose gyvenimo situacijose, pavyzdžiui, jei tampa nusikaltimo auka, yra sulaikomas, suimamas, kaip elgtis, kad netaptume nusikaltimo auka (Vidrinskaitė, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Teisinio švietimo („Street Law“) programa).

Ir tik 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196 (Žin., 2001, Nr. 86-3015), Lietuvoje įtvirtintas tikslas valstybiniu lygmeniu skatinti visuomenės teisinį švietimą, iširti teisinių žinių poreikį visuomenėje, sukurti ir įgyvendinti programas ir priemones, taip pat užtikrinti prieigą prie teisės aktų ir teisės aktų projektų. Tačiau iki 2004 metų Lietuvoje nebuvo bendros visuomenės teisinio švietimo sistemos, kurios įgyvendinimo metu būtų ugdoma piliečių teisinė sąmonė, sistemiškai teikiama teisinė informacija ir konsultacijos.

Bendra ir nuosekli visuomenės teisinio švietimo sistema pradėta formuoti Teisingumo ministerijai parengus Visuomenės teisinio švietimo programą (toliau vadinama 2004–2008 metų programa), patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 1675 (Žin., 2004, Nr. 188-7015). Šia programa įgyvendinamas Teisingumo ministerijos strateginis tikslas – sudaryti galimybes asmenims įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas.

Tai prioritetinė Teisingumo ministerijos programa. Šia programa bus siekiama kelti gyventojų teisinių žinių lygį, sudarant jiems galimybes geriau ginti savo teises, padidinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei ir sukurti ilgalaikį pagrindą teisinei sąmonei ugdyti. Šios programos pagrindas – Teisingumo ministerijos bendradarbiavimas su Jungtinių Tautų vystymo programa.

Programa buvo įgyvendinama skleidžiant informaciją visuomenei įvairiais kanalais – televizija, radiju, leidybinė veikla; remiant įvairius jaunimo teisinio švietimo projektus ir konkursus, viktorinas; plečiant teisinės informacijos prieigas rajonuose; teikiant teisinę informaciją visuomenei internete; skatinant ir remiant teisės pagrindų disciplinos dėstymą vidurinių mokyklų moksleiviams; parengiant pedagogus dėstyti teisės pagrindų discipliną mokyklose ir pan. Teisingumo ministerija organizavo įvairius renginius, susijusius su visuomenės teisiniu švietimu: nuo 2007 metų dvejus metus organizuota visuotinė akcija „Lietuvos Respublikos Konstitucijos egzaminas“, regionuose rengti konsultaciniai seminarai teisės klausimais (Teisingumo ministerija, 2007).

Šios programos metu buvo išleista knyga „Teisė kiekvienam“ (2007), kurios tikslas padės įgyti reikalingų teisinių žinių bei patobulinti kasdieniniame gyvenime praverčiančius gebėjimus. „Teisė kiekvienam“ – adaptuota suaugusiems teisinio švietimo programa, paremta aktyvaus mokymosi metodais, praktinių situacijų analize, padedanti įgyti ne tik teisinių žinių, bet ir gebėjimų, daug dėmesio kreipiama į žmogaus teises ir į jų įgyvendinimo galimybes (Ažubalytė, Letukienė, 2007).

Šiuo metu prasidėjo naujos visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimas. „Jos pagrindiniai uždaviniai - gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą; parengti ir įgyvendinti teisinio informavimo ir mokymo priemonės ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinės savišvietos sąlygas“ (Žin., 2008, Nr. 146-5870). Verta pabrėžti tai, kad tėvai, auginantys vaikus nėra išskiriami kaip atskira grupė, kuriai teisinis švietimas būtų svarbus veiksnys, tačiau juos būtų galima priskirti prie suaugusiųjų neformaliojo švietimo, o gautas žinias galėtų panaudoti susidūrus su problemomis vaiko auginimo metu. Išskirtini tokie punktai, pagal kuriuos įgyvendinant programą atitiktų tėvų poreikius:

- piliečių visuotinio aktyvumo, visuomenei dalyvaujant teisėkūroje, prisidedant prie teisės sistemos tobulinimo ar teisės veiksmingumo didinimo, skatinimo akcijų skaičius;

- projektų, kurių vykdymo metu, bendradarbiaujant su nevalstybinėmis organizacijomis ir teisininkus rengiančiomis aukštosiomis mokyklomis, teikiamos nemokamo teisinio konsultavimo paslaugos Lietuvos Respublikos piliečiams, skaičius;
- informacinių kampanijų žiniasklaidoje teisės tematika skaičius. Vienos informacinės kampanijos metu turi būti išspausdintas 1 straipsnis nacionalinėje ir 2 straipsniai – regioninėje spaudoje, parengta ir transliuota televizijos arba radijo laida, internete paskelbtas informacinis pranešimas arba interaktyvi reklamjuostė;
- interaktyvių mokomųjų priemonių, skirtų teisės žinioms plėtoti, skaičius;
- teisinio turinio informavimo priemonių, skirtų visuomenei supažindinti su pagrindinėmis piliečių teisėmis, laisvėmis ir teisinių procedūrų procesais, skaičius ir kt. (Žin., 2008, Nr. 146-5870).

Pagal Valstybės garantuojamą teisinės pagalbos įstatymą (Žin. 2005-02-08, Nr. 18-572) su teisinėmis problemomis susidūrusiam žmogui gali būti teikiama pirminė ir antrinė teisinė pagalba, todėl ir dauguma pozityvios tėvystės siekiantys tėvai ir turintys tam tikrų problemų gali kreiptis pagalbos, o jos suteikimas gali būti prilyginamas teisiniam švietimui. Lietuvos Respublikos teisinės pagalbos įstatyme teigiama, kad pirminė teisinė pagalba tai teisinė informacija, teisinės konsultacijos ir teisinio pobūdžio dokumentų, skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, išskyrus procesinius dokumentus, rengimas. Ši teisinė pagalba taip pat apima patarimus dėl ginčo išsprendimo ne teismo tvarka, veiksmus dėl taikaus ginčo išsprendimo bei taikos sutarties parengimą.

Valstybės garantuojama teisinė pagalba teikiama remiantis šiais principais: lygiateisiškumo ir visų asmenų teisių bei įstatymų saugomų interesų apsaugos; valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės, efektyvumo ir ekonomiškumo; taikaus ginčų sprendimo prioriteto; draudimo piktnaudžiauti valstybės garantuojama teisine pagalba ir materialiomis bei procesinėmis teisėmis (Žin. 2005-02-08, Nr. 18-572).

Darniam asmenybės vystymuisi bei sėkmingai integracijai į visuomenę būtinas teisinis švietimas ir teisinis ugdymas tiek suaugusiam, tiek vaikui. O ypač suaugusieji turėtų domėtis savo teisėmis, kad apgintų, apsaugotų savo vaikus, kurie dar nėra savarankiški ir silpnai orientuojasi teisiniuose dalykuose. Vaikystė – laikotarpis, kai kiekvienas asmuo ypatingai greitai keičiasi ir pajusdamas įvairius gyvenimo potyrius tobulėja. Būdami fiziškai silpni, nesubrendę bei nepatyrę šiuo laikotarpiu vaikai yra visiškai arba iš dalies priklausomi nuo aplinkinių suaugusiųjų. Jų gyvenimas ir augimas priklauso nuo atsakingų už juos žmonių rūpesčio bei pastangų. Vaikams būtina pastogė, maistas, mokslas, gydymas, meilė bei apsauga nuo prievartos, aplaidumo ir kt. Vaikai atsižvelgiant į jų amžių ir brandumą privalo turėti galimybę naudotis savo civilinėmis, politinėmis ar kitomis teisėmis šeimoje, bendruomenėje, valstybėje. (Prakapas, 2008)

Sakalauskas G. (2000) teigia, kad siekdama užtikrinti laimingą vaikystę taip, jog kiekvienas vaikas savo paties bei visuomenės labai naudotusi numatytais teisėmis ir laisvėmis žmonių bendrija

šiandien ragina tėvus, mokytojus, savanoriškas organizacijas, vietos valdžios institucijas ir nacionalines vyriausybes pripažinti vaiko teises ir jas ginti teisinėmis ir kitomis priemonėmis. Akivaizdu, kad minėta pareiga ir atsakomybė tenka kiekvienam asmeniui, ne vien valdžios ir valdymo institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veiksmai bei sprendimai gali turėti įtakos vaiko interesams, jo laimingai vaikystei bei visam gyvenimui, todėl toliau analizuosime, kas yra pozityvi tėvystė ir kaip ji siejama su teisinėmis žiniomis (Sakalauskas, 2000).

II. POZITYVI TĖVYSTĖ

2.1. Pozityvios tėvystės samprata

Pasak Karmazo E. (2009) pozityvi tėvystė – naujai vartojama sąvoka, tai įgyti įgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus. Norint plačiau ir detaliau analizuoti šią sąvoką, svarbu aptarti pagrindinius pozityvios tėvystės komponentus: *vaiko sveikata, vaiko auklėjimas, šeimos gerovė*.

Vaiko sveikata

„Sveikata formuojasi ir auga nuo gyvybės užsimezgimo ir žmogui būtina per visą jo gyvenimą. Sveiko gyvenimo būdo formavimas nuo vaikystės yra labai svarbi sveikatos stiprinimo priemonė. Augantis žmogus imlus ir lengvai pažeidžiamas, todėl vaikui reikia žinių, gerų pavyzdžių ir įgūdžių, kad sugebėtų įvertinti neigiamus reiškinius, išsiugdytų teigiamas nuostatas, pajustų atsakomybę dėl savo ir kitų sveikatos. Sveikas vaikas yra laimingas, veiklus ir kūrybingas. Didžiausią poveikį sveikatai turi žmogaus gyvenimo būdas, jo pastangos gyventi sveikai. Žmogaus gyvensena priklauso nuo biologinių, socialinių bei kultūrinių veiksnių ir formuojasi veikiamą socialines aplinkos, bendraujant su tėvais ir kitais šeimos nariais, aplinkiniais žmonėmis“ (PPRC. Sveika gyvensena nuo pat vaikystės).

Vaiko auklėjimas

„Vaikų auklėjimas šeimoje – sudėtingas ir dažnai problemiškas socialinis – pedagoginis procesas. Jo rezultatyvumas priklauso nuo šeimos, dorovingumo, dvasingumo mikroklimato, tėvų pedagoginės kultūros, bendravimo stiliaus, asmeninio pavyzdžio ir kt.“ (Bajoriūnas, 1997). Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje valstybėms narėms dėl pozityvios vaikų auklėjimo strategijos teigiama, kad vaikų auklėjimas - reiškia visus tėvams, kurie rūpinasi vaikais ir juos augina, tenkančius vaidmenis. Vaikų auklėjimas koncentruojasi į tėvų ir vaikų bendravimą ir apima teises ir pareigas, susijusias su vaiko vystymusi ir savęs realizavimu. Šiandieninėje visuomenėje vis labiau siekiama pozityvaus vaikų auklėjimo, kuris labiausiai siejamas su pozityvia tėvyste.

Pozityvus vaikų auklėjimas reiškia tėvų elgesį, pagrįstą vaiko interesais, t.y. puoselėjimą, galių suteikimą, nesmurtavimą, pripažinimą ir nukreipimą, įskaitant ribų nustatymą, siekiant visaverčio

vaiko vystymosi (ET Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec (2006)19 valstybėms narėms dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos). „Tai yra holistinė koncepcija, sukoncentruota į svarbiausius vaiko interesus ir jų vystymąsi, pagarbą vaiko teisėms ir atsižvelgianti į „tėvų poreikius ir išteklius“. Pozityvus vaikų auklėjimas yra sąveikaujantis. Kokybiškai kartu leisdami laiką, vaikai ir tėvai įtakoja vieni kitų požiūrius ir elgesį. Pozityvus vaikų auklėjimas sudaro prielaidą aplinkai be smurto, kur tėvai nenaudoja fizinių ar psichologiškai žeminančių bausmių siekiant išspręsti konfliktus ar mokant drausmės ir pagarbos“ (Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinių bausmių vaikams uždraudimas).

E. Karmazas (2009) išskiria pagrindines *pozityvios tėvystės taisykles*:

- tiki, kad vaikai nori su jais bendrauti;
- klausosi vaikų;
- aptarinėja, ką darys vaikai;
- aiškiai aptaria, ko nori tėvai, kad darytų vaikai;
- nustato aiškias ribas ir leidimus;
- yra nuoseklūs ir „tvirti“ sutarimų atžvilgiu;
- nekeičia savo nuomonės, taisyklių be sutarimo;
- nesutarimus su vaikais vertina kaip galimybę mokyti vaikus spręsti problemas ir priimti sprendimus.

Pagrindinės *pozityvios tėvystės sąvokos*:

- *Netinkamo elgesio šalinimas*: fizinių bausmių netaikymas; „pertraukėlės“; atitraukimas; priešasčių nustatymas; pasekmių nustatymas; žodinės bausmės („mandagus barimas“).
- *Tinkamo elgesio formavimas*: mokymasis; pagyrimai ir apdovanojimai; modeliavimas.

Žinomas Nyderlandų Pedagoginių inovacijų instituto psichologas Han Spanjaard, remdamasis Gerald Patterson ir Mario Forgatch iš Oregonos valstijų socialinio mokymo centro patirtimi, sukūrė tėvystės patarimų metodiką. Ji sudaryta iš keturių pagrindinių punktų: paskatinimas, nurodymų davimas, atskyrimas, nuobaudos. (Tėvystės patarimai pagal Han Spanjaard).

Paskatinimas. Mokyti pozityvios tėvystės įgūdžių reikia pradėti nuo sugebėjimų paskatinti vaiką, jeigu tėvai nemoka paskatinti vaikų, nėra prasmės mokyti nustatyti vaiko elgsenos ribų. O kaip tinkamai skatinti vaiką? Pagirkite už teigiamą elgesį iš karto. Pagirkite, kai paprašote tinkamai elgtis. Pagirkite besąlygiškai. Negirkite vaiko už blogą elgesį. Būkite sąžiningi ir nuoširdūs.

Nurodymų davimas. Kai jau mokame vaiką paskatinti, galime pradėti mokyti ir ribų nustatymo. Pradėti pirmiausiai reikėtų nuo nurodymų davimo. Duokite vaikui aiškius ir girdimus nurodymus. Kalbėkite draugiškai, užtikrintu tonu. Duokite vaikui pakankamai laiko įvykdyti jūsų nurodymą. Nurodymą duokite tik du kartus (jei vaikas neklauso, padarykite minutės pertraukėlę).

Atskyrimas. Jei vaikas neklauso, naudokitės vadinamąja „minutės pertraukėlės“ metodika. Tuoj po to, (per 20 sek.) kai vaikas pademonstruoja nepageidaujamą elgesį, kad eitų minutės pertraukėlei. Minučių skaičius priklauso nuo vaiko amžiaus. Vieta turi būti rami, nuobodi ir saugi. Ilgai nediskutuokite, kai vaikus atskiriate. Išlikite ramūs, neperimkite vaiko emocijų. Laiką pradodate skaičiuoti nuo tada, kai vaikas nusiramina. Daugiau nekalbėkite apie netinkamą elgesį, tik pasakykite, ką vaikas turi daryti dabar.

Nuobaudos. Jeigu prisireikia vaikui skirti nuobaudą, jos privalo būti tik prasmingos. Atimkite malonų objektą arba nutraukite malonią veiklą. Trumpai paaškindite, nesivelkite į diskusijas. Bausmė turi būti proporcinga netinkamam elgesiui ir vaiko amžiui. Jei pradodate bausmę būkite nuoseklūs ir tęskite. Negrasinkite sankcijomis. Kai nubaudėte, pasakykite vaikui, ką jis turi daryti toliau, pasistenkite, kad vaikas turėtų galimybę kaip galima greičiau parodyti gerą elgesį ir pagirkite vaiką. Bauskite kaip galima mažiau (Augink atsakingai).

Amerikiečių psichologas John Gray, knygoje „Vaikai kilę iš dangaus“ pateikė penkis svarbiausius pozityvaus auklėjimo principus. Pasak autoriaus, naujaisi auklėjimo metodai yra grindžiami tokiais teiginiais, kuriuos svarbu pasakyti savo vaikui:

- Gali būti kitoks nei visi.
- Gali klysti.
- Gali rodyti neigiamas emocijas.
- Gali daug norėti.
- Gali prieštarauti, bet nepamiršk, kad tėtis ir mama yra šeimaininkai (Gray, 2005).

Leidimas būti kitokiam suteikia vaikams galimybę atrasti, branginti ir ugdyti nepakartojamą vidinį savo potencialą. Leidimas klysti suteikia vaikams galimybę pasitaisyti, mokytis iš klaidų ir siekti didesnės sėkmės. Leidimas reikšti neigiamas emocijas suteikia vaikams galimybę išmokti valdyti ir suvokti savo jausmus; tuomet jie labiau pasitiki savimi, moka atjausti kitus ir būna paslaugūs. Leidimas daug norėti padeda vaikams išsiugdyti sveiką savo vertės jutimą ir mokėjimą laukti atpildo. Jie išmoksta norėti daugiau, bet pajėgia džiaugtis ir tuo, ką turi. Leidimas prieštarauti padeda vaikams stiprinti valią ir tikrąją, pozityvią asmenybę. Jis stiprina vaikų protą, jausmus bei valią ir ugdo sugebėjimą suvokti savo norus, jausmus ir mintis. Leidimas priešintis autoritetui yra visų pozityvaus auklėjimo metodų pagrindas (Gray, 2005).

Pozityviai tėvystei didelės reikšmės turi ir tai, kokį tėvai pasirenka auklėjimo stilių. Daugiausia auklėjant vaiką išryškėja trys stiliai: autoritarinis, liberalus ir demokratinis.

Autoritarinis vaiko auklėjimo stilius. Tėvų žodis vaikams yra neginčytinas įstatymas. Pasak Bajoriūno Z. autoritarinėje šeimoje vaikas žino teises ir pareigas, suvokia, ko jam negalima daryti ir ką galima, tačiau kraštutinis autoritarinis vaiko auklėjimo stilius riboja vaiko savarankiškumą ir iniciatyvą

(Bajoriūnas, 1997). Tokioje šeimoje vaikai yra griežtai baudžiami, o tėvai atrodo nutolę nuo savo vaikų, bijo jiems parodyti švelnumą ar apdovanoti.

Liberalus vaiko auklėjimo stilius (viską leidžiantis). Tėvai pateikia vaikams iškart keletą reikalavimų ir neverčia jų laikytis slėpdami nekantrumą. Tokioje šeimoje nėra disciplinos, dažnai vyrauja anarchija. Pasak Bajoriūno Z. vaikui duodama visiška laisvė, sudaromos tinkamos sąlygos, jis yra mylimas, jautriai su juo elgiamasi. Į vaiko gyvenimą tėvai kišasi tik tada, kai jis drastiškai pažeidžia visuomenės elgesio normas (Bajoriūnas, 1997). Pastebėtina, kad tokių tėvų dukterys ir sūnūs dažniausiai socializuojasi pavėluotai.

Demokratinis vaiko auklėjimo stilius. Šis stilius palankus vaiko asmenybės vystymuisi. Būdingas šio auklėjimo stiliaus bruožas – vaiko įtraukimas į kasdienes šeimos reikalus, palaikant jo iniciatyvą ir savarankiškumą. Vaikas žino savo pareigas, bet jos jam nėra primestos. Pastebėtina, kad tėvai iš dalies panašūs į autoritarinius tėvus, nes jie taip pat nustato tam tikras elgesio ribas ir taisykles, tačiau, skirtingai nuo autoritarinio stiliaus tėvų, jie linkę jautriai išklaudyti ir atsižvelgti į savo vaiko prašymus ir klausimus.

Bajoriūno Z. teigimu aptartieji vaiko auklėjimo stiliai neegzistuoja gryni, tačiau vienas iš jų visada vyrauja, kurdamas savitą šeimos gyvenimo atmosferą (Bajoriūnas, 1997). Todėl teigtina, kad vienas ar kitas vaiko auklėjimo šeimoje stilius nėra vienintelis vaiko asmenybę lemiantis veiksnys, nes jis įgyja tam tikrą reikšmę kartu su bendroju tėvų elgesiu, emociniais šeimos narių ryšiais ir bendra jo gyvenimo atmosfera, tačiau tik vienintelis demokratinis vaiko auklėjimo stilius labiausiai tėvus priartina prie pozityvios tėvystės. Šiuo stiliumi tėvai auklėdami vaikus dažniausiai tinkamai išugdo ir vaiko savigarbos jausmą, kuris ypač svarbus tolimesniems vaiko santykiams su tėvais ir kitais jį supančiais žmonėmis. „Savo vertės jausmas padeda pamatus vaiko ateičiai, kai jis pats ima vertinti naujus dalykus. Savigarba kyla iš priklausymo pojūčio, supratimo, kad esam pajėgūs, ir žinojimo, kad mūsų pagalba yra vertinga ir naudinga“ (Henry, 2010).

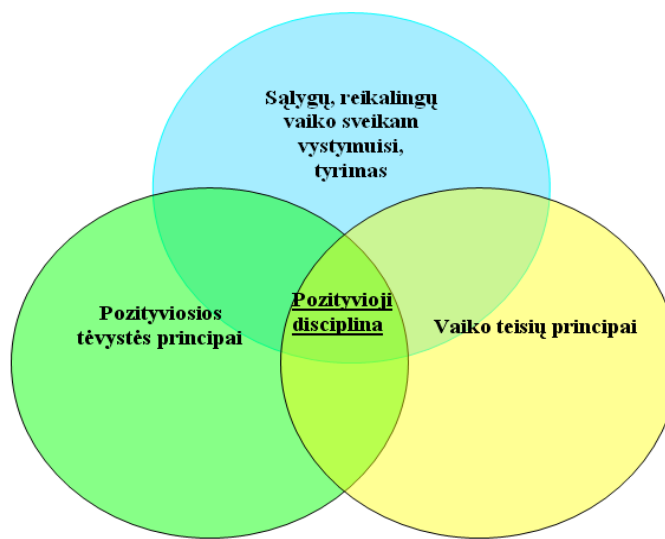
Šeimos gerovė

Kaip teigiama Lietuvos Respublikos Seimo nutarime dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo (Žin., 2008, Nr. X-1569) darni šeima pati savaime yra gėris, nes atitinka prigimtinius asmens poreikius ir socialumą ir leidžia visiškai juos išreikšti:

- būti besąlygiškai mylimam ir priimamam, nepaisant galių, gabumų ir pasiekimų, nes kiekvienas asmuo yra unikalus ir savaime vertingas;
- būti atviram kitam asmeniui, pasitikėti ir dalytis gyvenimu su juo (bendrauti ir bendradarbiauti);
- turėti tėvus kaip autoritetą, kuriais pasitikima, iš jų mokomasi, lygiuojamasi kaip į vyro ir moters tarpusavio santykių pavyzdį, taip atskleidžiant ir įtvirtinant savo tapatybę (Žin., 2008, Nr. X-1569).

2.1.1. Pozityvioji disciplina

Su pozityvia tėvyste siejamas pozityvios disciplinos reiškinys, jis neatsiejamas nuo pozityvaus auklėjimo ir vaiko teisių žinojimo. „Pozityvioji disciplina – tai toks auklėjimo būdas, kuris moko vaiką ir „vadovauja“ jo elgesiui ir tuo pat metu skatina sveiką vaiko vystymąsi, apsaugo jį nuo smurto ir dalyvauja jo mokymosi procese. Pozityvioji tėvystė nereiškia, kad turime leisti vaikams daryti bet ką, elgtis taip, kaip jie užsimano. O disciplina nereiškia fizinių bausmių. Tai sprendimai, kurie turi ilgalaikį poveikį, kurie ugdo vaikų vidinę discipliną, savikontrolę ir formuoja vaikų ilgalaikius gyvenimiškus įgūdžius. Pozityvioji disciplina – tai vaiko nesmurtinio elgesio, savigarbos ir pagarbos kitiems ugdymas“ (Durrant, 2010).

1 pav. pozityvioji disciplina

Šaltinis: Pozityvioji disciplina – kas tai ir kaip tą daryti? *Parengta pagal: Save the Children Sweden ir Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children medžiagą: „Interview with the author: Joan E. Durrant, Ph. D.“*
<http://www.augink.lt/index.php?page=pozityvioji-disciplina-kas-tai-ir-kaip-ta-daryti-2>

Pasak Durrant E. J., pozityvioji disciplina susideda iš 4 elementų:

1. Nustatyti ilgalaikius vaiko auklėjimo tikslus.

Būtina pagalvoti, kokius žmones norime išugdyti iš mūsų vaikų. Kai tą sau įvardysime, galėsime nustatyti mūsų ilgalaikius auklėjimo tikslus. Tada mūsų trumpalaikius iššūkius sugebėsime paversti galimybe siekti ilgalaikių tikslų, mokydami vaikus, kaip susidoroti su stresu, pagarbiai bendrauti su kitais, spręsti konfliktus nesimušant, suprasti ir gerbti kitų žmonių jausmus ir pasiekti savo tikslus, nežalojant kitų fiziškai arba emociškai.

2. Suteikti vaikui šilumos ir struktūros.

Tėvai suteikia šilumą savo vaikams parodydami jiems, kad vaikai yra mylimi, netgi ir tada, kai pasielgia netinkamai; paguosdami vaikus, kai jiems skauda arba jie jaučia baimę; klausydamiesi vaikų; bandydami pažvelgti į situaciją vaiko akimis; žaisdami su vaikais; paremdami vaikus, kai jie susiduria su gyvenimo iššūkiais; padrašindami, kai jie susiduria su sunkumais; pasakydami vaikams, kad tėvai jais tiki ir pasitiki; pastebėdami vaikų pastangas ir pasiekimus. Tėvai suteikia vaikams struktūrą tuo atveju, kai patys yra tinkamas pavyzdys vaikams ir kai vadovauja vaikui paaiškindami taisykles ir priežastis, dėl kurių nustatytos tokios taisyklės, įtraukdami vaikus į namų taisyklių kūrimą, išklausydami vaikų nuomonę, padėdami jiems rasti sprendimus, kaip ištaisyti padarytas klaidas, tokiu būdu, kuris vaikus moko, mokydami vaikus, kokį poveikį jų poelgiai turi kitiems žmonėms; dažnai kalbėdamiesi su vaikais, būdami sąžiningi ir lankstūs, kontroliuodami savo pyktį ir vengdami grasinimų.

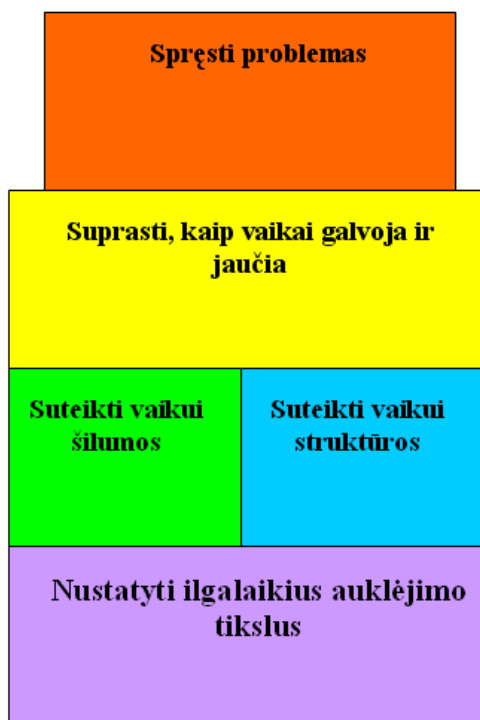
3. Suprasti, kaip vaikai galvoja ir jaučia.

Mūsų santykiai su vaikais prasideda tada, kai jie gimsta. Nuo pačių ankstyviausių mėnesių mes formuojame mūsų vaikų pasitikėjimą mumis ir tam tikrą prisirišimą, kuris tampa tolesnių mūsų santykių pagrindu. Kai vaikai pradeda daugiau suprasti juos supantį pasaulį, galime pradėti taikyti tam tikrą struktūrą, kuri remiasi emociniu saugumu. Visgi turime matyti kiekvieną situaciją vaiko akimis, kad galėtume į vaiko elgesį atsakyti konstruktyviai. Turime stengtis suprasti, ką vaikas nori mums pasakyti, kai jis verkia, kai sako „Ne!“ ar kai trypia kojomis. Mūsų užduotis yra parodyti vaikams, kaip išreikšti savo jausmus ir kaip spręsti konfliktus be smurto.

4. Spręsti problemas.

Jei aiškiai įvardijote savo ilgalaikį auklėjimo tikslą, suprantate, kad šilumos ir struktūros suteikimas yra be galo svarbus norint pasiekti nustatytą tikslą, ir jei stengiatės suprasti, kaip galvoja ir jaučia Jūsų vaikai skirtingais amžiaus tarpsniais, visa tai galite panaudoti, kad į vaiko elgesį atsakytumėte pasitelkę pozityviąją discipliną.

Pozityvioji disciplina reiškia, kad suteikiame vaikui šilumą ir nurodymus, kurie atitinka vaiko vystymosi poreikius ir moko juos to, ko jiems ilgainiui reikės. Tai nėra susiję su bausmėmis, o su tinkamu problemų sprendimu. Tačiau tai reikalauja sugebėjimo mąstyti, keisti požiūrį ir praktikos (Durrant, 2010).

2 pav. pagrindiniai pozityviosios disciplinos elementai

Šaltinis: Pozityvioji disciplina – kas tai ir kaip tą daryti? *Parengta pagal: Save the Children Sweden ir Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children medžiagą: „Interview with the author: Joan E. Durrant, Ph. D.“*
<http://www.augink.lt/index.php?page=pozityvioji-disciplina-kas-tai-ir-kaip-ta-daryti-2>

Pozityvus vaikų auklėjimas padeda vaikams patiems tapti pozityviais tėvais. Tėvai, kurie geriau sutaria su vaikais, yra pozityvesni ir nuoseklesni, daugiau pasitiki savimi kaip tėvais, ne tokie įsitempę ir depresuoti, su savo vaikais elgiasi apgalvočiau ir jiems mažiau gresia rizika naudoti smurtą prieš vaikus. Jie sugeba geriau suderinti savo pareigas šeimoje ir darbe, mažiau konfliktuoja su savo partneriais. Skatinti pageidaujama elgesį ir sumažinti nepageidaujama geriausiai sekasi tėvams, kuriuos gerbia jų vaikai. Todėl svarbu, kad patys tėvai suvoktų ir pripažintų savo klaidas, prisiimdami atsakomybę už savo elgesį auklėjant vaikus ir santykių su savo vaikais kokybę (Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinė bausmių vaikams uždraudimas).

2.2. Europos Taryba kaip pozityvios tėvystės skleidėja

Ypač pozityviu auklėjimu susidomėjusi Europos Tarybos Ministrų Komitetas. Jau anksčiau paminėtoje rekomendacijoje dėl pozityvaus auklėjimo strategijos (2006), teigiama, kad vaikų auklėjimas - nors siejamas su šeimos privatumu - turėtų būti įvardintas kaip viešosios politikos sritis ir kad reikėtų imtis visų būtinų priemonių vaikų auklėjimui remti ir kurti pozityviam vaikų auklėjimui

reikalingas sąlygas. Taip pat rekomenduojama valstybių narių vyriausybėms: pripažinti pagrindinę šeimos prigimtį bei tėvų vaidmenį ir sukurti būtinas sąlygas pozityviam vaikų auklėjimui, atsižvelgiant į vaiko interesus; imtis visų tinkamų teisinių, administracinių, finansinių ir kitų priemonių, užtikrinančių, kad bus laikomasi šios rekomendacijos priede nustatytų principų.

Ministrų komiteto teigimu vyriausybės turėtų organizuoti savo pozityvaus vaikų auklėjimo politiką ir programas taip, kad pasiektų šių trijų rūšių tikslų:

- sukurti pozityvaus vaikų auklėjimo sąlygas, užtikrinant, kad visi vaikus auginantys asmenys gautų tinkamo lygio ir įvairovės išteklių (materialinių, psichologinių, socialinių ir kultūrinių) ir kad vaikus auginančių šeimų ir tėvų poreikiai taptų plačių socialinių požiūrių ir dominuojančios gyvenimo tvarkos dalis;
- pašalinti pozityvaus vaikų auklėjimo kliūtis, nepriklausomai nuo jų kilmės. Užimtumo politikos srityje šeimos gyvenimas turi būti geriau derinamas su darbu;
- skatinti pozityvų vaikų auklėjimą, labiau jį nušviečiant ir imantis visų būtinų priemonių jam įgyvendinti. Siekiant veiksmingos vaikų auklėjimo rėmimo politikos, valdžia turėtų skatinti iniciatyvas, kurių tikslas – supažindinti žmones su pozityvaus vaikų auklėjimo reikšme ir svarba. Vyriausybės turėtų imtis iniciatyvos ir pačios šviesti vaikų auklėjimo klausimais, o dalyvavimą vaikų auklėjimo programose paversti įprasta praktika. Teikiama informacija turi parodyti skirtingus vaikų auklėjimo paveikslus, siekiant išvengti gėdingų skirtumų.

Taip pat pateikiami ir siūlymai kaip skatinti švietimą apie vaikų teises ir pozityvų vaikų auklėjimą. Kaip teigiama rekomendacijoje: tėvus reikia skatinti labiau suprasti savo vaidmenį (ir kaip jis kinta), vaiko teises, taip pat su jų ir savo teisėmis susijusią atsakomybę ir pareigas; vyriausybės turi parengti kompleksines gaires ir konkrečias programas, pagal kurias šeimoms būtų teikiama pagalba patekus į sunkią gyvenimo situaciją, sprendžiant konfliktus, siekiant valdyti pyktį be smurto ir taikant tarpininkavimo metodus; turi būti skatinamos prevencijos programos, užkertančios kelią įvairioms blogo elgesio su vaikais formoms, o tėvus reikia informuoti apie šią rimtą problemą ir jos pasekmes vaiko vystymuisi; vaikus taip pat reikia mokyti apie savo teises ir pareigas, siekiant supažindinti juos su pozityviojo vaikų auklėjimo koncepcija ir jo reikšme.

Pozityvų auklėjimą bei pozityvią tėvystę siejant su teisiniu švietimu, svarbu paminėti aptariamą strategijos principus, kuriuos norint įgyvendinti reiktų pasitelkti teisinį švietimą šeimoms bei tėvams, auginantiems vaikus.

Valstybė turėtų:

- pasirinkti teisėmis pagrįstą požiūrį – tai reiškia, kad vaikus ir tėvus reikia traktuoti, kaip turinčius teisių ir pareigų;
- pripažinti, kad tėvams tenka svarbiausia atsakomybė už vaiką, ginant jo interesus;

- laikyti tėvus ir vaikus partneriais, kurie atitinkamai dalijasi su jais susijusių priemonių kūrimu ir įgyvendinimu;
- turi būti pagrįsti lygiu tėvų dalyvavimu ir pagarba savitarpio papildomumui;
- turi užtikrinti lygias galimybes vaikams, nepriklausomai nuo jų lyties, statuso, gebėjimų ar padėties šeimoje;
- turi tėvų ir pagrindinių vaikų priežiūros, sveikatos priežiūros, ugdymo ir socialines pareigas vykdančių dalyvių dėmesį sukcentruoti į vaiką ir užtikrinti, kad jie vadovautųsi pozityvaus vaikų auklėjimo principais; (ET Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec (2006)19 valstybėms narėms dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos).

Daug dėmesio pozityvios tėvystės sklaidai ET Ministrų komitetas skyrė fizinių bausmių vaikams draudimui. Vienas iš jos tikslų - priimti įstatymus, kurie tvirtai uždraustų fizines bausmes ir gintų vaikus nuo bet kokio smurto, įskaitant ir šeimoje. Fizinių bausmių prieš vaikus panaikinimui reikia detalios įstatymų reformos ir kitų, pirmiausia auklėjamųjų, priemonių, kad visuomenė nepritartų fizinėms ir žeminančioms bausmėms. Uždrausti bausmes įstatymais yra esminis, bet ne veiksmingas žingsnis ginant vaikų teises. Tėvai ir visa visuomenė turi būti informuota apie įstatymą ir vaiko teisę į apsaugą. Reikia skatinti pozityvius, nesmurtinius santykius su vaikais šeimoje ir kitoje aplinkoje (Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinių bausmių vaikams uždraudimas).

Kad vaikas pilnai pajustų savo galimybes, tėvai turi vaikams suteikti:

- auklėjimą ar atsaką į vaiko meilės ir saugumo poreikius;
- sistemą ir vadovavimą. Tai liečia standartų suformavimą ir jų laikymąsi – koks yra tinkamas elgesys ir koks ne - bei tėvų prisiimtą vaidmenį. Vaikai turi žinoti ribas ir gaires, kad užsitikrintų sau saugumą ir tobulintų savo gebėjimus;
- pripažinimą. Vaikai turi būti pamatyti, išgirsti ir įvertinti kaip asmenybės. Tėvai privalo parodyti savo susidomėjimą vaikų kasdieniniais išgyvenimais, išklausti juos ir stengtis suprasti jų požiūrį.
- įgaliojimus. Tai reiškia stiprinti vaiko sugebėjimų, savikontrolės, gebėjimo paveikti kitų požiūrį ir elgesį.

Siekdami padėti vaikams išmokti pozityvaus elgesio, tėvai gali:

- teikti pastovų, pozityvų dėmesį bet kurio amžiaus vaikams. Vaikams augant, reikia suvokti jų bendraamžių santykius ir įvykius jų mokykloje bei tuo domėtis;
- padėti jiems suprasti jų pasirinkimo galimas pasekmes;
- skatinti gerą elgesį dėmesiu ir pagyrimu ir ignoruoti nereikšmingą netinkamą elgesį;
- elgtis taip, kaip jie norėtų, kad elgtųsi jų vaikai, su jais bendrauti pagarbiai bei parodyti, kaip konstruktyviai spręsti konfliktus (Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinių bausmių vaikams uždraudimas).

2.3. Pozityvios tėvystės sąsajos su vaikų – tėvų teisėmis ir pareigomis

Pasak Skujienės G., Steponienės A. (2007), vieną svarbiausių vaidmenų formuojant žmonių dorovę šeimos gyvenime atlieka įstatymai. Jei įstatymai netobuli, žmonės dar labiau nepasitiki valdžia, atsiranda neigiamas požiūris į teisėtvarką. Poreikiai lemia ne tik pačių šeimos narių, bet ir šeimos ir visuomenės santykius. Buitinis šeimos, kaip socialinės sistemos, gyvenimas priklauso nuo ekonominio, socialinio, teisinio, dorovinio, psichologinio, estetinio aspekto. Ekonomiškai stipri, turinti aukštą kultūrą, gerbianti žmogaus teises valstybė sudaro visas prielaidas klestėti šeimos gerovei.

Analizuojant tėvystės sampratą iš teisinės pusės, pirmiausia ją galima gretinti su pareiga, nes pareigų įgyvendinimas garantuoja kitų žmonių teises. Šeimos santykių esmę parodo pagrindinis Lietuvos Respublikos dokumentas – Konstitucija. 38 straipsnyje teigiama, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios. Tėvų teisė ir pareiga - auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga - gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą. 39 straipsnyje sakoma - valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą. Dirbančioms motinoms įstatymas numato mokamas atostogas iki gimdymo ir po jo, palankias darbo sąlygas ir kitas lengvatas. Nepilnamečius vaikus gina įstatymas (LR Konstitucija).

Lietuvos Respublikos Civiliniame Kodekse dar plačiau išdėstytos tėvų teisės bei pareigos savo vaikams. 3.155 straipsnyje teigiama: vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos yra tėvų prižiūrimi. Tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje. 3.156 straipsnis teigia - tėvo ir motinos teisės ir pareigos savo vaikams yra lygios. Tėvai turi lygias teises ir lygias pareigas savo vaikams, nesvarbu, ar vaikas gimė susituokusiems ar nesusituokusiems tėvams, jiems santuoką nutraukus, teismui pripažinus ją negaliojančia ar tėvams gyvenant skyriam. 3.165 straipsnyje rašoma - tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus ir yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą ir vystymą, privalo rūpintis savo vaikų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu. Tėvai atlikdami šias pareigas turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis. Tėvai privalo sudaryti sąlygas savo vaikams mokytis iki įstatymuose nustatyto amžiaus. Visus klausimus, susijusius su vaikų auklėjimu, sprendžia abu tėvai tarpusavio susitarimu. Jeigu tėvai nesusitaria, ginčijamą klausimą sprendžia teismas (CK).

Taigi pozityvios tėvystės apraiškų galime įžvelgti būtent teisiniuose šaltiniuose, kurių žinojimas nėra prieinamas eilinei Lietuvos šeimai, kas rodo prastą šeimyninę situaciją, vaiko teisių pažeidimą

šeimose. Tėvų ir vaikų santykius, teises, pareigas reglamentuoja ir kiti Lietuvos bei tarptautiniai dokumentai. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (Žin. 2006-06-17, Nr. 68-2497), kurioje vaikai atskirai neišskiriami, bet prilyginami suaugusiems, nes jie yra pilnaverčiai žmonės. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (Žin. 1995-07-21 Nr. 60-1501), kuri vadinama išsamiausia šiuolaikinė tarptautinė vaiko iki 18 metų išraiška. Konvencija aprėpia visą žmogaus teisių – civilinių, politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių – spektrą. Be to, joje reikalaujama užtikrinti pilnavertį vaiko kaip individo augimą laisvės, orumo ir teisingumo sąlygomis. (Bulotas, 2003). LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (Žin. 1996-04-12 Nr. 33-807) paskirtis - gerinti vaikų teisinę apsaugą šalyje, nustatant suderintus su Lietuvos Respublikos Konstitucija ir tarptautinės teisės normomis bei principais vaiko teisių ir laisvių gynimo pagrindus.

Pasak Buloto R. (2003), vaiko teisės yra paprasčiausiai žmogaus teisės. Tai ir vaiko kaip individo apsauga, ir aplinkos, kurioje visiems vaikams užtikrinamas pilnavertis vystymasis, kūrimas. Vaiko teisės rodo universalų bei ypatingą vaikystės statusą. Vaikystė – laikotarpis, per kurį vaikai greitai keičiasi ir vystosi, taip pat patiria įvairių nuoskaudų bei neigiamą suaugusiųjų poveikį.

Nors šių pastarųjų dokumentų idėja - ginti bei užtikrinti vaiko teises, tačiau pažeidimų yra ir ypač daug jų pasireiškia šeimose. Dar vis labai populiariu yra naudoti fizinį smurtą vaikams kaip auklėjimąją priemonę. Žiaurus elgesys ir bausmė šeimoje yra įprastas reiškinys tiek civilizuotose, tiek besivystančiose šalyse.

Miškinis K. (2003) išryškina tokius pagrindinius fizinių bausmių bruožus: fizinė bausmė efektyvi tik jos vartojimo metu, t.y. kol skauda; fizinė bausmė tik prislopina nepageidaujamą elgesį, bet jo nepanaikina; po fizinių bausmių vaikai gali keršyti tėvams; primuštas vaikas gali skriausti kitus – silpnesnius. Taip pat Miškinis K. (2003) apibendrina žymaus pedagogo Geniušo J. mintis apie fizines bausmes šeimoje:

1. Mušimas ugdo vaikų žiaurumą. Mušami vaikai ateityje patys bus žiaurūs – kas buvo mušamas, tas visuomet turės norą mušti kitus. Praktika rodo, kad daugelį žiaurių nusikaltėlių vaikystėje ir jaunystėje mušė tėvai.
2. Mušimas žemina vaiką, slopina jo žmoniškumą ir aukštesnius jausmus. Mušimu slopinama vaiko savigarba, o kaip tik ji neleidžia blogai elgtis.
3. Mušimas žemina ne tik mušamąjį, bet ir mušantįjį. Tėvai gerbia tėvus ne dėl to, kad jie fiziškai stiprūs. Vaikai norėtų turėti protingus, gerus, kilnius tėvus. Mušimas rodo tik tai, kad suaugusieji yra pikti, neteisingi ir daug stipresni už vaiką. Mušdami vaiką tėvai griauna ir savo autoritetą. Labai blogai, kad muša susinervinę, pikti ar girti.
4. Mušimas nepadedą auklėti, nepašalina vaiko ydų. Mušimas sukelia baimę, o ji nėra gera auklėjimo priemonė. Baimė negalima įkvėpti kilnių minčių, gėrio, grožio, tiesos. Tikrai klysta

tie tėvai, kurie muša vaiką už nesimokymą, tinginiavimą, nes tai gali būti tam tikros ligos forma ar psichinis negalavimas.

5. Mušimas labai neigiamai veikia nervingą vaiką. Su tokiu vaiku reikia elgtis itin atsargiai. Mušimas galutinai išderina nervingo vaiko nervų sistemą, daro jį neurotiku. Vaikų nervų sistemai labai žalinga pati mušimo procedūra (Miškinis, 2003).

2.4. Pozityvios tėvystės apraiškos Lietuvoje bei pasaulyje

Lietuvoje dar nėra pakankamai ištirtos pozityvios tėvystės apraiškos, tačiau tyrimai vykdomi. Dr. Ramunė Jurkuvienė atliko tyrimą pozityvų šeimos įvaizdį skatinantys veiksniai. Kaip teigiama tyrime, valstybės politika šeimos atžvilgiu yra chaotiška, nėra valstybinės politikos. Pagrindinis dėmesys skiriamas išmokų ir pašalpų dalijimui, tokiu būdu yra kuriamas išlaikytinių mentalitetas. „Žiniasklaidoje vis dar kuriamas neigiamas šeimos įvaizdis ir žeminama šeimos vertė. Lietuvoje matoma per mažai pastangų atspindėti teigiamas šeimos puses, todėl reikalingas sistemingas šeimos įvaizdžio stiprinimo darbas. Todėl pagrindinė tyrimo problema – neigytvus šeimos įvaizdis ir žema šeimų savivertė. O tyrimo tikslas – išsiaiškinti, apibūdinti, išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti, kokie veiksniai, gali padėti kurti pozityvų šeimos įvaizdį ir didinti šeimos savivertę“ (Jurkuvienė, 2009).

Atlikus tyrimą išaiškėjo tokios aktualiausios spręstinos šeimos politikos sritys: būsto įsigijimo problema. Dalis šeimų neturi galimybės pasinaudoti nei teikiamomis paskolomis būstui, nei gauti socialinį būstą. Psichosocialinių paslaugų šeimai stoka. Nėra užtikrinama paslaugų įvairovė ir kokybė. Neadekvati finansinė parama šeimai. Tėvų požiūriu, šiuo metu šeimai teikiama finansinė parama yra neatitinkanti šeimų poreikių ir esamos ekonominės situacijos. Informacijos stoka sąlygoja sumažėjusias šeimų galimybes pasinaudoti šeimos politikos resursais (Jurkuvienė, 2009).

Taip pat išryškėjo šie veiksniai, kurie skatintų šeimos pozityvumą: galimybė šeimai turėti atskirą būstą - sutvarkyta būstų nuomos sistema respublikoje, galimybė kiekvienai šeimai nepatirti skurdo: ne tik užtikrinant egzistencinį minimumą, pagrindines reikmes, bet ir apsaugant nuo socialinės atskirties - tobulinama socialinės paramos sistema, kuri po transferų išmokėjimo ženkliai keičia šeimų, išgyvenančių skurdo riziką, situaciją. Galimybė kiekvienai šeimai gauti poreikius atitinkančias socialines paslaugas - tobulinama socialinių paslaugų sistema, kuri realiai decentralizuota ir suteikia poreikiams adekvačias paslaugas ne galutinėse, bet pirmosiose priklausomybių ar kitų problemų sprendimo stadijose (Jurkuvienė, 2009).

Pasirodė pirmasis internetinis portalas šeimoms mususeima.lt, kuriame galima rasti visą reikalingą teisinę informaciją, skirtą vaikų augintiems tėvams, taip pat aptariami ir kiti klausimai bei problemos, kylančios auginant vaikus: auklėjimas, neformalus vaikų ugdymas ir kt. Pozityvią tėvystę skatina iniciatyva „Augink atsakingai“, ji siekia pakeisti požiūrį į vaikų auklėjimą ir paskatinti

bendravimą šeimose, nes tik taip užauginsime kūrybingas ir iniciatyvias asmenybes, kartu tapsime laimingesne ir pažangesne visuomene. „Augink atsakingai“ taip pat pradėjo nacionalinę šeimų ugdymo programą ir įkūrė Šeimų universitetą, kurio tikslas - padėti Lietuvos tėvams stiprinti tarpusavio santykius, kad jie, jų vaikai ir visa šeima taptų laimingesni. Mokymai yra paremti atvejų analizės metodika tėvai analizuoja kasdienės šeimos situacijas asmeniškai, vėliau diskutuoja apie tai grupėse su kitomis šeimomis, dalijasi savo patirtimis, nuomonėmis ir taip tobulėja. Tokiu būdu tėvai mokosi išklausti bei suprasti vienas kitą, tampa vieningesni, abu lygiaverčiai įsitraukia į vaikų auklėjimą ir tą patirtį perduoda savo vaikams (Šeimų universitetas). Populiarėja įvairūs mokami kursai, paskaitos, kaip tapti geresniems tėvams, tobulinami tėvystės įgūdžiai, tačiau tai nėra prieinama daugeliui tėvų. Kuriasi tokios asociacijos kaip Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija, kurios misija šeimai palankios aplinkos puoselėjimas. Aplinka suprantama kaip šeimai palankūs įstatymai, žiniasklaida, švietimas, visuomenės nuostatos, psichosocialinės paslaugos, sveikatos apsauga.

Veiklos tikslai:

- vienyti šeimų, tėvų bei šeimomis besirūpinančias formalias ir neformalias nevyriausybinės organizacijas, religines bendruomenes, koordinuoti Asociacijos narių veiklą, sprendžiant šeimos ir tėvų interesų gynimo bei atstovavimo klausimus;
- atstovauti ir ginti Asociacijos narių interesus valstybės institucijose ir kitose organizacijose;
- analizuoti, skleisti ir keisti informacija apie šeimos ir tėvų problemas šalies viduje ir užsienyje;
- dalyvauti rengiant ir svarstant naujus Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, reglamentuojančius šeimos gyvenimo, asociacijos ir jos narių veiklą, kad Lietuvos Respublikoje būtų formuojama šeimai ir tėvams palanki politika.

Rengiami pasitarimai – diskusijos: 2008 m. lapkričio 11 d. VUVL filiale Vaiko raidos centre įvyko tarpžinybinis pasitarimas – diskusija „Tėvystės įgūdžių mokymas Lietuvoje ir Europoje“. Jovita Petruolytė pristatė, jog tėvystės įgūdžių mokymas Europoje sietinas su Jungtinių Tautų Vaikų teisių konvencija (1989), kuri stipriai prisidėjo prie požiūrio į tėvystės kaitą (VPSC. Tėvystės įgūdžių mokymas Lietuvoje ir Europoje), renkamos darniausios šeimos. Tačiau su teisinių žinių pateikimu šeimoms kol kas pasižymi tik vienintelis portalas – mususeima.lt.

Kaip matome, Lietuvoje gana intensyviai plėtojama ir skatinama pozityvi tėvystė, tačiau dar negreit bus pasiektas užsienyje sukurtų ir naudojamų programų lygis. Dauguma užsienyje atliktų tyrimų rodo, kad šeima turi didelę įtaką vaiko psichologinei, fizinei, socialinei ir ekonominei gerovei. Daug svarbių psichinės sveikatos, socialinių ir ekonominių problemų yra susijusios su šeimos funkcionavimu, o prasta tėvystė stipriai įtakoja vaiko vystymąsi. Trūkumas šiltų, pozityvių santykių su tėvais, nesaugus prierašumas, šiurkšti ir nesuderinta disciplina – tai svarbūs veiksniai, kurie daro įtaką vaiko elgesio ir emocinėms problemoms, polinkiui į alkoholį ir kitas svaiginančias medžiagas, gali pasižymėti asocialiu elgesiu ar nepilnamečių nusikalstamumu. Tai reiškia, kad stiprinant tėvystės

kompetencijas ir gerinant disfunkcinius tėvystės stilius turėtų pozityvios įtakos vaiko gerovei ir mažintų elgesio problemas. Veiksminga tėvystės intervencija gerina tėvų suvokimą ir tėvystės įgūdžius. Tam naudojama populiari Trigubos P pozityvios tėvystės programa, kuri siekia išmokyti tėvus veiksmingesnio tėvystės vaidmens. Tai daugiapakopė programa tėvams, kuri padeda užkirsti kelią vaikų emocinėms ir raidos problemoms, arba siūlo gydymą esant rimtesniems sutrikimams. (Graaf, Speetjens, Smit, Wolff, Tavecchio, 2008).

Programa sukurta tėvystės ir šeimos paramos centre, Queenslando universitete Brisbane, Australijoje. Ją sukūrė *Sanders M. S. ir kolegos: Markie – Dadds, Tully, Bor*. Programa apima penkis lygius, kaip užkirsti kelią vaikų problemoms plėtotis.

1. Pirmasis lygis. Tai universali prevencija, kurios metu suteikiama psichoedukacinė informacija tėvystės įgūdžiams gerinti.
2. Antras lygis. Trumpa informacija sudaryta iš vienos, dviejų sesijų tėvams, kurių vaikai turi lengvų elgesio problemų.
3. Trečią lygį sudaro keturios intervencijos sesijos tėvams, kurių vaikai turi lengvas ir vidutines elgesio problemas.
4. Šis lygis apima prevencines sesijas, kurios skirtos tėvams, turintiems vaikus su aukšto lygio elgesio problemomis, agresyvumu. Tėvai mokomi, kaip su vaiku elgtis namuose ir tarp žmonių. Kursai vyksta grupėmis, individualiai, tėvams siūlomi savireguliacijos, savirefleksijos pratimai,
5. Penktas lygis skirtas tėvams, kurių vaikai turi ypač sunkių problemų ir kuriems nepadėjo žemesnių lygių paskaitos. Šis lygis praplečia intervencijos ribas, orientuojamasi į šeimyninį bendravimą, nuotaikų valdymą, streso išgyvenimą. (Graaf, Speetjens, Smit, Wolff, Tavecchio, 2008).

Triguba P tikslas mažinti riziką faktorių, susijusių su sunkiu vaiko ir paauglio elgesiu ir emocinėmis problemomis, naudojant socialinio išmokymo modelius tarp tėvų ir vaikų sąveikų. Programa moko pozityvaus vaikų valdymo įgūdžių, aiškiai parodo naudą dirbant su pavojingo elgesio vaikais. Jos pagrindiniai uždaviniai:

- pakeisti tėvų žinias, įgūdžius, pasitikėjimą, savarankiškumą ir sumanumą bendraujant su vaiku;
- pagelbėti, apsaugoti, sudominti vaikus nenaudojant prievartos;
- skatinti vaikų socialines, emocines, kalbines, intelektines ir elgesio kompetencijas per pozityvios tėvystės praktiką;

Programos turinys apima:

- socialinio mokymosi modelius tėvų ir vaikų sąveikoje. Šis modelis pasižymi pozityvios tėvystės skatinimu, moko tėvus teigiamo vaiko elgesio valdymo;
- vaiko ir šeimos elgesio terapija ir analizė. Tikslas pertvarkyti elgesio problemas, įtraukiant kuo daugiau teigiamų emocijų;

- raidos tyrimai kasdieniniame kontekste. Programa apima vaikų kompetencijų vertinimą, jų natūralioje aplinkoje. Vaikų neigiamo elgesio ir emocinės problemos sumažėja mokant tėvus sąveikos su vaiku natūralioje aplinkoje: kalbos gebėjimų, socialinių įgūdžių, vystymosi kompetencijų mokymasis;
- socialinės informacijos apdorojimo modelis. Moko tėvus kaip padėti vaikui išmolti teisingų sprendimų priėmimo, elgesio keitimo;
- psichologinio vystymosi tyrimai. Konfliktai šeimoje, blogas auklėjimas yra didelis veiksnys vaikų psychopatalogijoms. Programa skatina tėvų bendravimą su darbuotojais, kurie padeda stiprinti vyro ir žmonos santykius per vaikų auklėjimą;
- visuomenės sveikatos perspektyva šeimų santykių intervencijoje.

Pagrindiniai pozityvios tėvystės principai: saugumo garantija, saugios aplinkos kūrimas, pozityvios mokymosi aplinkos kūrimas, drausmės naudojimas, atsižvelgimas į realius lūkesčius, pačių tėvų rūpinimasis savimi. Taip pat svarbi trigubos P programoje savireguliacija: jos metu mokoma keisti savo elgesį, nusistatyti tolimesnius gyvenimo tikslus. Savireguliacija apima: savarankiškumą, tėvų savivaldos veiksmingumą, savęs valdymas, asmeninių savybių analizė (Sanders, 1999).

Apžvelgę tyrimus apie pozityvios tėvystės programą bei jos efektyvumą, matome, kad daug dirbama bandant taisyti netinkama vaiko elgesį. Tėvai yra šviečiami visų sričių klausimais, susijusiais su vaiko auklėjimu, sveikata, raida. Tačiau teisinis švietimas nėra išskiriamas kaip atskiras dalykas, jis prijungiamas prie bendrų temų, skirtų tėvystės įgūdžių gerinimui.

Tėvų švietimas bet kuriomis temomis, apskritai užsienyje yra labai populiarus, nes dauguma tėvų nežino kaip tinkamai ugdyti vaiko socialines kompetencijas ir jų gebėjimą mokytis. Tėvų švietimas apima: žinių stiprinimą apie tuos veiksnius, kurie ypač paveikia vaiko raidą ir vystymąsi, įgūdžių diegimą ir tobulinimą, kaip auginti sveikus vaikus ir parengti mokymuisi.

Tėvų švietimas artimai siejasi su tėvų parama. Abi šios sąvokos reiškia panašius dalykus: padeda tėvams gerinti jų kompetencijas ir pasitikėjimą. Tačiau yra pažymimi tokie skirtumai:

Tėvų švietimas – specialios žinios ir įgūdžiai tėvams ir globėjams.

Tėvų parama – padėti tėvams ir globėjams galimybe pasinaudoti psichologine ar materialine pagalba.

Yra išskiriamos grupės, kurioms ypač reikalingas tėvų švietimas ir parama: tėvai auginantys specialiujų poreikių vaikus, nepilnamečiai tėvai, seneliai, įtėviai, tėvai.

Svarbu paminėti ir tai, kaip stengiamasi plėsti tėvų švietimą, kokios strategijos bei planai kuriami:

- Remtis partneryste, sukuriant daugiasluoksnią koaliciją norint identifikuoti tėvystės stipriąsias puses ir poreikius.

- Kurti strateginį planą, kur pagrindinis dėmesys būtų sutelktas į tinkamą vaiko raidą. Skatinti suaugusiųjų švietimą, platinti literatūrą.
- Ieškoti didesnio finansavimo tėvų švietimo skatinimui ir naudotis profesionale marketingo strategija.
- Nustatyti standartus ir efektyvumo priemones.
- Stiprinti tėvų švietimo programas ir darbo jėgą šioms programoms įgyvendinti.
- Skatinti pediatrų konsultavimo įstaigų kūrimąsi (Zepeda, Varela, Morales, 2004).

Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida nauja ir mažai tyrinėta tema. Visuomenės teisinis švietimas - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas. Visuomenės teisinis švietimas svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė geriau prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų teisės normų, išmanydama savo teises, laisves ir pareigas (Žin., 2008, Nr. 146-5870). O pozityvi tėvystė apibrėžiama kaip įgyti įgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus (Karmaza, 2009). Teisinis švietimas, kuris skatintų pozityvią tėvystę, pirmiausia turėtų prasidėti nuo vaiko teisių, jų užtikrinimo šeimoje, ypač akcentuojant fizinių bausmių žalą vaikams.

Daug dėmesio tam skyrė Europos Tarybos Ministrų komitetas, jų teigimu pozityvus vaikų auklėjimas - reiškia tėvų elgesį, pagrįstą vaiko interesais, t.y. puoselėjimas, galių suteikimas, nesmurtavimas, pripažinimas ir nukreipimas, įskaitant ribų nustatymą, siekiant visaverčio vaiko vystymosi (ET Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec (2006)19 valstybėms narėms dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos). Pozityvus vaikų auklėjimas yra sąveikaujantis. Kokybiškai kartu leisdami laiką, vaikai ir tėvai įtakoja vieni kitų požiūrius ir elgesį. Pozityvus vaikų auklėjimas sudaro prielaidą aplinkai be smurto, kur tėvai nenaudoja fizinių ar psichologiškai žeminančių bausmių siekiant išspręsti konfliktus ar mokant drausmės ir pagarbos (Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinių bausmių vaikams uždraudimas).

Tačiau prie pozityvaus auklėjimo turi prisidėti valstybė bei institucijos, dirbančios šeimoms labai, pripažindamos pagrindinę šeimos prigimtį bei tėvų vaidmenį ir kurdamos būtinas sąlygas pozityviam vaikų auklėjimui, atsižvelgiant į vaiko interesus; taip pat valstybė turi imtis visų tinkamų teisinių, administracinių, finansinių ir kitų priemonių, užtikrinančių pozityvios tėvystės reiškimąsi.

Kol kas Lietuvoje nėra atskirai teikiamas teisinis švietimas tėvams, kurie augina vaikus. Teisiniai dalykai dažniausiai integruojami į kito pobūdžio programas. Nuo 2004 metų bandoma įtvirtinti visuomenės teisinio švietimo programą. Šiuo metu vykdomas visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos įgyvendinimas. Jos pagrindiniai uždaviniai: gerinti visuomenės informuotumą apie Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, jų apsaugą ir pareigų vykdymą; parengti ir įgyvendinti teisinio informavimo ir mokymo priemones

ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinės savišvietos sąlygas (Žin., 2008, Nr. 146-5870). Verta pabrėžti tai, kad tėvai, auginantys vaikus nėra išskiriami kaip atskira grupė, kuriai teisinis švietimas būtų svarbus veiksnys, tačiau visa pateikta informacija gali būti naudinga sprendžiant šeimynines ir vaiko auklėjimo problemas.

Pozityvios tėvystės apraiškos daug plačiau žinomos pasaulyje, Lietuvoje tai dar gana naujas vaikų auklėjimo būdas. M. S. Sanders iš Australijos sukūrė Trigubos *P* pozityvios tėvystės programą, kuria siekiama išmokyti tėvus veiksmingesnio tėvystės vaidmens ir pozityvių vaikų auklėjimo būdų. Tačiau užsiėmimai vedami pasitelkiant daugiau psichologinėmis ir pedagoginėmis žiniomis, teisinis švietimas yra integruojamas tik į specialias temas.

Taigi remiantis teisine bei moksline literatūra, galima teigti, kad teisinis švietimas yra naudingas ir svarbus tėvams, siekiantiems pozityviai auklėti savo vaiką. Teisinės žinios leidžia kitaip pažiūrėti į tarpusavio santykius su vaiku ir skatina daugiau dėmesio kreipti į vaiko teisių užtikrinimą šeimoje. Kaip teigia Europos Tarybos Ministrų komitetas, smurtas prieš vaikus yra viena dažniausių teisių pažeidimų, o teisinis švietimas turi galimybių sumažinti šia problemą.

III. TYRIMAS: TEISINIS ŠVIETIMAS KAIP POZITYVIOS TĖVYSTĖS PRIELAIDA

3.1. Metodika ir organizavimas

TYRIMO OBJEKTAS

Teisinio švietimo raiška ir reikšmė pozityviajai tėvystei.

TYRIMO HIPOTEZĖ

Teisinės žinios būtinos tėvams plėtojant pozityvią tėvystę.

TYRIMO TIKSLAS

Atskleisti teisinio švietimo reikšmę pozityvios tėvystės formavimuisi.

TIRIAMIEJI BEI TYRIMO ATRANKA

Tikimybinis – atsitiktiniu atrankos būdu apklausai buvo pasirinkti 303 Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos mokinių tėvai. Mokykloje mokosi 1067 mokiniai, kuriuos klasių auklėtojų bei socialinio pedagogo duomenimis augina 1440 tėvų.

Imties dydis nustatytas pagal matematinę formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

Δ – 0,05 (5 %) – paklaidos dydis

N – generalinės aibės dydis – 1440 Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos tėvų

$$n = \frac{1}{0.05^2 + \frac{1}{1440}} = 303$$

Norint gauti reikiamą skaičių respondentų atsakymų buvo išdalinta 350 klausimynų, iš kurių grąžinta 275, taip pat 60 klausimynų buvo išsiųsta elektroniniu paštu, iš kurių grąžinta 29. Iš viso gauti 304 klausimynai.

TYRIMO METODAI IR PRIEMONĖ

Empirinis tyrimas. Temai atskleisti pasirinktas kiekybinio tyrimo metodas – apklausa. Klausimynu siekiama sužinoti tėvų nuomonę apie teisinio švietimo reikšmę, siekiant pozityvaus vaikų auklėjimo, juo siekiama atsakyti į probleminius tyrimo klausimus bei iškeltą hipotezę. Klausimynas,

kuris naudojamas tyrimo duomenų surinkimo tikslais - vienas populiariausių sociologinio tyrimo metodų. Pateikus keletą klausimų, galima greitai gauti daug naudingos informacijos. Tačiau svarbu, kad gaunami duomenys būtų patikimi.

Kiekybinė duomenų analizė. Atliktai apklausai apdoroti panaudota aprašomoji statistika – pirminis kiekybinis duomenų apdorojimas išsamiems skaičiavimams (duomenų grupavimas, statistinių charakteristikų skaičiavimas, grafinis stebėjimų skaičiavimas), naudojantis Microsoft Excel programa.

Tyrimo instrumentas: klausimyną sudaro 14 uždaro bei pusiau uždaro tipo klausimų, lentelė apie respondento asmens duomenis, du Likert skalės “klausimai“ bei vienas atviras klausimas. Siekiant atsakymų nuoširdumo ir tuo pačiu duomenų patikimumo, anketos buvo anoniminės. Anketa sudaryta iš 4 klausimų grupių:

1. Lentelė su informacija apie respondentus: lytis, amžius, išsilavinimas, vaikų skaičius, su kuo auginami vaikai.
2. Patirtis susijusi su teisiniais niuansais bei teisiniu švietimu.
3. Vaiko auklėjimas bei vaiko teisių užtikrinimas šeimoje.
4. Pozityvi tėvystė bei jos sąsajos su teisiniu švietimu.

TYRIMO EIGA

Apklausa buvo vykdyta 2010 m. gruodžio mėnesį. 300 klausimynų buvo išdalinti 5 – 8 klasių mokinių tėvams susirinkimų metu. Dalis iš jų buvo užpildyti iškart, kiti gražinti klasių vadovams. Taip pat 50 klausimynų buvo išdalinti pradinių klasių mokinių tėvams, kurių vaikai lanko pailgintos dienos grupes. Tėvai, kurie pildė klausimynus mokykloje užtruko 10 – 20 minučių. Klausimai nėra sudėtingi ar dviprasmiški, todėl daug nesklandumų nekilo. Tėvai savo asmeninius pastebėjimus „Teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaida“ tema galėjo išreikšti atvirame klausime, tačiau nemaža dalis tuo nepasinaudojo. Dar 60 klausimynų buvo išsiųsti elektroniniu paštu tiems tėvams, kurių adresus nurodė klasių vadovai bei mokyklos socialinis pedagogas.

TYRIMO ETIKA

Atliekant kiekybinį tyrimą svarbu atsižvelgti į pagrindinius tyrimo etikos principus:

- Tiriamasis tyrime turi dalyvauti tik laisvanoriškai.
- Tyrėjas tiriamajam turi atskleisti tyrimo esmę.
- Tyrėjas turi stengtis apsaugoti tiriamąjį nuo galimos žalos.
- Tyrėjas turi apsaugoti gautos informacijos konfidencialumą.
- Tyrėjas turi užtikrinti tiriamojo anonimiškumą.

Jie nebuvo sunkiai įgyvendinami, problemų kilo tik dėl informacijos stokos apie pačio tyrimo esmę, duomenų panaudojimą, nes anketoje įvardijamas tik pagrindinis tikslas, kam renkami tokie

duomenys. Tačiau visiškai apsaugoma nuo konfidencialumo ir anonimiškumo pažeidimo, taip pat žmogus nepatiria jokio psichologinio spaudimo. O jei įtaria, kad kažkuriuo klausimu gali būti pažeistos jo teisės ar privatumas, laisva valia galėjo atsisakyti pildyti anketą.

REZULTATŲ NAUDA

Atliktos apklausos rezultatai leidžia nustatyti ryšį tarp teisinio švietimo ir pozityvios tėvystės, ar tėvai turi pakankamai teisinių žinių, kad užtikrintų tiek savo, tiek visos šeimos gerovę. Šis tyrimas yra naudingas visiems tėvams, kurie augina vaikus, siekia pozityvios tėvystės bei nori tinkamai auklėti savo vaiką, tyrimas rodo, kokių teisinių žinių labiausiai trūksta šeimoms ir kaip tai galima ištaisyti.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Tyrimo dalyvavo 304 Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos mokinių tėvai, auginantys įvairaus amžiaus vaikus. Pirmoji apklausos klausimų grupė buvo skirta sužinoti bendro pobūdžio demografiniams duomenims: lytis, amžius, išsilavinimas, auginamų vaikų skaičius, su kuo auginamas vaikas.

1 lentelė. tėvų pasiskirstymas pagal lytį

<i>Lytis</i>	<i>Procentai</i>	<i>Skaičius</i>
Moteris	86%	260
Vyras	14%	44

Klausimynus atsakė 260 moterų, kurios sudaro 86 proc. respondentų, ir 44 vyrai, kurie sudaro 14 proc. respondentų. Iš tokių skaičių galime daryti prielaidą, kad vaikų ugdymu bei auklėjimo labiau rūpinasi mamos nei tėčiai. Jos labiau domisi, kaip vaikui sekasi mokykloje, ir dažniau lanko tėvų susirinkimus, nes būtent didžioji dalis klausimynų buvo išdalinti tėvų susirinkimų metu.

2 lentelė. tėvų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

<i>Amžius</i>	<i>Procentai</i>	<i>Skaičius</i>	<i>Amžiaus vidurkis</i>
26-31	12%	36	37
32-37	37%	110	
38-43	36%	108	
44-50	15%	46	

Apklaustieji buvo suskirstyti į keturias amžiaus grupes: 26-31 metų amžiaus grupė sudaro 12 proc. (36) apklaustųjų, 32-37 metų amžiaus grupė sudaro 37 proc. (110) apklaustųjų, 38-43 metų amžiaus grupė sudaro 36 proc. (108) apklaustųjų, 44-50 metų amžiaus grupė sudaro 15 proc. (46)

apklaustųjų. Taigi dažniausias respondentų amžius yra tarp 32 ir 43 metų. Statistinis tėvų amžiaus vidurkis - 37 metai.

3 lentelė. tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

<i>Išsilavinimas</i>	<i>Procentai</i>	<i>Skaičius</i>
Pagrindinis	2%	6
Vidurinis	11%	34
Profesinis	20%	62
Nebaigtas aukštesnysis	2%	6
Aukštesnysis	29%	87
Aukštasis	32%	97
Magistras	4%	12

Dauguma tėvų turi aukštąjį išsilavinimą – 32 proc. (97), nemaža dalis su aukštesniuoju išsilavinimu 29 proc. (87). Mažiausias skaičius turinčių, magistro 4 proc. (12) bei pagrindinį 2 proc. (6) išsilavinimus. Šios lentelės skaičiai rodo, kad tėvai yra išsilavinę, siekė aukštesnių mokslų nei vidurinis išsilavinimas, todėl neatmetama galimybė, kad su teisiniu švietimu susidūrė studijų metu, kur įgavo teisinių žinių pagrindus.

4 lentelė. tėvų pasiskirstymas pagal auginamų vaikų skaičių

<i>Vaikų skaičius</i>	<i>Procentai</i>	<i>Skaičius</i>
1	36%	110
2	55%	168
3	8%	28
4	1%	2

Dauguma tėvų augina po du vaikus – 55 proc. (168). 36 proc. (110) atsakiusių augina po vieną vaiką ir tik labai maža dalis augina tris – 8 proc. (28) bei keturis vaikus - 1 proc. (2) vaikus. Kaip matome, daugiausia šeimose auga po du vaikus, o daugiavaikės šeimos tampa retenybe.

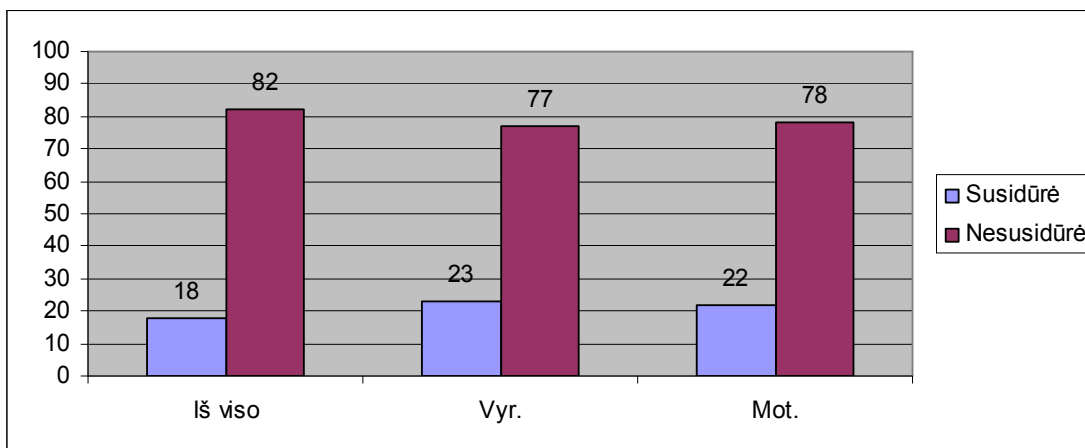
5 lentelė. tėvų pasiskirstymas su kuo auginamas vaikas

<i>Vaikas auginamas</i>	<i>Procentai</i>	<i>Skaičius</i>
Su sutuoktiniu (-e)	75%	228
Su draugu (-e)	3%	8
Viena (-as)	22%	60

Atsakiusių, kurie augina vaikus šeimose su sutuoktiniu, sudaro didžiąją dalį, tokių tėvų yra net 75 proc. (228). Tai gana didelis skaičius, žinant dabartinę šeimos situaciją ir skyrybų skaičių Lietuvoje (Statistikos departamento duomenimis, kas metai įvyksta apie 10 000 skyrybų). 3 proc. (8)

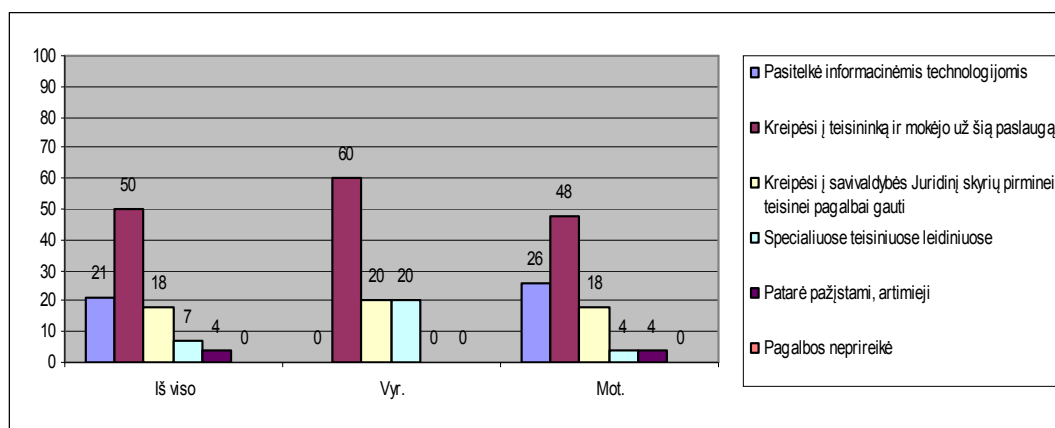
respondentų savo vaikus augina su draugu arba drauge, 22 proc. (60) yra vienišų tėvų, kurios daugiausia yra moterys.

Antroji apklausos klausimų grupė yra susijusi su teisiniu švietimu bei respondentų patirtimi, susijusia su teisiniais niuansais. Šią grupę apima devyni klausimai. Pirmasis klausimas: „Ar esate susidūrę su teisinėmis problemomis, susijusiomis su šeima?“. Ir iš jo išplaukiantys dar du klausimai: „Kur ieškojote pagalbos susidūrę su problema ir kur ieškotumėte jei nebuvote susidūrę?“

3 pav. santykis su teisinėmis problemomis, susijusiomis su šeima (išraiška procentais)

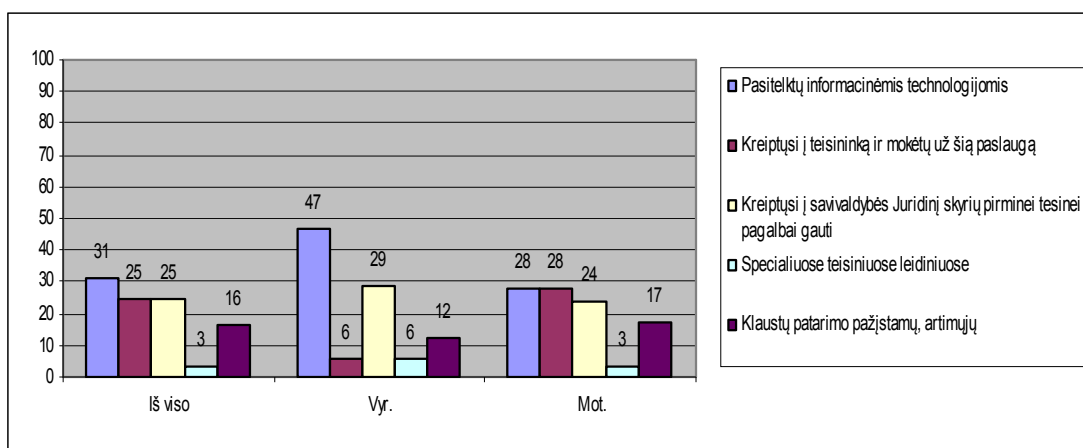
Didžioji dalis respondentų, 82 proc. (248), įvardija, kad niekad nebuvo susidūrę su teisinėmis problemomis, susijusiomis su šeima, ir tik 18 proc. (56) respondentų teigia, kad yra turėję tokių problemų. Tiek atsakiusieji vyrai, tiek moterys panašiu santykiu atsakinėjo į klausimą apie teisines problemas: 23 proc. (10) vyrų ir 22 proc. (46) moterų turėjo teisinių problemų, o 77 proc. (34) vyrų ir 78 proc. (214) moterų nebuvo susidūrę. Šie atsakymai rodo, kad teisinės problemos nėra paplitusios Lietuvos šeimose arba tam tikri nesklandumai nėra įvardijami kaip problema. Toliau svarbu apžvelgti, kur susidūrusieji gavo pagalbą problemai spręsti, o kur kiti kreipėsi, jei iškiltų teisinės srities klausimų.

4 pav. pagalbos rūpimu klausimu ieškojo (išraiška procentais)

Į klausimą „Kur ieškojote pagalbos rūpimu klausimu?“ (žr. 4 pav.) net 50 proc. (28) respondentų atsakė, kad kreipėsi į teisininką ir mokėjo už šią paslaugą, kita dalis pasitelkė informacines technologijas arba kreipėsi į savivaldybės Juridinių skyrių. Mažiausiai pagalbos suteikė pažįstami, artimieji ir specialūs teisiniai leidiniai. Atsakiusiųjų vyrų daugiau nei pusė, 60 proc. (6), problemą išsprendė tik kreipėsi į teisininką, jie, skirtingai nei moterys, negavo pagalbos pasitelkę informacines technologijas, tačiau po 20 proc. (2) tinkamos informacijos problemai spręsti rado kreipėsi į Juridinių skyrių ir teisiniuose leidiniuose. Dauguma moterų, 48 proc. (22), kaip ir vyrai problemą išsprendė su teisininku, tačiau net 26 proc. (12) iš jų pagalbą rado pasitelkusios informacines priemones.

Šie atsakymai rodo, kad dauguma respondentų tinkamą pagalbą gavo tik kreipėsi į teisininką, kuris suteikė informacijos, pagelbėjo išspręsti problemą, bet už paslaugą teko mokėti. Tačiau visą teisinę informaciją ir konsultacijas taip pat teikia ir savivaldybės Juridiniai skyriai ir šios paslaugos yra nemokamos. Tai vadinama pirminė teisinė pagalba. Pagal Valstybės garantuojamą teisinės pagalbos įstatymą (Žin. 2005-02-08, Nr. 18-572) su teisinėmis problemomis susidūrusiam žmogui gali būti teikiama pirminė ir antrinė teisinė pagalba, tačiau nemaža dalis Lietuvos gyventojų, kaip ir šie tiriamieji, nepasinaudoja tokia galimybe, nes tai dažniausiai ilgiau trunkanti ir papildomų dokumentų tvarkymo reikalaujanti procedūra. Teisiniai leidiniai ar informacinės priemonės taip pat nėra populiarios spręsti teisinėms problemoms, nes dažniausiai juose pateikta informacija yra sudėtingai suprantama eiliniam, teisinių žinių stokojančiam žmogui.

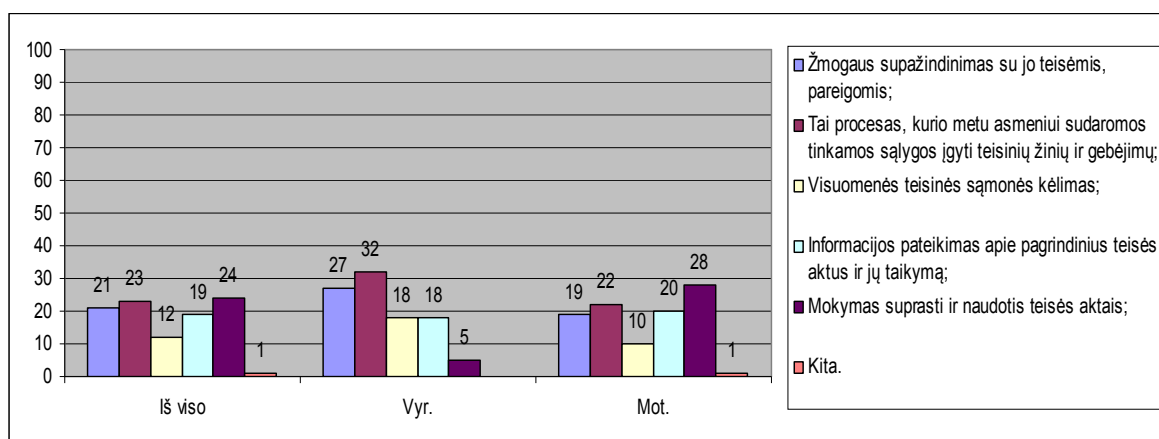

5 pav. pagalbos rūpimu klausimu ieškotų (išraiška procentais)

Respondentai, kurie nebuvo susidūrę su teisinėmis problemomis, susijusiomis su šeima, į klausimą „Kaip manote, kur ieškotumėte pagalbos?“ pasitelktų informacines priemones problemai spręsti - 31 proc. (76), nedaug atsilieka ir tie, kurie kreiptųsi į teisininką - 25 proc. (62) arba Juridinių savivaldybės skyrių - 25 proc. (62). Iš to matome (žr. 5 pav.), kad dauguma vyrų taip pat pasitelktų informacines priemones, tačiau mažai kas rinktųsi teisininko pagalbą, skirtingai nuo tų, kurie jau buvo susidūrę su problemomis ir pasinaudojo teisininko paslauga, bet ne informacinėmis technologijomis.

Moterų labai panašus santykis tarp daugumos atsakymų variantų mažiausiai tikimasi tinkamos informacijos rasti problemai spręsti specialiuose teisiniuose leidiniuose.

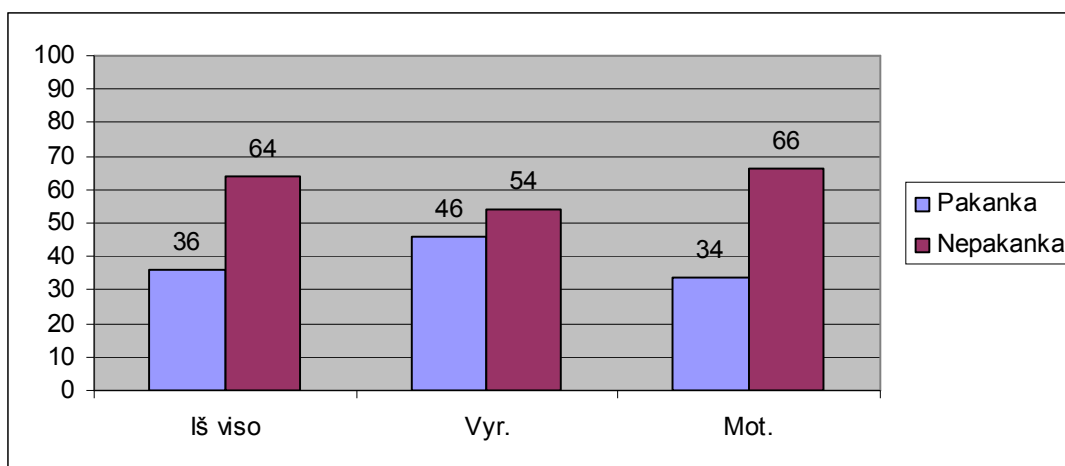
Palyginame šio klausimo atsakymų pasirinkimus su UAB „RAIT“ 2009 m. vykdytos apklausos „Lietuvos gyventojų teisinės žinios“ klausimu: „Jeigu Jums dabar reikėtų teisinės pagalbos ar konsultacijų teisiniais klausimais, į ką (kur) Jūs kreiptumėtės pirmiausia?“ Dauguma rinkosi mokamas teisininko paslaugas, antroje vietoje – tartūsi su artimaisiais, pažįstamais, trečioje – pasitelktų informacines technologijas, o ketvirtoje – kreiptūsi į savivaldybės Juridinį skyrių. Mažiausiai pagalbos tikimasi iš seminarų ir specialių teisinių leidinių.

6 pav. tėvų samprata apie teisinio švietimo sąvoką (išraiška procentais)

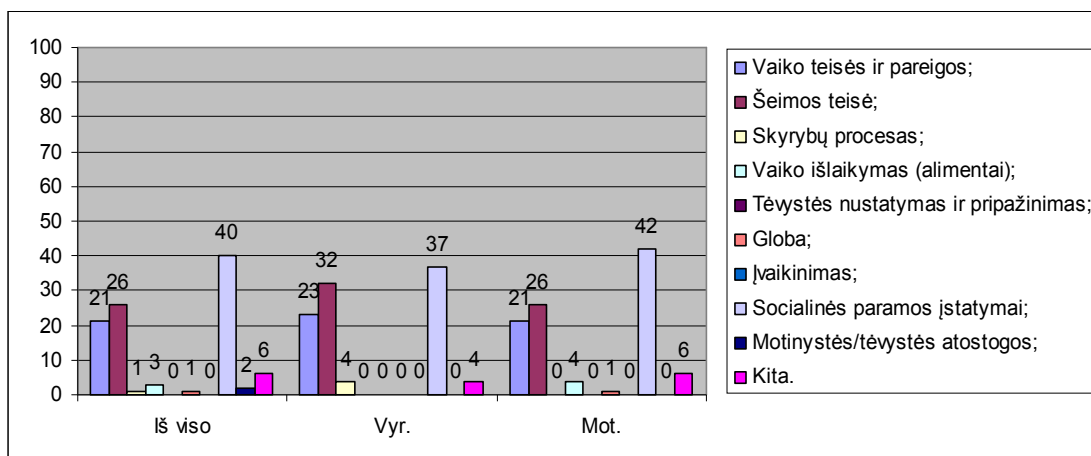
Į klausimą „Kaip manote, kuris teiginys labiausia atitinka teisinio švietimo sąvoką?“ dauguma respondentų rinkosi: *mokymas suprasti ir naudotis teisės aktais* 24 proc. (74) ir *procesas, kurio metu asmeniui sudaromos tinkamos sąlygos įgyti teisinių žinių ir gebėjimų* 23 proc. (70). Vyrai pirmumą teikė teisiniui švietimui kaip procesui ir skirtingai nei moterys, jų mažiausiai manančių, kad tai mokymasis suprasti teisės aktus. Moterys mažiausiai pasirinkimų teikė, kad tai galėtų būti informacijos pateikimas apie pagrindinius teisės aktus ir jų taikymą. Vienas procentas atsakiusių teigia, kad teisinio švietimo sąvoką apima visų išvardintų teiginių visumą.

Šie apibrėžimai yra labai panašūs ir vienaip ar kitaip susiję su teisiniu švietimu, tačiau 2009-2012 metų Lietuvos Respublikos visuomenės teisinio švietimo programoje teigiama, kad *visuomenės teisinis švietimas* - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas (Žin., 2008, Nr. 146-5870). Respondentai nepadarė klaidos pasirinkdami kažkurį atsakymą, tačiau arčiausiai tikslaus teisinio švietimo apibrėžimo buvo pasirinkę, kad tai procesas, kurio metu asmeniui sudaromos tinkamos sąlygos įgyti teisinių žinių ir gebėjimų.

7 pav. teisinių žinių, susijusių su vaiko auginimu pakankamumas (išraiška procentais)

Septintame paveiksle vaizduojama respondentų nuomonė į klausimą „Ar jums kaip mamai/tėčiui pakanka teisinių žinių?“. Kaip matome, tėvai yra gana gerai užtikrinti savo teisinėmis žiniomis, kurios padėtų siekti pozityvaus vaikų auklėjimo. 36 proc. (110) teigia, kad jiems pakanka teisinių žinių, tėčiai dar geriau vertina savo teisinių žinių lygį, nes beveik vienodas skaičius pasisakiusiųjų, kad pakanka 46 proc. (20) ir nepakanka 54 proc. (24) Mamos truputį silpniau vertina savo teisinių žinių lygį. Matant tokius skaičius galima daryti prielaidą, kad žmogus yra užtikrintas savo turimų teisinių žinių kiekiu tol, kol nesusiduria su konkrečia teisine problema, tuomet daug greičiau išryškėja teisinių žinių nepakankamumas. Šiame tyrime dauguma tėvų nebuvo turėję teisinių problemų, todėl nemažas skaičius mano, kad teisinių žinių pakanka.

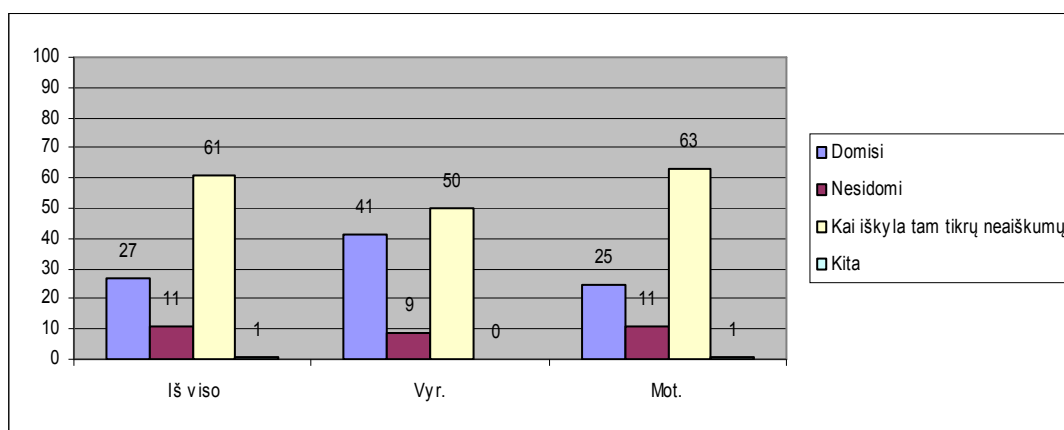

8 pav. sritys, kuriose nepakanka teisinių žinių (išraiška procentais)

Šeštuoju klausimu siekta sužinoti, kokiose teisinėse srityse respondantai vis tik jaučiasi silpni, apie ką mažiausiai žino („Kokių teisinės srities žinių jums labiausiai trūksta, kad sėkmingiau spręstumėte su šeima ir vaikais susijusias problemas?“) (žr. 8 pav.). Dauguma atsakiusiųjų labiausia stokoja žinių apie socialinės paramos įstatymus - 40 proc. (122). Tiek tėčiai - 37 proc. (16), tiek mamos – 42 proc. (106) beveik vienodu procentu teigia, kad jiems trūksta informacijos apie socialinę

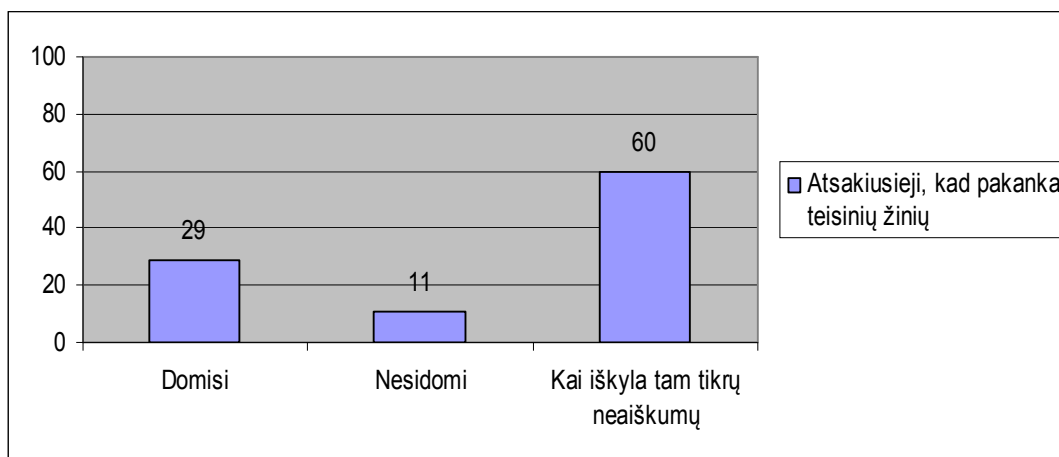
paramą. Ši sritis svarbi kiekvienai šeimai, kuri augina vaikus, tai aktuali valstybės problema, nes socialinės paramos įstatymai nuolat keičiami, kinta mokamų pinigų suma, tėvai nespėja suprasti už ką jiems skiriama – panaikinama pašalpa ir kodėl pakinta jos dydis. Antroje vietoje pagal teisinių žinių stygių tėvai išskiria šeimos teisę, trečioje – vaiko teises bei pareigas. Labiausiai nedomina arba nėra reikalingos žinios apie tėvystės nustatymą, pripažinimą bei globą. Geras požymis, kad vaiko teisės ir pareigos vis tik kelia tėvams susidomėjimą, tėvai nori daugiau sužinoti apie jas ir taip siekti pozityvios tėvystės, auklėti vaiką atsižvelgiant į jo teises bei apibrėžiant pareigas. Respondentai, kurie šio klausime atsakyme išreiškė savo atskirą nuomonę, teigia, kad teisinių problemų neturi, todėl papildomai nedomina nei viena sritis, kiti pasisakė, kad informacijos apskritai nereikia, nes jos pakanka, dar kiti nurodė, kad reikalingu klausimu informaciją jau turi.

Pagal jau anksčiau minėtos UAB „RAIT“ vykdytos apklausos ir respondentams pateiktą klausimą, kokios teisinės informacijos jiems trūksta labiausiai, socialinės paramos įstatymo pasirinkimas užėmė penktą vietą iš 25 pasirinkimo variantų. Tas tik patvirtina, kad tiek tėvams, tiek kitiems gyventojams ypač aktuali informacija apie socialinę paramą, tačiau vaiko teisės neišryškinamos, kad būtų stokojama informacijos apie jas.

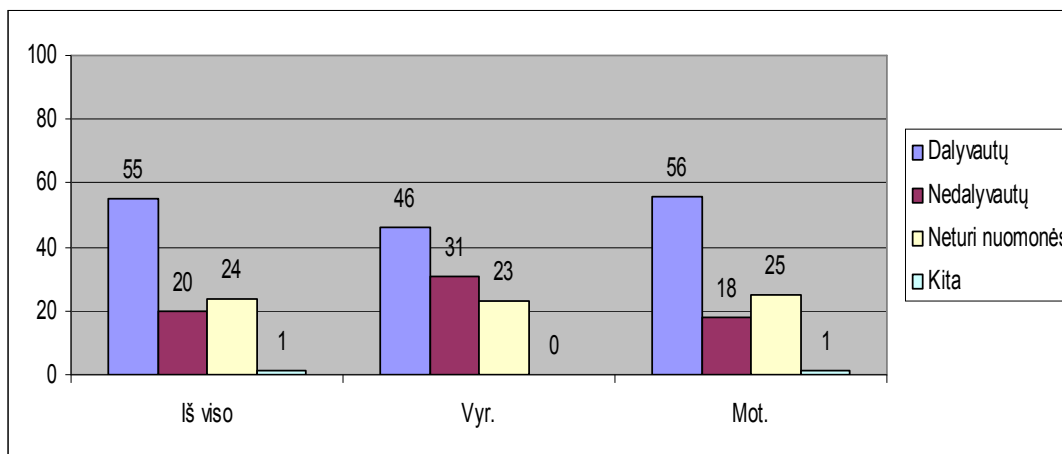
9 pav. savarankiškas domėjimasis, ieškojimas teisinės informacijos (išraiška procentais)

Septintasis klausimas: „Ar savarankiškai domitės, ieškote teisinės informacijos?“ parodo įdomius rezultatus (žr. 9 pav.): tėvai linkę domėtis teisiniais dalykais tik tada, kai iškyla tam tikrų neaiškumų 61 - proc. (188), o nuolat besidominčių šia sritimi nėra dauguma – 27 proc. (82). Lygindami tėčių ir mamų pateiktus rezultatus matome, kad tėčiai labiau nei mamos ieško ir domisi teisiniais dalykais, mamos linkusios teisinės informacijos ieškoti tik iškilus tam tikriems neaiškumams. Vienas procentas atsakiusiųjų teigė, kad tik kartais domisi teisine sritimi.

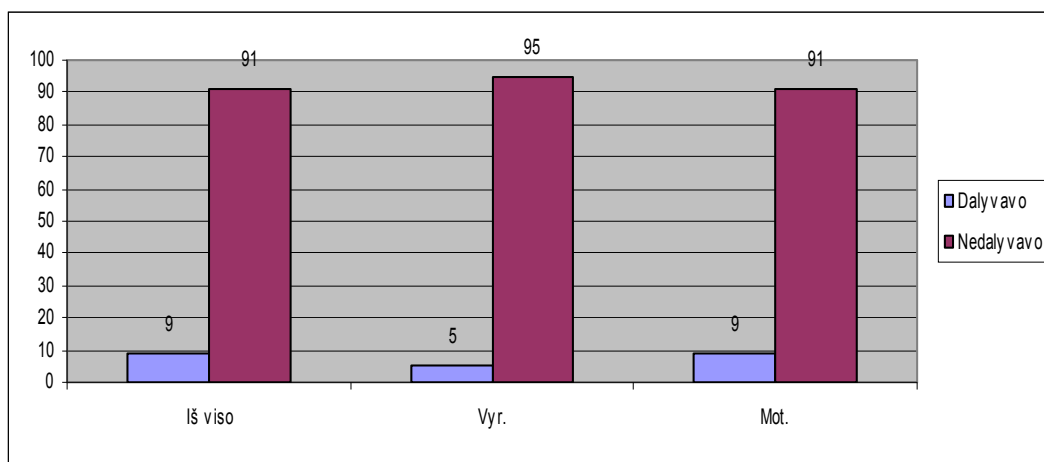
10 pav. santykis tarp teisinių žinių pakankamumo ir savarankiško domėjimosi (išraiška procentais)

Dešimtame paveiksle yra rezultatai apie tai, koks santykis tarp domėjimosi teisiniais dalykais ir tų, kurie penktame klausime atsakė, kad jiems teisinių žinių pakanka. Taigi teigiančių, kad jiems pakanka teisinių žinių, dauguma atsakė, kad jų semiasi tik, kai iškyla tam tikrų neaiškumų – 60 proc. (66). Maždaug pusė tiek nurodo, kad savarankiškai domisi teise ir, 11 proc. (12) atsakiusiųjų teigia, kad nesidomi išvis, bet jiems informacijos pakanka. Paradoksas, kad tėvai, kurie nurodo, kad jie gerai teisiškai apsišvietę, patys savarankiškai nesidomi, todėl kyla klausima, kaip jie gali būti užtikrinti savo teisiniu išprusimu, iš kur tuomet atsiranda tokių žinių?

11 pav. pageidavimai dalyvauti programose, susijusiose su teisiniu švietimu (išraiška procentais)

Vienuoliktas paveikslas rodo rezultatus klausimo „Ar pageidautumėte dalyvauti programose, susijusiose su teisiniu švietimu?“. Tik daugiau kaip pusė - 55 proc. (168), teigia, kad norėtų sudalyvauti, likusieji nedalyvautų arba neturi nuomonės šiuo klausimu, vienas procentas pasisako, kad galbūt sudalyvautų. Tokie skaičiai rodo, kad tėvai yra abejingi įvairiems kursams, seminarams, paskaitoms, programoms, kuriose teikiama naudinga informacija, reikalinga visos šeimos gerovei. Tėvai nenori įsipareigoti ir po sunkių darbų dar užsikrauti papildomų užsiėmimų našta.

12. pav. dalyvavimas teisinio švietimo programose (išraiška procentais)

Klausimo „Ar esate panašiose programose sudalyvavę? (Jei taip – kokiose ir kur vyko?)“ atsakymų pasirinkimų rezultatai pavaizduoti dvyliktame paveiksle (žr. 12 pav.). Kaip matome, patirties dalyvaujant programose, susijusiose su teisiniu švietimu, turi vos 9 proc. (28) respondentų. Tyrinėjant temą „Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida“, svarbu būtų detaliau panagrinėti dalyvavusius respondentus ir kokiose programose jie dalyvavo, kur gavo teisinių žinių.

6 lentelė. duomenys apie dalyvavusiuosius

<i>Lytis</i>	<i>Amžiaus vidurkis</i>	<i>Išsilavinimas</i>	<i>Auginamų vaikų skaičius</i>	<i>Vaiką augina</i>	<i>Programos pavadinimas</i>
Vyr. - 4	47	Aukštesnysis - 4	Vienas vaikas – 2 Du vaikai – 1 Trys vaikai - 1	Su sutuoktine - 2 Su drauge - 2	Šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo priemonių įgyvendinimas - 4
Mot. - 24	36	Vidurinis - 2 Profesinis - 2 Nebaigtas aukštesnysis - 2 Aukštesnysis - 4 Bakalauras - 12 Magistras - 2	Vienas vaikas - 14 Du vaikai – 8 Trys vaikai - 2	Su sutuoktiniu – 10 Viena – 12 Su draugu - 2	Šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo priemonių įgyvendinimo projektas – 12 MOMA – mobilios mamos. Naujos kartos darbuotojos - 12

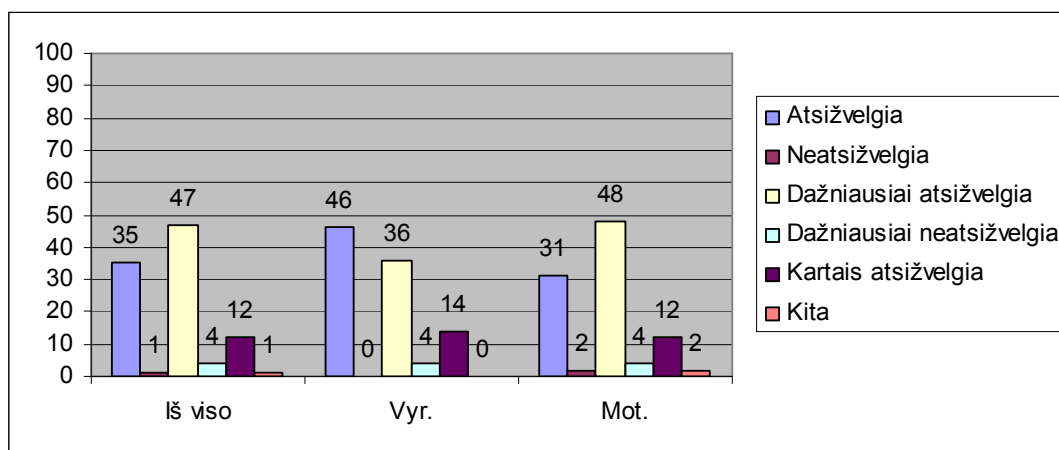
Kaip pavaizduota šeštoje lentelėje, (žr. 6 lentelė) programose dalyvavo 28 respondentai, iš kurių 4 vyrai ir 24 moterys. Atsakiusieji minėjo dvi programas, kuriose dalyvaudami jie gavo teisinių žinių. Pirmoji tai programa – projektas „Šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo priemonių įgyvendinimas“, kuris vykdomas Druskininkų „Atgimimo“ vidurinėje mokykloje. Projekte dalyvauja 20 šeimų (tėvų), iš kurių 16 respondentų: 4 vyrai ir 12 moterų. Dalyvaujantys tėvai augina mokyklinio amžiaus vaikus iki 12 metų bei jų pajamos neviršija nustatytos sumos pinigų, taip pat tėvai turi būti dirbantys. Šiems

tėvams teikiamos nemokamos vaikų priežiūros ir maitinimo paslaugos bei mokymų paslaugos ir konsultacijos. Tėvams kelis kartus per mėnesį yra skaitomos paskaitos ne tik apie tai, kaip tinkamai paskirstyti laiką šeimai ir darbui, bet kaip pozityviai auklėti vaikus, palaikyti gerus santykius su kiekvienu šeimos nariu. Taip pat tėvus konsultuoja teisininkė, kuri teikia ne tik su darbo teise susijusias konsultacijas, bet atsako į bet kurį su šeima susijusį teisinį klausimą. Projekte dalyvauja

Antroji programa - projektas „Mobilios mamos - naujos kartos darbuotojos“, kuriuo siekiama sukurti informacinį savitarpio pagalbos centrą „MOMA“, jis skatintų ilgesnį laiką nedirbančių moterų aktyvumą, verslumą, įsitraukimą į visuomeninę veiklą, įsidarbinimą. Projekto metu Lietuvos regionuose kuriamos moterų savitarpio pagalbos grupės (mamų klubai). MOMA centras teikia teises, psichologines, vadybines konsultacijas nedirbančioms moterims, taip pat informuoja apie darbo ir mokymosi galimybes, organizuoja darbo muges, skleidžia moterų savipagalbos, aktyvumo idėjas.

Taigi, net 12 mamų sudalyvavo 2010 metais vykusiuose „MOMA“ seminaruose Druskininkų socialinių paslaugų centre, kuriuose gavo naudingos informacijos įvairiais gyvenimo klausimais, taip pat ir teisės pagrindus. Svarbu paminėti tai, kad dauguma dalyvavusių mamų yra vienišos, todėl tokie seminarai paskatina moteris likti stiprioms, susitvarkyti su darbu bei tinkamai prižiūrėti vaikus, žinot bei apginti savo ir vaiko teises.

Svarbu apžvelgti ir tai, ką programose sudalyvavę tėvai mano apie kitus klausimus, ar jų požiūris skiriasi nuo daugumos? Teisinių problemų yra turėję 12 respondentų. Rezultatai pasiskirstė taip, kad po 4 iš jų pagalbą gavo pasitelkę informacines priemones, kreipęsi į savivaldybės Juridinį skyrių ir kreipęsi į teisininką. Respondentai gana gerai vertina savo teisinių žinių lygį, 16 teigia, kad jiems pakanka teisinių žinių, tai galėjo nulemti būtent dalyvavimas teisinio švietimo programose. Kaip ir dauguma atsakiusiųjų, labiausiai spragos juntamos socialinės paramos įstatymų srityje, apie tai norėtų gauti daugiau informacijos. Savarankiškai teisiniu švietimu domisi 14 tėvų, 6 nesidomi, 8 domisi, kai iškyla tam tikrų neaiškumų. Paklausti, ar dar norėtų dalyvauti programose, susijusiose su teisiniu švietimu tėvams, dauguma (18) pasirinko, kad dalyvautų. Tėvai teigia, kad auklėdami vaiką atsižvelgia į vaiko teises visada arba dažniausiai atsižvelgia, išsamiau jų nuomonės apie vaiko teisių užtikrinimo svarbą ir pažeidimus nagrinėjamos vienuolikto klausimo analizėje. Visi atsakiusieji vaikus auklėja vadovaudamiesi demokratinio auklėjimo stiliumi, apie pozityvią tėvystę dauguma mano, kad tai palankios vaiko augimui aplinkos kūrimas. Respondentai sutinka, kad teisinis švietimas turi sąsajų su pozityvia tėvyste, tačiau teisinis švietimas dar prastai plėtojamas, stinga žinių, kurios galėtų padėti pozityviai auklėti vaiką. Taigi tėvai, turintys patirties teisinio švietimo programų dalyvavimo srityje, labai panašiai vertina daugumą dalykų: teises žinias, pozityvų auklėjimą, vaiko teisių užtikrinimo svarbą.

13 pav. tėvų atsižvelgimas į vaiko teises auklėjant vaiką (išraiška procentais)

Dešimtuoju klausimu „Ar auklėjant vaiką atsižvelgiate į vaiko teises?“ pradedama trečioji apklausos klausimų grupė - vaiko auklėjimas bei vaiko teisių užtikrinimas šeimoje. Paminėtas klausimas parodo, kaip tėvai žiūri į vaiko teises, ar jos svarbios auklėjime. 47 proc. (142) respondentų teigia, kad jie dažniausiai atsižvelgia į vaiko teises, 35 proc. (106) pažymi, kad visada atsižvelgia. Tie, kurie neatsižvelgia arba dažniausiai neatsižvelgia, sudaro vos keletą procentų. Įdomus dalykas, kad tėčiai labiau nei mamos auklėja vaiką laikydamiesi vaiko teisių. Yra tėvų, kurie teigia auklėjantys vaiką pagal moralės normas ir asmeninį suvokimą.

Tokie rezultatai išties rodo, kad pozityvus auklėjimas nesvetimas - dauguma tėvų atsižvelgia arba dažniausiai bando atsižvelgti į vaiko teises bei poreikius, nes būtent vaiko teisių užtikrinimas šeimoje yra vienas pagrindinių pozityvios tėvystės elementų. Vaiko teisės yra įgyvendinamos tik per tėvus ar globėjus, todėl tėvai turi būti skatinami laikytis jų, kad vaikas jaustųsi saugus. Tačiau tik per švietimą būtų įmanoma spartinti šį procesą,

7 lentelė. vaiko teisių šeimoje užtikrinimo svarba (išraiška procentais)

Teisė	Visai nesvarbu	Nelabai svarbu	Vidutiniškai svarbu	Svarbu	Ypatingai svarbu
Išraiška procentais					
<i>Vaiko teisę į tinkamas gyvenimo sąlygas;</i>	0%	0%	3%	55%	42%
<i>Vaiko teisę augti sveikam;</i>	0%	0%	2%	28%	70%
<i>Vaiko teisę būti tinkamai auklėjamam;</i>	0%	0%	2%	43%	55%
<i>Vaiko teisę būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;</i>	0%	0%	1%	23%	76%
<i>Vaiko teisę į laisvalaikį ir poilsį;</i>	0%	0%	12%	62%	26%
<i>Vaiko teisę į minties, sąžinės, religijos laisvę;</i>	0%	0%	15%	61%	24%
<i>Vaiko teisę į individualybę ir jos išsaugojimą;</i>	0%	0%	12%	53%	35%

7 lentelės tęsinys kitame puslapyje

<i>Teisė</i>	Visai nesvarbu	Nelabai svarbu	Vidutiniškai svarbu	Svarbu	Ypatingai svarbu
Išraiška procentais					
<i>Vaiko teisę į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;</i>	0%	0%	14%	52%	34%
<i>Vaiko teisę gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;</i>	0%	0%	2%	36%	62%
<i>Vaiko teisę bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;</i>	0%	3%	5%	57%	35%
<i>Vaiko teisę dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.</i>	0%	4%	11%	52%	33%

Vienuoliku klausimu siekiama sužinoti tėvų nuomonę, kiek svarbios išvardintos teisės. Septintoje lentelėje išdėstyta vienuolika vaiko teisių, kurias svarbu užtikrinti kiekvienoje šeimoje augantiems vaikams. Pagal teisių užtikrinimo lygį galime spręsti, kiek tėvai yra teisiškai apsišvietę šioje srityje ir kaip vaiko teisių laikymasis gali skatinti pozityvią tėvystę.

Tėvams pasirodė, kad ypatingai svarbi tokia teisė: „vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto“. Taip mano 76 proc. (230) apklaustųjų. Šios teisės užtikrinimui šeimose ypač pritaria Europos Tarybos Ministrų komitetas. Vienas iš jos tikslų - priimti įstatymus, kurie uždraustų visas fizines bausmes, gintų vaiką nuo smurto. Žinoma, vien įstatymo įsigaliojimas nepakeis tėvų požiūrio, juos reikia visapusiškai šviesti, ypač daugiau pateikti teisinių žinių ir per jas plėtoti pozityvią tėvystę. Tačiau tokia tėvų išsakyta nuomonė apie fizinį smurtą tik parodo, kad valstybė ir kitos institucijos, ginančios vaiko teises, jau dabar dirba teisinga kryptimi, siekdamos pakeisti tėvų požiūrį į vaiko auklėjimą.

Kita ypač svarbi teisė - „vaiko teisė augti sveikam“, taip teigia 70 proc. (214) respondentų. Teisės svarbumą išreiškia ne tik tėvai, bet ir pats pozityvios tėvystės apibrėžimas, kaip teigia E. Karmazas (2009), pozityvi tėvystė – tai įgyti įgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus. Taigi, kaip matome, vaiko sveikata yra svarbi ir kaip teisė, kurią užtikrinti ypač svarbu daugeliui tėvų, ir kaip pozityvią tėvystę skatinantis veiksnys.

Trečioje vietoje pagal svarbumą yra vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis. Tokią nuomonę išsako 62 proc. (188) atsakiusiųjų. Vaiko augimas šeimoje ar bent su vienu iš tėvų ar globėju yra nepalyginamai palankiau vertinamas negu patekimas į vaikų globos namus. Su tėvais augantys vaikai geriau išmoksta socializuotis visuomenėje, o valstybinėse įstaigose užaugę vaikai dažnai neatranda savęs, jaučiasi niekam nereikalingi, todėl ši teisė atsiranda sąraše tarp pirmaujančių, kurių užtikrinimas ypač svarbus.

Nebuvo nė vieno pasirinkimo, kad kažkuri vaiko teisė būtų visiškai nesvarbi, atsirado vos keletas nuomonių, kad tam tikra teisė nelabai svarbi arba vidutiniškai svarbi. Tarp nepopuliarių galima

paminėti „vaiko teisę bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais“ – 3 proc. (8). Toks pasirinkimas gali rodyti, kad dažnai po skyrybų tėvai jaučia nuoskaudas ir mano, kad vaikui nėra svarbu bendrauti su kitu, vaiko neauginančiu, tėvu. Taip pat nelabai svarbi teisė - „Vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką“, taip mano 4 proc. (12) respondentų. Tokia nuomonė rodo, kad dar nusistovėjęs tėvų požiūris – nieks geriau nežino, ko reikia vaikui, kaip patys tėvai.

Vidutiniškai svarbiomis tėvai laiko - „vaiko teisę į minties, sąžinės, religijos laisvę“ – 15 proc. (46), „vaiko teisę į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę“ - 14 proc. (44), „vaiko teisę į minties, sąžinės, religijos laisvę“ - 15 proc. (46). Rezultatai patvirtina, kad šiuos teises minimus dalykus daugiau linkę nuspręsti tėvai, dažnai nepalikdami vietos pačio vaiko apsisprendimo ir pasirinkimo laisvei.

8 lentelė. vaiko teisių šeimoje užtikrinimo svarba, remiantis tėvų, dalyvavusių teisinio švietimo programose, duomenimis (išraiška procentais)

Teisė	Visai nesvarbu	Nelabai svarbu	Vidutiniškai svarbu	Svarbu	Ypatingai svarbu
Išraiška procentais					
<i>Vaiko teisę į tinkamas gyvenimo sąlygas;</i>	0%	0%	0%	57%	43%
<i>Vaiko teisę augti sveikam;</i>	0%	0%	0%	36%	64%
<i>Vaiko teisę būti tinkamai auklėjamam;</i>	0%	0%	0%	43%	57%
<i>Vaiko teisę būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;</i>	0%	0%	0%	36%	64%
<i>Vaiko teisę į laisvalaikį ir poilsį;</i>	0%	0%	0%	79%	21%
<i>Vaiko teisę į minties, sąžinės, religijos laisvę;</i>	0%	0%	0%	71%	29%
<i>Vaiko teisę į individualybę ir jos išsaugojimą;</i>	0%	0%	0%	50%	50%
<i>Vaiko teisę į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;</i>	0%	0%	0%	43%	57%
<i>Vaiko teisę gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;</i>	0%	0%	0%	36%	64%
<i>Vaiko teisę bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;</i>	0%	0%	0%	64%	36%
<i>Vaiko teisę dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.</i>	0%	0%	0%	57%	43%

Aštunta lentelė rodo rezultatus tų tėvų, kurie yra dalyvavę teisinio švietimo programose. Lygindami ją su prieš tai aptartos lentelės rezultatais, matome nedidelius, bet labai svarbius tyrimui skirtumus: tėvai atsakingiau žiūri į vaiko teisių užtikrinimo svarbą. Jie nepažymėjo nė vienos teisės, kuri būtų visai nesvarbi, nelabai svarbi arba vidutiniškai svarbi. Respondentams visas teises užtikrinti

svarbu arba ypač svarbu. Ypač svarbiomis teisėmis laikoma: vaiko teisė augti sveikam, vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto, vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis. Kaip jau buvo aptarta, šių teisių ypatingą svarbumą pažymėjo dauguma tėvų, tačiau tai, kad programose dalyvavę tėvai labiau siekia užtikrinti vaiko teises, laikydami jas svarbiomis, patvirtina teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaidą.

9 lentelė. vaiko teisių šeimoje nepaisymo dažnumas (išraiška procentais)

Teisė	Labai dažnai nepaisoma	Dažniausiai nepaisoma	Kartais paisoma	Dažnai paisoma	Visada garantuojama
Išraiška procentais					
<i>Vaiko teisė į tinkamas gyvenimo sąlygas;</i>	1%	6%	16%	53%	24%
<i>Vaiko teisė augti sveikam;</i>	1%	6%	13%	42%	38%
<i>Vaiko teisė būti tinkamai auklėjama;</i>	2%	9%	20%	43%	26%
<i>Vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;</i>	3%	8%	21%	38%	30%
<i>Vaiko teisė į laisvalaikį ir poilsį;</i>	1%	10%	25%	43%	21%
<i>Vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę;</i>	2%	16%	25%	41%	16%
<i>Vaiko teisė į individualybę ir jos išsaugojimą;</i>	2%	13%	25%	39%	21%
<i>Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;</i>	3%	12%	28%	45%	12%
<i>Vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;</i>	2%	10%	15%	38%	35%
<i>Vaiko teisė bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;</i>	3%	13%	21%	41%	22%
<i>Vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.</i>	3%	15%	24%	41%	17%

Tolimesniu klausimu siekiama parodyti atvirkštinę situaciją: „Kokios vaiko teisės dažniausiai yra pažeidžiamos šeimoje?“ Žiūrint į rezultatus daugiausia pasirinkimų rodo, kad dauguma vaiko teisių dažnai paisoma arba visada garantuojama. Taigi yra santykis tarp to, kokias teises svarbu užtikrinti šeimoje ir kad tos pačios teisės nėra dažnai pažeidžiamos. Respondentų nuomone, išsiskiria šios teisės, kurių dažniausiai nepaisoma: „vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę“ – 16 proc. (50), „vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką“ 15 proc. (46), „vaiko teisė bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais“ – 13 proc. (38). Kaip matome šias išvardintas teises daliai tėvų ne tik nėra svarbu užtikrinti šeimoje, bet jos ir yra dažniausiai pažeidžiamos.

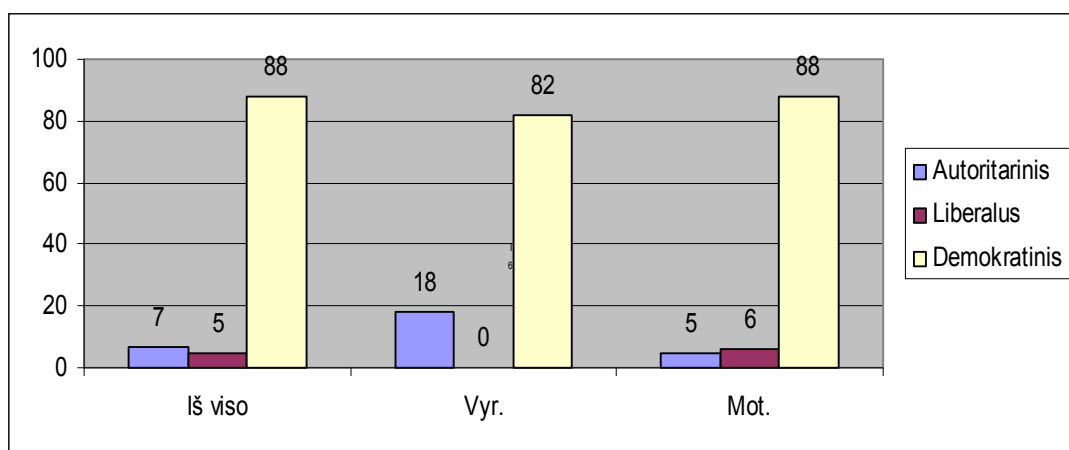
7 lentelėje (žr. 7 lentelė) įvardinta svarbiausia teisė - „vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto“ - parodė įvairesnes tėvų nuomones: 3 proc. (8) mano, kad labai dažnai nepaisoma, 8 proc. (24)

– dažniausiai nepaisoma, 21 proc. (64) – kartais paisoma, 38 proc. (114) – dažnai paisoma, 30 proc. (94) - visada garantuojama. Taigi šią teisę ypač svarbu užtikrinti, tačiau jos yra ir dažnai nepaisoma, nes vaikams tenka patirti smurtą šeimoje, jie auklėjami pasitelkiant fizines bausmes.

10 lentelė. vaiko teisių šeimoje nepaisymo dažnumas remiantis tėvų ,dalyvavusių teisinio švietimo programose, duomenimis (išraiška procentais)

Teisė	Labai dažnai nepaisoma	Dažniausiai nepaisoma	Kartais paisoma	Dažnai paisoma	Visada garantuojama
Išraiška procentais					
<i>Vaiko teisė į tinkamas gyvenimo sąlygas;</i>	0%	7%	14%	57%	22%
<i>Vaiko teisė augti sveikam;</i>	0%	7%	14%	50%	29%
<i>Vaiko teisė būti tinkamai auklėjamam;</i>	0%	7%	28%	50%	15%
<i>Vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;</i>	0%	7%	28%	50%	15%
<i>Vaiko teisė į laisvalaikį ir poilsį;</i>	0%	7%	28%	36%	29%
<i>Vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę;</i>	7%	14%	28%	28%	23%
<i>Vaiko teisė į individualybę ir jos išsaugojimą;</i>	7%	7%	36%	28%	22%
<i>Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;</i>	7%	14%	28%	43%	8%
<i>Vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;</i>	7%	7%	28%	43%	15%
<i>Vaiko teisė bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;</i>	7%	7%	21%	57%	8%
<i>Vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.</i>	7%	7%	36%	36%	14%

Apie dažniausiai pažeidžiamas teises teisinio švietimo programose dalyvavusių tėvų nuomonės (žr. 10 lentelė) mažiau skiriasi nei ankstesnio klausimo. Atsakymai parodo, kad išvardintų vaiko teisių dažniausiai paisoma arba kartais paisomos, mažiau manančių, kad vaiko teisės šeimoje visada garantuojamos arba labai dažnai pažeidžiamos. Kaip pavyzdį, vaiko teisę būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto 7 proc. pažymi, kad dažniausiai nepaisoma, 28 proc. – kartais paisoma, 50 proc. – dažnai paisoma, 15 proc. - visada garantuojama. Taigi dauguma tėvų mano, kad ši teisė dažnai paisoma ir tik nedaugelis pažymi, kad visada garantuojama, tai rodo realią situaciją dėl vaikų patiriamo smurto. Fizinės bausmės vaikams vis dar populiarūs auklėjimo priemonė ir nuo jos apginti kiekvieną vaiką kol kas valstybė bejėgė, tačiau plėtodami teisinį švietimą bei pozityvią tėvystę galėtume matyti kitokius rezultatus.

14 pav. auklėjimo stilius (išraiška procentais)

Ketvirtoji, paskutinė, klausimų grupė - pozityvi tėvystė bei jos sąsajos su teisiniu švietimu pradedama klausimu: „Kuris stilius jums priimtinausias auklėjant vaiką?“ (autoritarinis, liberalus, demokratinis). Juo siekta sužinoti, kuo vadovaujasi tėvai, norintys tinkamai išauklėti savo vaiką. Kaip pavaizduota 14 paveiksle, dauguma, net 88 proc. (268) respondentų kaip idealiausią renka demokratinį auklėjimo būdą, vos keli procentai pažymi autoritarinį - 7 proc. (20) ir liberalų 5 proc. (16).

Masinis demokratinio auklėjimo stiliaus pasirinkimas dar vienas veiksnys, kuris skatina pozityvią tėvystę. Šis būdas yra palankiausias vaiko asmenybės vystymuisi. Pasak Z. Bajoriūno, tokiu stiliumi auklėjamas vaikas įtraukiamas į kasdieninius šeimos reikalus, palaikant jo iniciatyvą ir savarankiškumą. Pagirtina, kad tėvai siekia demokratinio auklėjimo stiliaus tinkamam vaiko asmenybės formavimui. Šis klausimas dar buvo papildytas atviru klausimu, kodėl tėvai pasirinko tokį auklėjimo stilių, jų komentarai sugrupuoti lentelėje.

11 lentelė. tėvų komentarai apie auklėjimo stiliaus pasirinkimą

Apibendrintos nuomonių grupės	Tėvų komentarai
Mokėjimas priimti bendrus sprendimus	<p>„Bendrai lengviau rasti sprendimą“;</p> <p>„Vaikas turi suprasti, kad priimdamas tam tikrus sprendimus, jis už juos ir atsako. Laisvė rinktis + pareiga ir atsakomybė“;</p> <p>„Tik bendru pasitarimu, dominuojant tėvų auklėjimui, galima ugdyti asmenybę“;</p> <p>„Visi esame žmonės su charakteriais, todėl reikia mokėti priimti sprendimus visiems“;</p> <p>„Noriu, kad pats vaikas išmokyti skirti gera ir bloga, o ne tai pastoviai kartoti“;</p> <p>„Toks auklėjimo būdas leidžia abiems pusėms sutarti ir rasti bendrus sprendimus“.</p>

11 lentelės tęsinys kitame puslapyje

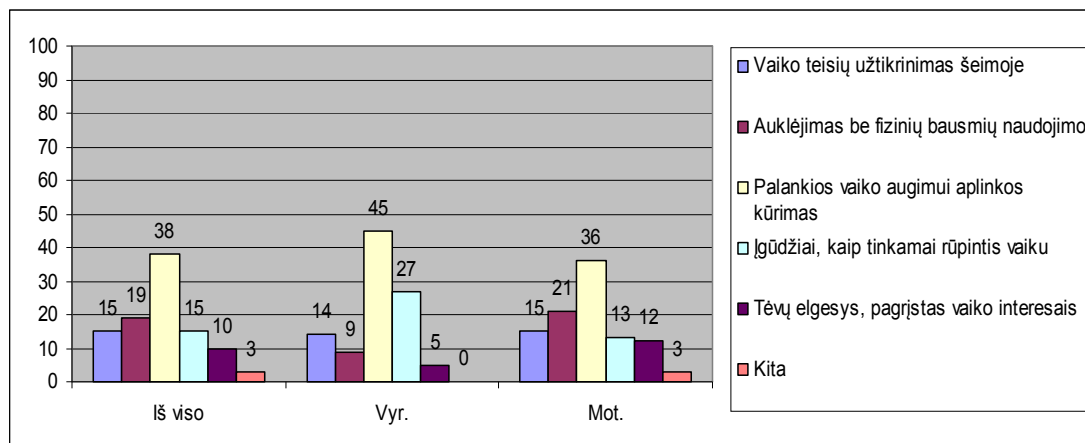
Apibendrintos nuomonių grupės	Tėvų komentarai
Bendravimas ir ryšys	<p>„Bendravimas, kalbėjimas, rodomas pavyzdys duoda ir grįžtamąjį ryšį, ypač kai vaikas paauglys“;</p> <p>„Kuo laisviau vaikas bendrauja su tėvais, tuo didesnis pasitikėjimas ir drąsiau vaikas kalba apie savo planus ir norus“;</p> <p>„Taip atsiranda ryšys tarp vaiko ir šeimos“;</p> <p>„Su vaikais reikia bendrauti, aptarti mokyklos reikalus, kalbėti apie laisvalaikį ir maistą (sveikai maitintis)“;</p> <p>„Tik bendraujant, pasikalbant, patariant, jokia būdu neįsakant galima rasti tinkamą sprendimą! Ir gauti gerą rezultatą! Kas sėkmingai ir vyksta“;</p> <p>„Tėvai turi būti ne tik vadovai, bet ir draugai“;</p> <p>„Tai atneša užtikrintumą tarp tėvų – vaikų santykių“.</p>
Griežtumas nėra tinkama auklėjimo priemonė	<p>„Galima pasiekti „daugiau“ negu griežtai“;</p> <p>„Todėl, kad bendraujant su vaiku tikiu, kad galima pasiekti daugiau, negu jį baudžiant, gąsdinant ar viską leidžiant“;</p> <p>„Nei griežtumas, nei didelė laisvė nieko gera neduos, reikia rasti viduriuką“;</p> <p>„Šiuo būdu galima daugiausia pasiekti“;</p>
Vaiko asmenybės formavimo ir poreikių tenkinimo svarba	<p>„Vaikas yra irgi asmenybė“;</p> <p>„Nuo mažens vaikas turi augti kaip individualybė neužgožiant jo, tačiau su tam tikrom pareigom, atitinkančiom jo amžių. Tik kompromisais galima išvengti konfliktiškų situacijų“;</p> <p>„Vaikas taip pat žmogus“;</p> <p>„Vaikas turi augti nevaržomas“;</p> <p>„Svarbiausia vaiko asmenybės formavimas“;</p> <p>„Man svarbūs vaiko poreikiai“;</p> <p>„Todėl, kad yra svarbu ir vaiko, ir tėvų poreikiai“.</p>
Kt. nuomonės	<p>„Taip atrodytų teisingiausia, bet gal ne visada idealiausia“;</p> <p>„Užtikrinamas ilgalaikis adekvatus elgesys“;</p> <p>„Todėl, kad siekiama vaikus išmokyti mąstyti“;</p> <p>„Turi būti griežtos ribos, o tarp tų ribų – laisvė“;</p> <p>„Mūsų šeima siekia geriausio vaiko auklėjimo, o tai pasiekti galima tik demokratiškumo būdu“;</p> <p>„Vaikas elgiasi laisvai, bet turi atsakyti už savo elgesį“;</p> <p>„Tai skatina pozityvius santykius namuose“.</p>

Šiuos teiginius, kodėl tėvai renkasi demokratinį auklėjimo stilių (paaiškinimus parašė 31 respondentas, pasirinkęs demokratinį stilių), galima suskirstyti į penkias stambesnes grupes, kurias bendrai apibūdina tėvų apsisprendimą. Taigi tėvams svarbu:

1. Mokėjimas priimti bendrus sprendimus;
2. Bendravimas ir ryšys;
3. Griežtumas nėra tinkama auklėjimo priemonė;
4. Vaiko asmenybės formavimo ir poreikių tenkinimo svarba;
5. Kitos nuomonės.

Deja, bet buvo vos vienas teiginys, kuriuo tėvai demokratiškumą sieja su pozityviais santykiais, o dauguma išvardintų priežasčių apima pozityvios tėvystės siekį. Tėvai mano, kad demokratiškas

auklėjimas siejasi su mokėjimu kartu priimti tinkamus sprendimus ir abipusiu bendravimu bei artimo ryšio palaikymu.

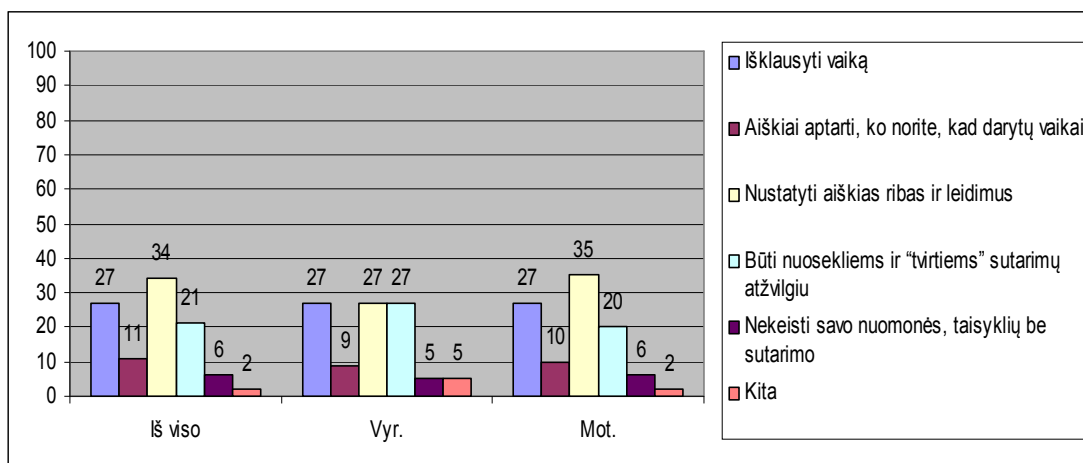
15 pav. tėvų samprata apie pozityvią tėvystę (išraiška procentais)

Penkioliktas paveikslas rodo rezultatus klausimo „Kaip manote, kuris teiginys labiausiai atitinka pozityvios tėvystės sąvoką?“ Visi teiginiai yra artimi pozityviai tėvystei, tačiau vieni apima platesnį požiūrį, o kiti reiškia konkrečius veiksmus. Didžiausias procentas tėvų – 38 proc. - mano, kad pozityvi tėvystė reiškia palankios vaiko augimui aplinkos kūrimą, antroje vietoje manantys, kad tai auklėjimas be fizinių bausmių, o trečioje - kad vaiko teisių užtikrinimas šeimoje ir ilgūdžiai, kaip tinkamai rūpintis vaiku, mažiausiai pasirinkta – tėvų elgesys, pagrįstas vaiko interesais.

Kaip skiriasi tėvų nuomonės, taip ir literatūroje galima rasti skirtingų sampratų, kas yra pozityvi tėvystė ir pozityvus tėvų auklėjimas. E. Karmazo teigimu, tai įgyti ilgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos pozityvus vaikų auklėjimas - reiškia tėvų elgesį, pagrįstą vaiko interesais, t.y. puoselėjimas, galių suteikimas, nesmurtavimas, pripažinimas ir nukreipimas, įskaitant ribų nustatymą.

Taigi dažniausias tėvų pasirinkimas nebuvo vienas iš tų, kurie dažniausiai randami literatūroje, tačiau populiariausias pasirinkimas – palankios vaiko augimui aplinkos kūrimas yra labai artimas anksčiau paminėtiems apibrėžimams. Palanki aplinka tai ir vaiko teisių užtikrinimas, ir tikslingas auklėjimas, rūpinimasis, fizinių bausmių nevykdymas.

Keletas tėvų, išsakiusių individualias savo nuomones, teigia, kad pozityvi tėvystė yra: „tėvų elgesys pasitariant su vaiku“; „vaikas turi jaustis šeimoje saugus ir mylimas“; „vaiko teisių ir pareigų užtikrinimas“; „visų teiginių visuma“; „skatinimas už gerą ir bausmė už nepageidaujamą elgesį“; „geranoriškas požiūris į vaiko auklėjimą“.

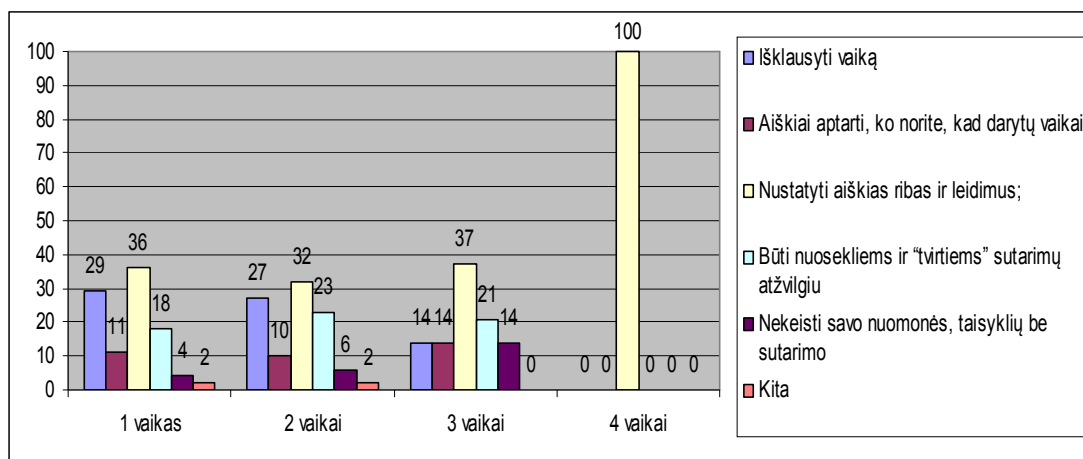

16 pav. tėvų nuomonė apie pozityvios tėvystės taisykles (išraiška procentais)

„Kuri pozityvios tėvystės taisyklė jums būtų svarbiausia?“. Šis klausimas rodo rezultatus, pavaizduotus 16 ir 17 paveiksluose. Aptarus, kas, tėvų nuomone, yra pozityvi tėvystė, svarbu išryškinti, kokią taisyklę jie pasirinktų pirmiausia, siekdami pozityvaus auklėjimo. Dauguma tėvų teigia, kad jie siekdami pozityvios tėvystės pirmiausia vadovautųsi taisykle: nustatyti aiškias ribas ir leidimus. Neatsilieka taisyklės: išklausti vaiką; būti nuosekliems ir „tvirtiems“ sutarimų atžvilgiu. Mažiausiai rinktasi taisyklė - nekeisti savo nuomonės, taisyklių be sutarimo.

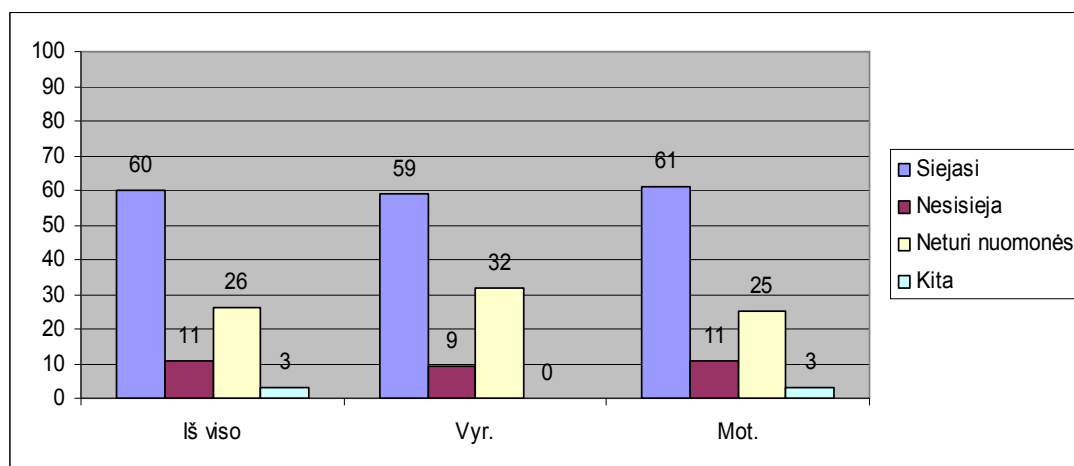
Tarp vyrų net trys taisyklės pasižymi vienodu reikšmingumu, surinkusios po 27 proc. Moterys išryškina vieną taisyklę, kurią renkasi apskritai daugumą tėvų: nustatyti aiškias ribas ir leidimus. Savo nuomonę pateikę tėvai pagrindinėmis taisyklėmis laiko: „Girdėti, ką vaikas sako ir priimti jo visus jausmus“; „mano taisyklė – abipusė pagarba“; „pakalbėti ir įgyti vaikų pasitikėjimą“; „svarbiausia vaiko gerovė“.

Taigi kodėl tėvai dažniausiai rinktųsi taisyklę nustatyti aiškias ribas ir leidimus? Galima interpretuoti - tėvai nori išauklėti vaiką taip, kad jis žinotų savo ribas: kas galima ir kur vaikas turi jausti ribas, kaip jam nederėtų elgtis. Tokių ribų nustatymas nėra lengvas darbas, nes vaikai ir tėvai dažnai linkę laužyti taisykles, tačiau pozityvios tėvystės siekimas padeda pasiekti norimo rezultato.

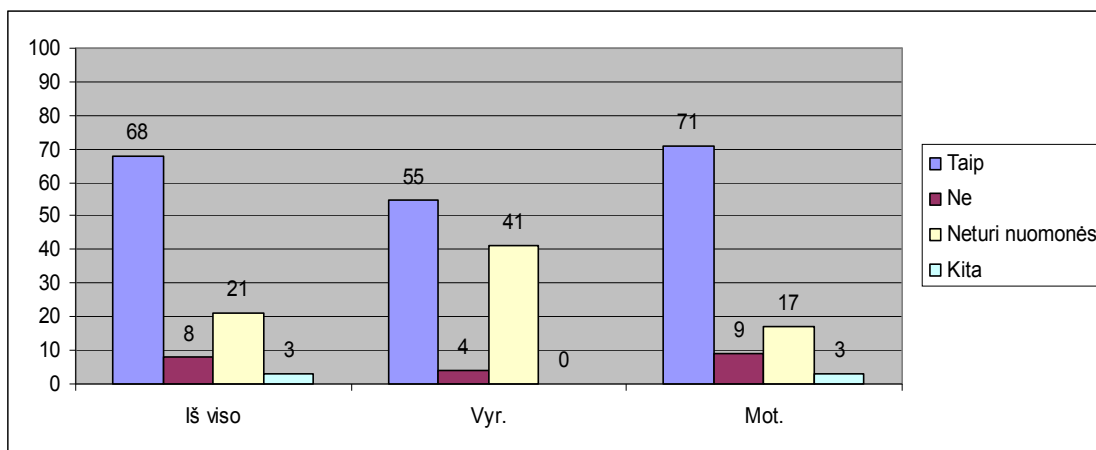
17 pav. tėvų nuomonė apie pozityvios tėvystės taisykles pagal auginamų vaikų skaičių (išraiška procentais)

Pozityvios tėvystės taisyklės buvo nagrinėjamos ir grupuojamos pagal auginamų vaikų skaičių (žr. 17 pav.). Tačiau kaip matome nei lytis, nei auginamų vaikų skaičius nekeičia pagrindinės taisyklės pasirinkimo.

18 pav. teisinio švietimo sąsajos su pozityvia tėvyste (išraiška procentais)

Aštuonioliktame paveiksle (žr. 18 pav.) pateikti rezultatai svarbaus klausimo „Kaip manote, ar teisinis švietimas turi sąsajų su pozityvia tėvyste?“. Daugiau kaip pusė respondentų - 60 proc. (184) mano, kad siejasi, dalis neturi nuomonės šiuo klausimu, ir 11 proc. (32) pasisako, kad nesisieja. Galima daryti prielaidą, kad tėvai supranta, jog norint tinkamai išauklėti vaiką neįmanoma to padaryti nesidomint socialine aplinka ir teisiniais aspektais, susijusiais su šeima ir vaikais. Tarp kitų nuomonių tėvai sako, kad teisinis švietimas duotų naudingų žinių, bet tai neišmokytų kantrybės, tvirtybės, meilės savo vaikui.

19 pav. tėvų nuomonė ar teisinės žinios padėtų siekti pozityvios tėvystės (išraiška procentais)

Devynioliktas paveikslas (žr. 19 pav.) rodo tėvų nuomonę apie tai, ar teisinės žinios padėtų siekti pozityvios tėvystės. Dauguma – 68 proc. (208) respondentų teigia, kad teisinis švietimas yra svarbus veiksnys pozityviai tėvystei ir jis padėtų siekti pozityvaus vaikų auklėjimo. 21 proc. (64) neturi nuomonės ir 8 proc. (24) mano, kad teisinis švietimas nepadėtų siekti pozityvios tėvystės. Vyrų dar skeptiškiau vertina, kad teisinės žinios gali padėti pozityviai tėvystei. Daugiau kaip pusė pasisako „taip“, bet nemaža dalis neturi nuomonės šiuo klausimu. Moterų nuomonė vieningesnė, jos pritaria, kad siekiant pozityvios tėvystės teisinės žinios būtų didelis pagalbininkas.

ET Ministrų komiteto nuomone, kad būtų plėtojama pozityvi tėvystė, teisinis švietimas ypač reikalingas, tačiau tuo pirmiausia turi pasirūpinti valstybė, organizuoti savo pozityvaus vaikų auklėjimo politiką ir programas taip, kad pasiektų šių trijų rūšių tikslus: sukurti pozityvaus vaikų auklėjimo sąlygas, užtikrinant, kad visi vaikus auginantys asmenys gautų tinkamo lygio ir įvairovės išteklių; pašalinti pozityvaus vaikų auklėjimo kliūtis, nepriklausomai nuo jų kilmės. Užimtumo politikos srityje šeimos gyvenimas turi būti geriau derinamas su darbu; skatinti pozityvų vaikų auklėjimą, labiau jį nušviečiant ir imantis visų būtinų priemonių jam įgyvendinti (ET Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec (2006)19 valstybėms narėms dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos).

12 lentelė. tėvų komentarai apie teisinį švietimą kaip pozityvios tėvystės prielaidą

Tėvų nuomonių grupės	Tėvų komentarai
Nuomonės patvirtinančios prielaidą	<p>„Visiems trūksta teisinio švietimo ir ne tik tokio, kuris skatintų pozityvią tėvystę“;</p> <p>„Aš už“;</p> <p>„Teisinis švietimas, kuris skatintų pozityvią tėvystę turėtų užtikrinti lengvai prieinamą informaciją ir galimybę gintis nuo šeimai nepalankių idėjų ar įkyriai peršamų nuomonių, vaiko apsaugos galimybių mokyklose t.t.“;</p> <p>„Manau, kad teisinis švietimas yra reikalingas tėvystei“;</p> <p>„Kol tėvai nesusiduria su problemomis teisinis švietimas nėra aktualus. Tačiau gaunant jį nesąmoningai, manau, kad palengvintų šeimose iškilusių problemų sprendimą“;</p> <p>„Sveikintinas dalykas“;</p> <p>„Teisinis švietimas būtinas“;</p> <p>„Teisinga informacija visada gali duoti naudos priimant sprendimus. Jei galima sužinoti ką nors naudinga, visuomet norisi stengtis nepraleisti progos“;</p> <p>„Teisinės informacijos pateikimas bei pagalba esant iškilusioms problemoms labai svarbu“;</p> <p>„Teisinis švietimas būtų labai svarbus įvairiais gyvenimo klausimais, taip pat ir pozityvioje tėvystėje“;</p> <p>„Gaila, kad paprastam žmogui teisinė informacija yra sudėtinga, todėl dažnai nukenčiama neišmanant vieno ar kito įstatymo. Teisinis švietimas labai pagelbėtų“;</p> <p>„Gera, kad po truputį su teisėmis ir įstatymais supažindinami ne tik teisę studijuojantys žmonės, bet ir eiliniai gyventojai“;</p> <p>„Man labai svarbu būtų sužinoti apie savo ir vaiko teises bei pareigas“.</p>
Nuomonės neigiančios prielaidą	<p>„Manau, kad įstatymų žinojimas/nežinojimas nepadaeda pozityviai auklėti vaiko. Čia labiau reikia psichologijos žinių“;</p> <p>„Svarbiau, mano nuomone, būtų apskritai dauguma tėvų supažindinti su elementaria vaiko raida ir bent paviršutine jo psichologija, o tada jau galima kalbėt apie teisinį švietimą“;</p> <p>„Šiandien ypatingai daug dėmesio skiriama vaiko teisėms, o ne pareigoms. Todėl po tokio auklėjimo šeimoje, sunku tokį vaiką mokinti, auklėti mokykloje“;</p> <p>„Pirma - meilė vaikui, po to seka teisinis švietimas. Teisinis švietimas nėra pagrindas pozityviai tėvystei. Teisinės srities žinios nebus akstinas atsirasti emociniam ryšiui tarp vaikų ir tėvų. Jos tik gali pagelbėti sprendžiant iškilusias problemas“;</p> <p>„Manau tai nieko neduos“;</p> <p>„Teisinių, dažnai absurdiškų aktų vykdymas, kaip užsienyje, mano manymu, duoda diktatorišką vaikų elgesį, tėvų nuomonė mažiau vertinama, negu teisinių momentų“;</p> <p>„Teisinis švietimas vaiko auklėjimui didelės įtakos neturi“;</p> <p>„Teisinis švietimas tik iš dalies padeda auklėti vaiką. Svarbiausia yra bendri interesai ir susikalbėjimas šeimoje“;</p> <p>„Informacijos apie teisinį švietimą yra pakankama“.</p>

12 lentelės tęsinys kitame puslapyje

<p>Neutralios nuomonės</p>	<p>„Manau, šeima turėtų labiau suprasti savo galimybes apsaugoti vaikus nuo išorinių veiksnių (pvz. netinkamos reklamos, televizijos laidų, kurios pateikiamos kaip vaikams skirtos, o yra pilnos smurto t.t.). Šeimos viduje kiekviena sutarianti šeima išauklės vaiką, bet išorės veiksniai neretai stengiasi sugriauti šeimos ramybę „nekalta“ idėja, kuri vieniems vaikams bus paaiškinta, o kitiems ne“;</p> <p>„Mano komentaras butu toks - pirmoje eilėje tėvai turėtų norėti teisingai auklėti savo vaiką, bet dažniausiai jie žiūri savų interesų, o vaikai jiems tėra „balastas“;</p> <p>„Kiek tas teisinis švietimas padėtų negaliu pasakyti“;</p> <p>„Tėvai sunkiai dirba - gyvena, daug rūpesčių turi, vaikams nelieka laiko, todėl nesusikalba. Kyla problemos. Jokio artumo šeimoje. Labai gaila, kad taip vyksta Lietuvoje“;</p> <p>„Mes negauname jokios informacijos apie teisinį švietimą, žinoma jei patys nepasidomime“;</p> <p>„Manau, jog visur ir visada reikia ieškoti kompromisų, išklaudyti esančius šalia ir nesivadovauti vien tik savo mintimis“;</p> <p>„Mano nuomone, Lietuvoje teisinio švietimo per mažai“;</p> <p>„Tokio teisinio švietimo iki šiol nėra!“.</p>
-----------------------------------	--

Klausimynas užbaigiamas laisvu tėvų pasisakymu apie teisinį švietimą kaip pozityvios tėvystės prielaidą. Atsakė vos 30 respondentų - 10 proc. visų tyrime dalyvavusių tėvų. Išreikštas nuomones galima suskirstyti į tris grupes: pritariančios prielaidai, nepritariančios prielaidai ir neutralios nuomonės. Matydami komentarus, galime daryti išvadą, kad didesnis skaičius (13) pritaria teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaidai. Tėvai palaiko mintį, kad teisinis švietimas padėtų išspręsti tam tikras problemas, kylančias šeimoje bei siekti pozityvios tėvystės. Tačiau teisinių žinių prieinamumas dar nėra tinkamai išvystytas, nes sunku pačiam suvokti įstatymus ar kitus teisės aktus, dažnai reikia specialistų konsultacijos.

Nepritariančios prielaidai (9) teigia, kad tėvams labiau praverstų psichologinių žinių teikimas nei teisinis švietimas. Yra pasipiktinusių respondentų, kad net per daug peršamos vaiko teisės, pamirštant pareigas. Neutralių nuomonių teigėjai (8) kalba apskritai apie dabartinę šeimos padėtį Lietuvoje, dar pažymi, kad jiems labai stinga teisinio švietimo.

Apibendrinant tyrimą „Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida“ galima teigti, kad daugumai tėvų (64 proc.) trūksta teisinių žinių, ypač socialinės paramos įstatymų, šeimos teisės bei vaiko teisių bei pareigų srityse. Patys tėvai nėra linkę teisiškai šviestis, nebent kai iškyla tam tikrų neaiškumų, bet kaip teigia respondentai jiems netenka dažnai susidurti su teisinėmis problemomis. Vos 18 proc. yra turėję tokių problemų, tačiau patys jų neišsprendė, dauguma kreipėsi į teisininką arba savivaldybės Juridinių skyrių. Paklausti, ar norėtų daugiau gauti teisinės informacijos, kuri padėtų spręsti šeimynines ir su vaikų auklėjimu susijusias problemas, 55 proc. atsakė, kad norėtų sudalyvauti teisinio švietimo programose, 20 proc. nenorėtų ir 24 proc. neturi nuomonės šiuo klausimu. Galime daryti išvadą, kad dalis tėvų pasyviai žiūri į teisinį švietimą, kuris padėtų pozityviai auklėti vaiką.

Tyrimė išskirta grupė tėvų, kurie jau yra dalyvavę teisinio švietimo programose, susijusiose su šeima ir vaiko auklėjimu. Buvo analizuojami jų atsakymai į daugumą klausimų, tačiau nuomonės kardinaliai neišsiskyrė iš daugelio tėvų, galima pažymėti tik tai, kad šie respondentai jaučiasi stipresni teisinių žinių srityje, dar norėtų dalyvauti tokiose programose.

Kadangi vienas iš pozityvios tėvystės tikslų auklėjant vaiką - atsižvelgti į jo teises, buvo užduotas klausimas „Ar auklėjant vaiką atsižvelgiate į vaiko teises?“. Dauguma respondentų 47 proc. teigia, kad jie dažniausiai atsižvelgia į vaiko teises, 35 proc. pažymi, kad visada atsižvelgia. Tie, kurie neatsižvelgia arba dažniausiai neatsižvelgia, sudaro vos keletą procentų.

Šis klausimas išplėtojamas į dar du konkretesnius klausimus apie vaiko teises: „Kokias vaiko teises svarbu užtikrinti šeimoje?“, Kokios vaiko teisės dažniausiai pažeidžiamos šeimoje?“. Tėvams pasirodė, kad ypatingai svarbi teisė - „vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto“. Taip mano 76 proc. apklaustųjų. O jų nuomone, dažniausiai pažeidžiama vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę.

Pozityvi tėvystė vadovaujasi demokratiško auklėjimo stiliumi, todėl svarbu paminėti, kad dauguma tėvų pasirinko, jog būtent šiuo būdu auklėja vaiką ir kaip svarbiausia pozityvios tėvystės taisykle renkasi: „Nustatyti aiškias ribas ir leidimus“.

Paskutiniai klausimai buvo apie tai, ar teisinis švietimas siejasi su pozityvia tėvyste, ir jei tėvai būtų daugiau teisiškai apsišvietę, ar tas palengvintų pozityviau auklėti vaiką? Dauguma tėvų teigia, kad šie dalykai siejasi, o teisinio švietimo stinga, nes jis galėtų padėti spręsti teises problemas, susijusias su šeima ir vaiko auklėjimu. Tačiau yra tėvų su priešingomis nuomonėmis, jų teigimu labiau praverstų teisinės žinios ir meilė vaikui.

IŠVADOS

1. Remiantis moksline bei teisine literatūra buvo aptartos teisinio švietimo bei pozityvios tėvystės sampratos. Pirmajame skyriuje analizuotas teisinis švietimas atskleidė, kad tai - procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių ir gebėjimų. Teisinis švietimas neatskiriamas nuo teisinio ugdymo, tačiau teisinis švietimas skirtas suaugusiems, taip pat ir tėvams, o teisinis ugdymas – moksleiviams. Teisinis švietimas gali būti teikiamas ir pirminės teisinės pagalbos metu, nes tai traktuojamas kaip teisinė informacija ar teisinės konsultacijos. Šiuo metu Lietuvoje teisinis švietimas plėtojamas ir skatinamas pagal 2009–2012 metų visuomenės teisinio švietimo programą. Antrajame skyriuje nagrinėta pozityvios tėvystės samprata parodė, kad tai trijų komponentų derinys arba įgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus. Ypač akcentuota vaiko auklėjimo svarba, atkreipiamas dėmesys, kad pozityvus auklėjimas - tai pirmiausia auklėjimas nenaudojant fizinių bausmių. Pozityvus vaikų auklėjimas reiškia tėvų elgesį, pagrįstą vaiko interesais, t.y. puoselėjimas, galių suteikimas, nesmurtavimas, pripažinimas ir nukreipimas, įskaitant ribų nustatymą, siekiant visaverčio vaiko vystymosi.
2. Remiantis moksliniais tyrimais bei internetinėmis svetainėmis, kurios skleidžia pozityvios tėvystės idėjas, buvo analizuojamos pozityvios tėvystės apraiškos Lietuvoje ir pasaulyje. Apžvalga leidžia teigti, kad Lietuvoje dar nėra plačiai žinomas toks vaiko auklėjimo būdas. Kol kas populiariausia pozityvią tėvystę skatinanti iniciatyva - „Augink atsakingai“. Ji siekia pakeisti požiūrį į vaikų auklėjimą ir paskatinti bendravimą šeimose. „Augink atsakingai“ taip pat pradėjo nacionalinę šeimų ugdymo programą ir įkūrė Šeimų universitetą, kurio tikslas - padėti Lietuvos tėvams stiprinti tarpusavio santykius, kad jie, jų vaikai ir visa šeima taptų laimingesni. Analizuojant užsienyje atliktus tyrimus, susijusius su pozityvia tėvyste, paaiškėjo, kad viena populiariausių yra trigubos P pozityvios tėvystės daugiapakopė programa, kuri siekia išmokyti tėvus veiksmingesnio tėvystės vaidmens.
3. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma tėvų jaučia teisinių žinių trūkumą, susidūrę su teisinio pobūdžio klausimu ar problema, respondentai pirmiausia informacijos bandytų ieškoti per informacines priemones, kiti kreiptųsi į teisininką ar Juridinį skyrių. Daugiausia teisinės informacijos tėvai norėtų gauti apie socialinės paramos įstatymus, vaiko bei šeimos teises, tačiau patys nėra linkę teisiškai šviestis. 55 proc. apklaustųjų norėtų dalyvauti teisinio švietimo programose, susijusiose su šeimos santykiais. Tie, kurie jau buvo dalyvavę tokios srities programose, mažiau jaučia teisinių žinių trūkumą, be to jiems ypač svarbu užtikrinti vaiko

teises šeimoje. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad teisinės žinios, kurios padėtų auklėjant vaiką, labai reikalingos, tačiau dar nėra pakankamai galimybių tai plėtoti, ne visi tėvai nori įsipareigoti tam tikroms programoms, daug laiko atima darbas, be to, yra manančių, kad tai neatneš naudos.

4. Tyrimo analizė rodo, kad teisinis švietimas siejasi su pozityvia tėvyste, taip mano 60 proc. apklaustųjų. Dauguma tėvų pažymi, kad didesnis teisinių žinių srautas palengvintų ir paskatintų pozityviai auklėti vaiką. Taip pat respondentai teigia, kad jiems svarbu atsižvelgti į vaiko teises šeimoje, ypač jiems svarbu užtikrinti vaiko teisę būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto, kas patvirtina teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaidą, nes teisinių ir kitokių žinių trūkumas - dažna smurtavimo prieš vaikus priežastis.

Hipotezė - teisinės žinios būtinos tėvams plėtojant pozityvią tėvystę - iš dalies pasitvirtino. Ne visi tėvai sutinka su tuo, kad teisinis švietimas gali atnešti naudos siekiant pozityvios tėvystės ir auklėjant vaiką. Atviraime klausime, kur prašoma pasakyti savo komentarą, teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida tema, dalis sutiko, kad tai teisinga, bet nemažai tėvų teigė, kad ne teisinės žinios gelbsti auklėjant vaiką, o meilė ir kantrybė, taip pat siekiant tapti pozityviai auklėjančiais tėvais ypač praverstų ne tik teisinis švietimas, bet ir psichologinis, pedagoginis.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Pozityvios tėvystės reiškinys Lietuvoje yra dar gana naujas. Pati pradžia jau yra: vykdomos įvairios pozityvų auklėjimą skatinančios iniciatyvos, vedami seminarai ar paskaitos, tačiau jose dalyvauja tik ypač vaiko auginimu suinteresuoti tėvai, turintys pakankamai lėšų, nes tai dažniausiai yra mokama. Norint išspręsti tokią situaciją reikia daugiau skleisti informacijos televizijos, radijo, interneto kanalais, mokyklose susirinkimų metu, net klasių vadovai galėtų būti specialiai apmokyti, kaip padėti tėvams siekti pozityvios tėvystės.
2. Teisinis švietimas reikalingas kiekvienam, taip pat ir tėvams, kurie augina vaikus. Turėtų būti sukurta speciali veiksminga teisinio švietimo programa, skatinanti pozityvų vaikų auklėjimą, kurios pagrindinė veikla - seminarai ir individualios konsultacijos, kur tėvai gautų informacijos apie vaikų – tėvų teises bei pareigas, ypač akcentuojant auklėjimą be smurto. Į programos dalyvavimą įtraukus kuo daugiau tėvų, smurtą patiriančių vaikų skaičius sumažėtų, būtų labiau paisoma vaiko teisių. Taip pat būtų naudingos internetinės svetainės, kuriose tėvai reikiamos informacijos gautų paprastai ir lengvai, o ne skaitydami sunkiai suprantamus įstatymus bei teisės aktus. Konkrečios situacijos aprašymas, susijęs su tam tikru teisės aktu, būtų daug naudingesnis negu pateikta citata.
3. Dalis tėvų, kurie teigia, kad teisinis švietimas neatneštų naudos auklėjant vaikus klysta, nes teisinis švietimas veikia tikslingai, kryptingai socializuoja individą, formuoja jo sugebėjimus atlikti tam tikrus vaidmenis. Šiuo atveju tėvai, įgavę daugiau teisinių žinių ir supratimo, galės kryptingai auklėti savo vaikus, tapti jiems autoritetu. Tėvams reikia pateikti daugiau informacijos, kaip būtų naudinga, kad jie auklėdami vaiką pastudijuotų ir teisinius dalykus, nes tai duotų sėkmingo auklėjimo rezultatų. Kadangi su tėvais daugiausia kontaktuoja mokyklų mokytojai bei darželių auklėtojai, būtent šios institucijos galėtų skleisti informaciją apie teisinio švietimo naudą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Augink atsakingai. Apie „Augink atsakingai“ <http://www.augink.lt/index.php?page=apie-augink-atsakingai> [žiūrėta 2010 05 06].
2. Augink atsakingai. Pozityvioji disciplina – kas tai ir kaip tą daryti? *Parengta pagal: Save the Children Sweden ir Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children medžiagą: „Interview with the author: Joan E. Durrant, Ph. D.“* <http://www.augink.lt/index.php?page=pozityvioji-disciplina-kas-tai-ir-kaip-ta-daryti-2> [žiūrėta 2010 12 09].
3. Augink atsakingai. Tėvystė patarimai pagal Han Spanjaard metodiką. <http://www.augink.lt/index.php?page=tevystes-patarimai-pagal-han-spanjaard-metodika-2> [žiūrėta 2010 05 29].
4. Ažubalytė R., Letukienė N. Teisė kiekvienam: skaitiniai-vadovėlis. – Vilnius: TEV, 2007. 160 p. – ISBN 978-9955-680-98-7
5. Bajoriūnas Z. Šeimos edukologija. - Vilnius: Joraša, 1997.-297 p. ISBN 9986-663-05-9
6. Bendruomenių kaitos centras. Vaiko teisių gynimas didinant tėvų ir rūpybos atstovų globėjiškus ir tėvystės įgūdžius. <http://www.bkcentras.lt/index.php/lt/projektai/59-vaiko-teisi-gynimas-didinant-tv-ir-rpybos-atstov-globjikus-ir-tvystys-gdius>
7. Bulotas R. Žmogaus ir vaiko teisių mokymo(-si) pedagoginiai pagrindai vidurinėje mokykloje. - Jonava : A. Kanajevo firma "Linotipas", 2003. – 194p. - ISBN 9986-9328-7-4
8. Dambrauskienė G., Marcijonas A. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: „Justitia“, 2004. – 575 p.- ISBN 9955-616-03-2
9. Europos Tarybos informacijos biuras. Europos taryba. Ministrų komitetas. Ministrų Komiteto Rekomendacija Rec (2006)19 valstybėms narėms dėl pozityvaus vaikų auklėjimo strategijos. [www.etib.lt/.../\(2006\)19%20pozityvus%20vaiku%20auklejimas%20-%20strategija.doc](http://www.etib.lt/.../(2006)19%20pozityvus%20vaiku%20auklejimas%20-%20strategija.doc) [žiūrėta 2010 04 09].
10. Europos Tarybos informacijos biuras. Fizinį bausmių vaikams uždraudimas. <http://www.etib.lt/?s=aktualijos&item=163&lang=lt> [žiūrėta 2010 02 19].
11. Graaf I., Speetjens P., Smit F., Wolff M., Tavecchio L. Effectiveness of the Triple P Positive Parenting Program on Parenting: A Meta-Analysis. *Family Relations*, 57.,December 2008
12. Gray J. Vaikai kilę iš dangaus. – Vilnius. Alma litera, 2005, - 336 p. ISBN 9986-02-971-6
13. Henry S. Vaiko savigarbos ugdymas. Dešimt paprastų strategijų, padedančių skatinti vaiko savigarbą. www.jturstai.kaunas.lm.lt/downloads/.../tevams_vaiko_saviugda.pdf [žiūrėta 2010 12 17].

14. Jaager T., Irons J. Geras suaugusiųjų mokytojas Europoje. Mokymosi vadovas andragogams. – Vilnius, 2006.
15. Jonynienė J. Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga. // Tarptautinis psichologijos žurnalas: biopsichosocialinis požiūris, 2010 Nr. 5, - p. 119-137 http://www.psyjournal.vdu.lt/uploads/Main/2010_5%20EffectivenessofParentingSkillsTraining.pdf [žiūrėta 2011 02 04].
16. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (Žin. 1995-07-21 Nr. 60-1501). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010 05 22].
17. Jurkuvienė R. Pozityvų šeimos įvaizdį ir šeimos savivertę padedantys kurti veiksniai (detali situacijos analizė). Tyrimo ataskaita, 2008. http://www.mususeima.lt/uploads/documents/pozityv_eimos_vaizd_skatinantys_veiksniai.pdf [žiūrėta 2011 02 06].
18. Kairienė B., Žiemenė R. Vaiko teisių įgyvendinimo ypatumai šeimoje // SOCIALINIS DARBAS: mokslo darbai, 2007, nr. 6(2), p. 43-50
19. Karmaza E. Fizinė bausmių, kaip vaikų auklėjimo priemonės, pasekmės vaiko vystymuisi. http://www.augink.lt/uploads/files/Fiziniu%20bausmiu%20poveikis%20E_%20Karmaza%202009-05-15.pdf [žiūrėta 2010 03 05].
20. Leliūgienė I. Socialinė pedagogika: vadovėlis. - Kaunas: Technologija., 2003.
21. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas: [oficialių dokumentų tekstai su pakeitimais ir papildymais iki 2009 m. spalio 15d.]. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Saulelė, 2009. – 448p. ISBN 978-9955-763-00-0
22. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – Vilnius: Saulelė, 2008. – 64 p. ISBN 978-9955-763-09-3
23. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo (Žin., 2008, Nr. X-1569). http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5477&p_k=1 [žiūrėta 2010 01 29].
24. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2003-06-17 Nr. IX-1630//Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2853.
25. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Visuomenės teisinis švietimas, programos aprašymas, 2007. [http://www.tm.lt/dok/strategplanai/1b_visuom_teis_sviet\(XIV\).pdf](http://www.tm.lt/dok/strategplanai/1b_visuom_teis_sviet(XIV).pdf)
26. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (Žin. 1996-04-12 Nr. 33-807). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=26397 [žiūrėta 2010 05 29].
27. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin. 2005-02-08, Nr. 18-572)

- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=249832&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010 09 09].
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 4 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 - 2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 86-3015.
  29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1675 „Dėl visuomenės teisinio švietimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 188-7015.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2=
  30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 29 d. nutarimas Nr. 1120 „Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009–2012 metų programos patvirtinimo“
http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=285&p_org=&p_fix=&p_gov=;
  31. Lietuvos statistikos departamentas. Lietuvos gyventojų teisinės žinios 2009 m.
http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Rait_ataskaita_TM20091228.pdf
  32. Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. – Kaunas: AB Aušra, 2003.- 552 p. - ISBN 9955-532-25-4
  33. Mūsų šeima. Viskas, kas aktualu šeimai. <http://www.mususeima.lt/lt/informacija/apie-svetaine/> [žiūrėta 2010 06 25].
  34. Nowak C., Heinrichs N. A Comprehensive Meta-Analysis of Triple P-Positive Parenting Program Using Hierarchical Linear Modeling: Effectiveness and Moderating Variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2008, Nr. 11.
  35. Pedagogų profesinės raidos centras. Sveika gyvensena - gyvenimo būdas nuo vaikystės.
http://www.pprc.lt/ktp/archyvas/2000-2001/pprc_2001/12.htm [žiūrėta 2010 03 21].
  36. Pekauskas A., Grigaliūnaitė G. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė // *PEDAGOGIKA*, 2008, p. 107 – 114
  37. Prakapas R., Žilinskaitė R. Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris // *SOCIALINIS DARBAS: mokslo darbai*, 2008, nr. 7(2), p. 51-58
  38. Rowe D. Piliėtis ir įstatymas: teisinio švietimo įnašas į pilietinį ugdymą. *Švietimo naujovės*. 1994, Nr. 2.
  39. Sakalauskas G. Vaiko teisių apsauga Lietuvoje. Vilnius: Vaiko teisių informacijos centras, 2000.
  40. Sanders M. R. Triple P-Positive Parenting Program: Towards an Empirically Validated Multilevel Parenting and Family Support Strategy for the Prevention of Behavior and Emotional Problems in Children. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 1999. Nr.2
  41. Skujienė G., Steponienė A. Šeimos etika. Vilnius: Rosma, 2007.

42. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas. <http://esf.socmin.lt/index.php?1993085663> [žiūrėta 2011 01 05].
43. Starkey H. Švietimo apie žmogaus teises uždaviniai.- Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos biuras // <http://www.etib.lt/?s=leidiniai&item=14&lang=lt> [žiūrėta 2010 05 29].
44. Šeimų universitetas. <http://www.seimu.lt/#/apie-projekt%C4%85?type=2&nid=59> [žiūrėta 2010 05 29].
45. Šlapkauskas V. Teisės sociologijos pagrindai: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2004. – 628 p. ISBN 9955-563-84-2
46. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: LTU, 2003.
47. Vaišvila A. Teisės teorija : vadovėlis. - Vilnius: Justitia, 2000. 376 p.
48. Valstybinis psichikos sveikatos centras. Informaciniai pranešimai. Tėvystės įgūdžių mokymas Lietuvoje ir Europoje http://www.vpsc.lt/pozytivi_tevyste.htm [žiūrėta 2010 05 05].
49. Vansevičius S. Valstybės ir teises teorija: mokomoji priemonė. - Vilnius: Jusutia, 2000. 256 p.
50. Vidrinskaitė S. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Teisinio švietimo „Street Law“ programa// <http://www.nplc.lt/pr10.html>.
51. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. (Žin., 2006-06-17, Nr. 68-2497) http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010 03 29].
52. Zepeda M., Varela F., Morales A. Promoting positive parenting practices through parenting education. National center for infant and early childhood health policy. 2004, Nr. 13.
53. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje 2007 – 2008 apžvalga. – Vilnius: „Eugrimas“, 2009. – 100 p.

Aleksonytė A. Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida / Teisės edukologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. V. Ž. Jonynienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2011. – 64 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuotas ir atskleistas teisinio švietimo reikšmingumas pozityvios tėvystės formavimesi. Iškeltos teisinio švietimo teikimo ir gavimo tėvams problemos bei pateikti siūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmajame skyriuje pateikiamos teisinio švietimo ir teisinio ugdymo sampratos, apžvelgiama bendra visuomenės teisinio švietimo situacija Lietuvoje. Antrajame skyriuje apibrėžiama pozityvios tėvystės samprata, plačiau kalbama apie Europos Tarybos pastangas skatinant pozityvų auklėjimą ir atsižvelgimą į vaiko teises, pateikiamos pozityvios tėvystės apraiškos Lietuvoje ir pasaulyje. Trečiasis skyrius skirtas teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaida tyrimo gautų rezultatų analizei bei apibendrinimui. Aptiriamos tėvų nuomonės apie teisinį švietimą, jo įtaką bei reikšmę pozityviai tėvystei.

Pagrindiniai žodžiai: teisinis švietimas, teisinis ugdymas, pozityvi tėvystė, pozityvus auklėjimas, vaiko teisės.

Aleksonyte A. Legal education as the assumption for positive parenthood / Graduation dissertation of Master of Education. Supervisor docent Dr. V. Ž. Jonyniene. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Department of Social Politics, 2011. – 64 p.

ANNOTATION

The Graduation dissertation of Master of Education analyzes and reveals the importance of legal education for the formation of positive parenthood. It also raises the problems of providing legal education to parents as well as suggests ways how to solve them. The first section introduces the conception of legal education and upbringing, surveys the general situation of juristic education of the society in Lithuania. The second section defines the conception of positive parenthood, discusses the efforts of the European Council to encourage positive upbringing and to take into consideration the rights of the child, presents the manifestations of positive parenthood both in Lithuania and in other countries. The third section is dedicated for the analyses and generalization of the data of the research of legal education as the assumption for positive parenthood. This section also discusses the opinions of parents on juristic education, its influence and significance for positive parenthood.

The main terms: Legal education, legal upbringing, positive parenthood, positive upbringing, the rights of child.

SANTRAUKA

Aleksonytė A. Teisinis švietimas kaip pozityvios tėvystės prielaida / Teisės edukologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. V. Ž. Jonynienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2011. – 66 p.

Teisinis švietimas, kuris skatintų pozityvią tėvystę, pirmiausia turėtų būti neatsiejamas nuo vaiko teisių apsaugos. Šiuo metu didžioji dalis visuomenės pateisina smurto panaudojimą kaip auklėjimo priemonę, pagrindinė to priežastis - žinių trūkumas ir bausmės už smurtavimą išvengiamumas (Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2009). Todėl vis labiau plėtojama vaiko teisių kontrolė, apsauga, skatinama atsižvelgti į vaiko teises, jas žinoti ir nepažeidinėti. Požiūris į vaiką yra esminis, veiksnys tiesiogiai susijęs su suaugusiųjų elgesiu su vaiku, jo poreikių patenkinimu, nes tik suaugusiųjų dėka yra įgyvendinamos vaiko teisės (Kairienė, 2007). Tačiau tam reikia žinoti svarbiausius teisinius šaltinius, apsaugančius vaiką: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Vaiko teisių konvencija. Todėl teisinis švietimas, ypač vaiko teisių klausimais, gali būti traktuojama kaip pozityvios tėvystės prielaida.

Jei tėvai būtų labiau informuoti apie teisinius dalykus, pozityvi tėvystė būtų daug sparčiau plėtojama ir įgyvendinama, nes tai užkirstų kelią smurtui prieš vaikus ir nepriežiūrai, taip pat nekiltų tiek daug klausimų, nesusipratimų susidūrus su teisiniais niuansais. Išsamiau tyrinėjant tema išryškėja tokie pagrindiniai probleminiai klausimai: Kodėl teisinis švietimas reikšmingas pozityviai tėvystei? Kaip skatinti tėvus domėtis, žinoti ir užtikrinti savo vaiko teises, pareigas šeimoje, mokykloje ir kitoje socialinėje aplinkoje?

Objektas: teisinio švietimo raiška ir reikšmė pozityviajai tėvystei.

Tyrimo tikslas: atskleisti teisinio švietimo reikšmę pozityvios tėvystės formavimuisi.

Uždaviniai: 1. Aptarti pozityvios tėvystės bei teisinio švietimo sampratą, remiantis teisine bei moksline literatūra. 2. Apžvelgti pozityvios tėvystės apraiškas Lietuvoje ir pasaulyje. 3. Analizuoti teisinio švietimo reikšmingumą ir prieinamumą, remiantis tėvų patirtimi. 4. Išryškinti teisinio švietimo sąsajas su pozityvia tėvyste.

Hipotezė: teisinių žinių trūkumas trikdo pozityvios tėvystės plėtrą.

Tyrimo metodika: 1. Mokslinės literatūros analizė. 2. Teisinių dokumentų analizė. 3. Anketinė apklausa.

Atlikus mokslinės bei teisinės literatūros analizę, buvo sudarytas klausimynas tėvams apie teisinį švietimą ir pozityvią tėvystę. Apklausus 304 Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos mokinių tėvus galima pateikti tokius rezultatus: daugumai tėvų (64 proc.) trūksta teisinių žinių, ypač socialinės paramos įstatymų, šeimos teisės bei vaiko teisių bei pareigų srityse. Patys tėvai nėra linkę teisiškai

švietimas, nebent kai iškyla tam tikrų neaiškumų. 55 proc. tėvų teigia, kad norėtų sudalyvauti teisinio švietimo programose, kur gautų daugiau teisinių žinių bei informacijos. Tuo tarpu dalyvavę tėvai jaučiasi labiau pasitikintys savo teisinių žinių lygiu, be to, jie labiau suinteresuoti, kad būtų užtikrintos vaiko teisės šeimoje. Tėvai palaiko mintį, kad teisinis švietimas padėtų išspręsti tam tikras problemas, kylančias šeimoje, bei siekti pozityvios tėvystės. Tačiau teisinių žinių prieinamumas dar nėra tinkamai išvystytas, nes sunku pačiam suvokti įstatymus ar kitus teisės aktus, dažnai reikia specialistų konsultacijos. Nepritariantys prielaidai teigia, kad tėvams labiau praverstų psichologinių žinių teikimas nei teisinis švietimas.

Taigi išvadoje galima teigti, kad teisinis švietimas siejasi su pozityvia tėvyste, taip mano 60 proc. apklaustųjų. Dauguma tėvų pažymi, kad didesnis teisinių žinių srautas palengvintų ir paskatintų pozityviai auklėti vaiką. Taip pat respondentai teigia, kad jiems svarbu atsižvelgti į vaiko teises šeimoje, ypač jiems svarbu užtikrinti vaiko teisę būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto, kas yra vienas svarbiausių veiksnių, patvirtinančių, teisinio švietimo kaip pozityvios tėvystės prielaidą, nes teisinių ir kitokių žinių trūkumas dažna - smurtavimo prieš vaikus priežastis. Hipotezė - teisinės žinios būtinos tėvams plėtojant pozityvią tėvystę - iš dalies pasitvirtino, nes ne visi tėvai sutinka su tuo, kad teisinis švietimas gali atnešti naudos siekiant pozityvios tėvystės ir auklėjant vaiką.

Darbo struktūra. Darbas yra sudarytas iš teorinės ir praktinės dalių. Teorinė dalis sudaryta iš dviejų skyrių. Pirmajame skyriuje pateikiama informacija apie teisinį švietimą, jo sampratą bei teisinio švietimo situaciją Lietuvoje. Antrajame skyriuje kalbama apie pozityvią tėvystę, akcentuojama Europos Tarybos veikla siekiant pozityvios tėvystės, aptariama Lietuvoje ir pasaulyje pozityvios tėvystės raida. Trečiasis skyrius skirtas apklausos duomenų analizei ir apibendrinimui.

SUMMARY

Aleksonyte A. Legal education as the assumption for positive parenthood / Graduation dissertation of Master of Education. Supervisor docent Dr. V. Ž. Jonyniene. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Department of Social Politics, 2011. – 66 p.

Legal education, which should promote positive parenthood, ought not to be isolated from the protection of the rights of the child. At present the majority of the society justifies corporal punishment as a means of upbringing. The cause of this phenomenon is both the lack of understanding and the fact that parents are rarely punished for using corporal punishment. (The Institute of Supervision of Human Rights, 2009). Therefore, the rights of the child control, protection is being expanded, the society is encouraged to pay attention to the child's rights, to be aware of them and not to violate them. The approach to the child is an essential factor which is directly linked with the way adults treat the child, the fulfillment of their needs, since the child's needs are fulfilled only with the help of adults (Kairiene, 2007). In order to understand the fact one must know the most important legal documents defending the rights of the child: The Constitution of the Republic of Lithuania, the Law of the Protection of the Child's rights of the Republic of Lithuania, Convention on the Rights of the Child. That is why juristic education, on the rights of the child in particular, should be treated as the assumption for positive parenthood.

If parents were better informed about legal topics, positive parenthood would be implemented much faster since that would prevent child abuse and neglect as well as misunderstandings related to legal matter. If we have a closer look at the subject, we will face such questions as: In what way does legal education encourage positive parenthood? How should parents be encouraged to be interested in, be aware of and guarantee their child's rights, responsibilities in the family, at school and in other social environment?

Object: The expression and significance of legal education on positive parenthood.

The aim of the research: To reveal the significance of the legal education on the moulding of positive parenthood.

The goals: 1. To discuss the conception of positive parenthood and legal education based on legal and scientific literature. 2. To review the examples of positive parenthood in Lithuania and abroad. 3. To analyse the significance and access to legal education based on the experience of parents. 4. To highlight the links of legal education with positive parenthood.

Hypothesis: The lack of legal knowledge hinders the development of positive parenthood.

The methods of research : 1. The analysis of scientific literature. 2. The analysis of juristic documents. 3. The survey.

After analyzing scientific and juristic literature, a questionnaire for parents about juristic education and positive parenthood has been compiled. According to the survey of 304 parents of the students of Druskininkai „Atgimimas” Secondary School 64 per cent parents lack legal knowledge, about social benefits in particular, as well as in the spheres of family law and the child’s rights and responsibilities. The parents do not tend to be educated juristically in particular, unless some problems arise. 55 per cent of parents claim they would be willing to participate in the programs of legal education which would provide them with more legal knowledge and information 45 per cent of parents are more confident about their level of legal knowledge, besides, they are more interested in the rights of the child being guaranteed in the family. The parents maintain that legal education would help to solve certain problems arising in the family as well as seek for positive parenthood. However, the accessibility of legal knowledge has not been properly developed yet, consequently, it is difficult for a person to be aware of the laws and other juristic acts. Therefore, a professional counselling is often necessary. Those against such an approach claim that psychological counselling would be of more use than juristic knowledge.

In conclusion, we can claim that legal education is related to positive parenthood since 60 per cent of the respondents support such an opinion. The majority of parents emphasize the fact that better juristic knowledge would encourage them to educate the child in a positive way as well as make it easier for them. The respondents also maintain that it is important for them to take into consideration the rights of the child in the family, particularly, the right of the child to be protected from all kinds of abuse which is one of the most essential factors confirming the legal education as the assumption of positive parenthood. The lack of juristic and other knowledge is often the cause of violence against children. The hypothesis that juristic knowledge is of the utmost importance while developing positive parenthood has been partially confirmed since all the parents agree with the fact that legal education can be beneficial in order to achieve positive parenthood and in upbringing the child.

The structure of the study. The study consists of theoretical and practical aspects. The theoretical part is comprised of two sections. The first section provides information about legal education, its conception, as well as juristic situation in Republic of Lithuania. The second section deals with the issues of positive parenthood, emphasizing the importance of the activities of the European Council seeking positive parenthood. It also analyses the situation of legal education in Republic of Lithuania. The third section is dedicated to the analyses of the data of the survey and generalization.

PRIEDAI

KLAUSIMYNAS

Gerb. Tėvai, į Jus kreipiasi Mykolo Romerio Universiteto teisės edukologijos magistrantė. Remiantis klausimynu norėčiau sužinoti nuomonę apie teisinį švietimą, kaip svarbų veiksniį siekiant pozityvios tėvystės. Šis klausimynas yra anoniminis, gauti atsakymai bus apibendrinti magistro darbe. Tinkamo atsakymo raidę apibraukite arba įrašykite savo variantą. Jūsų nuomonė labai svarbi, dėkoju už nuoširdžius atsakymus.

Duomenys apie respondentą (apibraukite jums tinkamo atsakymo raidę, o tuščiuose langeliuose įrašykite savo atsakymą).

Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Vaikų sk.	Vaiką auginate:
a) Mot.		a) Pagrindinis;		a) Vienas/viena;
b) Vyr.		b) Vidurinis;		b) Su sutuoktiniu;
		c) Profesinis;		c) Su draugu/drauge
		d) Aukštesnysis;		d) Kt.
		e) Aukštasis		
		f) Kt.		

1. Ar esate susidūrę su teisinėmis problemomis, susijusiomis su šeima?

- a) Taip;
b) Ne.

2. Kur ieškojote pagalbos rūpimu klausimu? (atsakykite, jei pirmame klausime pasirinkote TAIP)

- a) Pasitelkėte informacinėmis technologijomis (pabraukti tinkamą: internetas, radijas, televizija);
b) Kreipėtės į teisininką ir mokėjote už šią paslaugą;
c) Kreipėtės į savivaldybės Juridinį skyrių pirminei teisinei pagalbai gauti;
d) Specialiuose teisiniuose leidiniuose;
e) Patarė pažįstami, artimieji;
f) Pagalbos neprisireikė;
g) Kt. _____

3. Jei nebuvote susidūrę su tokiomis problemomis, kaip manote, kur ieškotumėte pagalbos?

(atsakykite jei pirmame klausime pasirinkote NE)

- a) Pasitelktumėte informacinėmis technologijomis (pabraukti tinkamą: internetas, radijas, televizija);
b) Kreiptumėtės į teisininką ir mokėtumėte už šią paslaugą;
c) Kreiptumėtės į savivaldybės Juridinį skyrių pirminei teisinei pagalbai gauti;
d) Specialiuose teisiniuose leidiniuose;
e) Klaustumėte patarimo pažįstamų, artimųjų.
f) Kt. _____

4. Kaip manote, kuris teiginys labiausia atitinka teisinio švietimo sąvoką? (pasirinkite vieną tinkamiausią atsakymą)

- a) Žmogaus supažindinimas su jo teisėmis, pareigomis;
  - b) Tai procesas, kurio metu asmeniui sudaromos tinkamos sąlygos įgyti teisinių žinių ir gebėjimų;
  - c) Visuomenės teisinės sąmonės kėlimas;
  - d) Informacijos pateikimas apie pagrindinius teisės aktus ir jų taikymą;
  - e) Mokymas suprasti ir naudotis teisės aktais;
  - f) Kt. _____
-

5. Ar jums kaip mamai/tėčiui pakanka teisinių žinių?

- a) Taip;
- b) Ne.

6. Kokių teisinės srities žinių jums labiausiai trūksta, kad sėkmingiau spręstumėte su šeima ir vaikais susijusias problemas?

- a) Vaiko teisės ir pareigos;
  - b) Šeimos teisė;
  - c) Skyrybų procesas;
  - d) Vaiko išlaikymas (alimentai);
  - e) Tėvystės nustatymas ir pripažinimas;
  - f) Globa;
  - g) Įvaikinimas;
  - h) Socialinės paramos įstatymai;
  - i) Motinystės/tėvystės atostogos;
  - j) Kt. _____
-

7. Ar savarankiškai domitės, ieškote teisinės informacijos?

- a) Taip;
- b) Ne;
- c) Kai iškyla tam tikrų neaiškumų.

8. Ar pageidautumėte dalyvauti programose, susijusiose su teisiniu švietimu?

- a) Taip;
- b) Ne;
- c) Neturiu nuomonės.

9. Ar esate panašiose programose sudalyvavę? (Jei taip – kokiose ir kur vyko?)

- a) Taip _____;
- b) Ne.

10. Ar auklėjant vaiką atsižvelgiate į vaiko teises?

- a) Taip;
- b) Ne;
- c) Dažniausiai taip;
- d) Dažniausiai ne;
- e) Kartais.

11. Kokias vaiko teises svarbu užtikrinti šeimoje? (prie kiekvienos teisės varnele pažymėkite jums tinkamiausią variantą) Jūsų manymu, kaip svarbu užtikrinti šias vaiko teises šeimoje:

Teisė	Visai nesvarbu	Nelabai svarbu	Vidutiniškai svarbu	Svarbu	Ypatingai svarbu
a) Vaiko teisė į tinkamas gyvenimo sąlygas;					
b) Vaiko teisė augti sveikam;					
c) Vaiko teisė būti tinkamai auklėjamam;					
d) Vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;					
e) Vaiko teisė į laisvalaikį ir poilsį;					
f) Vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę;					
g) Vaiko teisė į individualybę ir jos išsaugojimą;					
h) Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;					
i) Vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;					
j) Vaiko teisė bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;					
k) Vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.					

12. Kokios vaiko teisės dažniausiai yra pažeidžiamos šeimoje? (prie kiekvienos teisės varnele pažymėkite jums tinkamiausią variantą) Jūsų manymu, kaip dažnai toliau pateikiamos vaiko teisės pažeidžiamos (jų nepaisoma) šeimoje:

Teisė	Labai dažnai nepaisoma	Dažniausiai nepaisoma	Kartais paisoma	Dažnai paisoma	Visada garantuojama
a) Vaiko teisė į tinkamas gyvenimo sąlygas;					
b) Vaiko teisė augti sveikam;					
c) Vaiko teisė būti tinkamai auklėjamam;					
d) Vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto;					
e) Vaiko teisė į laisvalaikį ir poilsį;					
f) Vaiko teisė į minties, sąžinės, religijos laisvę;					
g) Vaiko teisė į individualybę ir jos išsaugojimą;					
h) Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę;					
i) Vaiko teisė gyventi kartu su tėvais ar juos atstojančiais asmenimis;					
j) Vaiko teisė bendrauti su atskirai gyvenančiais tėvais;					
k) Vaiko teisė dalyvauti priimant šeimoje sprendimus, liečiančius vaiką.					

13. Kuris stilius jums priimtinausias auklėjant vaiką?

- a) Autoritarinis (griežtas auklėjimas);
- b) Liberalus (viską leidžiantis);
- c) Demokratinis (auklėjimas bendru susitarimu, atsižvelgiant į vaiko poreikius).

Kodėl _____

---

14. Kaip manote, kuris teiginys labiausiai atitinka pozityvios tėvystės sąvoką? (pasirinkite vieną tinkamiausią atsakymą)

- a) Vaiko teisių užtikrinimas šeimoje;
- b) Auklėjimas be fizinių bausmių naudojimo;
- c) Palankios vaiko augimui aplinkos kūrimas;
- d) Įgūdžiai, kaip tinkamai rūpintis vaiku.
- e) Tėvų elgesys, pagrįstas vaiko interesais;
- f) Jūsų teiginys _____

15. Kuri pozityvios tėvystės taisyklė jums būtų svarbiausia? (pasirinkite vieną tinkamiausią atsakymą)

- a) Išklaustyti vaiką;
- b) Aiškiai aptarti, ko norite, kad darytų vaikai;
- c) Nustatyti aiškias ribas ir leidimus;
- d) Būti nuosekliems ir "tvirtiems" sutarimų atžvilgiu;
- e) Nekeisti savo nuomonės, taisyklių be sutarimo;
- f) Jūsų taisyklė _____

16. Kaip manote, ar teisinis švietimas turi sąsajų su pozityvia tėvyste?

- a) Taip;
  - b) Ne;
  - c) Neturiu nuomonės.
  - d) _____
- Kita _____

17. Ar didesnis teisinių žinių srautas palengvintų siekti pozityvaus auklėjimo (tėvystės)?

- a) Taip;
  - b) Ne;
  - c) Neturiu nuomonės.
  - d) _____
- Kita _____

Jūsų komentaras apie teisinį švietimą kaip pozityvios tėvystės prielaidą:
